

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

نماز
تشریح یا سنن

دانشمند مفسر آیت الله نجاح الطائی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نماز نماد تشیع یا تسنن؟

نویسنده:

نجاح الطائی

ناشر چاپی:

دار الهدی

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	نماز نماز تشیع یا تسنن؟
۸	مشخصات کتاب
۸	اشاره
۱۰	مقدمه مؤلف:
۱۲	آیا صلوات تشیع را اثبات می کند؟
۱۳	نظر علماء شیعه:
۱۵	نراقی ۱۲۴۵ هجری
۱۵	تشهد نماز و علماء اهل سنت:
۱۸	تناقض آموزه های ابوبکر و عمر در مورد صلوات
۱۹	مالک بن انس ۱۷۹ هجری ق
۲۱	شافعی ۲۰۴ هجری ق
۲۷	احمد بن حنبل ۲۴۱ هجری:
۲۹	صحیح بخاری ۲۵۶ هجری:
۳۱	سایر کتب صحاح شش گانه:
۳۱	ابو داود ۲۷۵ هجری
۳۱	ابن ماجه ۲۷۵ هجری
۳۲	ترمذی ۲۷۹ هجری
۳۳	نسائی ۳۰۳ هجری
۳۳	الحاکم ۴۰۵ هجری
۳۴	ابن ابی شیبه ۲۳۵ هجری
۳۵	رازی ۲۳۷ هجری:
۳۶	نحاس ۳۳۸ هجری:
۳۸	محمد بن مواز :

- ۳۹ دار قطنی ۳۸۵ هجری
- ۴۷ مستندات و دلایل
- ۴۸ نظر ابن مردویه ۴۱۰ هجری
- ۵۲ ثعلبی ۴۲۷ هجری ق
- ۵۶ مقاتل بن حیان می گوید:
- ۵۷ دلایل و عبر نتیجه و خلاصه
- ۵۷ بیهقی ۴۵۸ هجری
- ۵۹ زمخشری ۵۳۸ هجری
- ۶۱ قرطبی ۶۷۱ هجری
- ۶۴ الصواعق الحرقه
- ۶۹ ابن حجر هیتمی می گوید:
- ۷۳ ابن حجر هیتمی:
- ۷۷ ابن کثیر ۷۷۴ هجری
- ۸۱ مذهب وهابی:
- ۸۱ ابن تیمیه:
- ۸۳ ابن عبدالوهاب:
- ۸۵ ابن قیم جوزیه:
- ۸۶ ابن باز
- ۸۸ فتح الباری – تعلیق ابن باز
- ۹۰ مجموع فتاوی ابن باز
- ۹۷ البانی
- ۹۹ ابن اعثیمین:
- ۱۰۰ اگر مسلمانی در نماز بر اهل بیت صلوات نفرستد؟
- ۱۰۴ ابن جریرین
- ۱۰۵ مذهب خوارج
- ۱۰۶ ابن عربی صوفی:

- ۱۰۸ حکمت وجوب ذکر محمد و اهل بیت علیهم السلام در صلوات
- ۱۱۴ قول علامه حلی در منتهی المطلب درباره تشهد نماز:
- ۱۱۸ روایت صحیح بدون اضافه:
- ۱۲۲ تحریف ابن تیمیه اشخاص اهل بیت
- ۱۲۴ تعیین افراد اهل بیت علیهم السلام توسط ابن تیمیه همزمان تکذیب خود
- ۱۲۶ نظر ابن تیمیه درباره آیه مباحله:
- ۱۲۷ تبعیت از آیاتی که موجب ذکر اهل بیت علیهم السلام در نماز است.
- ۱۴۳ نتیجه:
- ۱۴۷ ابن حنبل: ولایت امام علی شرط دخول بهشت است:
- ۱۵۱ ابن حنبل: حزب علی حزب الله
- ۱۵۴ نتیجه
- ۱۵۶ آقوال مراجع در باره کتب محقق شیخ
- ۱۵۶ نجاح الطائی
- ۱۵۹ فهرس المصادر
- ۱۹۱ مصادر أخرى
- ۲۰۳ فهرس مطالب کتاب
- ۲۰۹ درباره مرکز

نماز نماد تشیع یا تسنن؟

مشخصات کتاب

سرشناسه: طایی، نجاح

Tai, Najah

عنوان و نام پدیدآور: نماز نماد تشیع یا تسنن؟/مولف نجاح طائی؛ مترجم پرویز لولاور.

مشخصات نشر: قم: دار الهدی لاحیاء التراث الاسلامی العالمیه، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۰۰ص.

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ق. -- نماز

موضوع: Prayer -- ۶۰۰-۶۶۱, Ali ibn Abi-talib, Imam I,

رده بندی کنگره: ۵۴/۲۲۳/BP ط ۱۵/۴۱ ۱۳۹۷

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۵۲

ص: ۱

اشاره

بسم الله الرحمن الرحيم

نماز نماذ تشيع يا تسنن ؟

مؤلف : محقق عاليقدر آيه الله دكتور نجاح الطائي

چاپ اول: ۱۳۹۵_ ۱۴۳۷ هج ق _ ۲۰۱۶ م

شابك ۳_ ۰۲۹_ ۳۴۳_ ۶۰۰_ ۹۷۸

عدد المطبوع : ۱۰۰۰ عدد

تلفن بخش ۰۱۰۹۱۲۴۵۳۱۳

مؤسسه دار الهدى لاهياء التراث الاسلامي العالميه

السعر :

Najahtae@yahoo.com

WWW.AL_TAEI.COM

ص: ۲

بسم الله الرحمن الرحيم

این بحث علمی فتاوی صریح علماء شیعه، تسنن، خوارج و وهابیت را بیان می کند.

این بحث تحقیقی آکادمیک آراء علماء فرق مختلف، از جمله صوفیه را نشان می دهد که بطور کامل از موضوع آگاهی و اطلاع دارند.

این کتاب تفاسیر علماء را بر آیه شریفه:

یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما

را بیان می کند تا مردم همگی نظر فقهی و اعتقادی علماء فرق مختلف را بدانند.

این کتاب نظر علماء را درباره ی آیه شریفه:

«سلام علی آل یاسین» یعنی آل محمد علیهم السلام

و حدیث شریف نبوی پیامبر اکرم صلی الله علیه واله فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد

و یک مسئله و حکم فقهی را بیان می کند که در نماز اگر این صلوات گفته نشود نماز باطل است یا درست است؟ و اگر نام یکی از مسلمانان در نماز برده شود چرا نماز باطل است.

این کتاب رابطه آیات: «تطهیر» «کونوا مع الصادقین»

و آیه: «فی بیوت اذن الله ان ترفع»

و حدیث شریف:

اهل البیت لا یقاس بهم احد

هیچ کس با اهل بیت علیهم السلام قابل قیاس نیست.

را با یکدیگر آنچنان روشن و متین بیان می کند که در خواننده فرزانه باور و اعتقادی محکم و راسخ نسبت به «محمد و آل محمد» علیهم السلام بوجود می آورد.

بر این باوریم آشنایی به معارف اسلامی سبب دوری از جهنم و آتش سوزان آن است.

والسلام علیکم

نجاح الطائی_ نجف اشرف

ص: ۴

آیا صلوات تشیع را اثبات می کند؟

صلوات بر حضرت فاطمه، پدر، شوهر و فرزندانش ائمه علیهم السلام مورد اتفاق تمام علماء شیعه، اهل سنت، و هابیت، خوارج و صوفیان است که طبق نصوص متواتر و مشهور و صحیح در نماز واجب بر محمد و آل محمد صلوات می فرستند.

این اجماع جامع الاطراف، مقام و منزلت اهل بیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم را در دین اسلام نشان می دهد.

در صلوات جز نام پیامبران برده نمی شود. و ذکر سایر مردم در صلوات حرام است. اگر مسلمانی در نماز نام ابوبکر و عمر را بر زبان جاری کند به اتفاق نظر تمام علماء شیعه، سنی، وهابی و خوارج نمازش باطل است.

ص: ۵

نظر علماء شیعه:

صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در هر دو تشهد واجب است.

طوسی شیخ الطائفه می فرماید:

صلوات در هر دو تشهد رکن است (۱).

صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله و بر آل آن حضرت در تشهد اول نماز، واجب است (۲).

علامه حلی ۷۲۶ هجری

حسن بن یوسف علامه حلی می گوید: صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در هر دو تشهد واجب است (۳).

ص: ۶

۱- ([۱]) بحار ۸۲/۲۷۸.

۲- ([۲]) خلاف ج ۱ / ۳۶۵.

۳- ([۳]) تحریر الاحکام ۲۵۷ ط مؤسسه الصادق.

و در کتاب «المنتهی» می گوید: در هر دو تشهد نماز، صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله واجب است. به دلیل آیه

[یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما] (۱) _ (احزاب ۵۶)

روایت جابر جعفی از امام باقر علیه السلام :

من صلی صلوه لم یصل فیها علی و علی آل بیتی لم تقبل منه (۲)

هر که نمازی بگذارد که در آن بر من و اهل بیت من صلوات نفرستد نماز او پذیرفته نمی شود (۳).

صدوق: صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در تشهد اول واجب نیست. این یک نظر کاملا منفرد است.

ص: ۷

۱- ([۱]) معتمد، خلاف، معتبر و الذکری آمده است.

۲- ([۲]) اجماع علماء امامیه بر وجوب صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در تشهد اول و دوم قطعی است.

۳- ([۳]) - صحیح البخاری - باب الاذان للمسافر, وسائل الشیعه باب ۴۲ من ابواب الذکر و مجمع الفائده, الارذیبلی ۲ / ۲۷۶
موضوع التورک فی الصلاه .

احمد بن محمد مهدی نراقی کاشانی در مستند الشیعه: اجماع بر وجوب صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در تشهد نماز اجماع وجود دارد. همانگونه که در کتاب: ناصریات، منتهی، تذکره، شرح قواعد آمده است:

اجماع علماء شیعه بر وجوب صلوات در نماز است (۱).

تشهد نماز و علماء اهل سنت:

راویان حدیث:

اکثر صحابه این حدیث را از رسول خدا صلی الله و آله و سلم روایت کرده اند نام بعضی را می آورم:

طریق امام علی علیه السلام (۲).

ص: ۸

۱- ([۱]) - التهذیب ۲ / ۳۵۴ / ۱۴۶۷ و مستند الشیعه، النراقی ج ۵ / ۳۲۹ والاستبصار ۱ / ۴۰۱ / ۱۵۳۱ والوسائل ۷ / ۲۳۴ قواطع الصلاه .

۲- ([۲]) - أحكام القرآن لابن العربی ۶ / ۴۳۹، الدر المنثور ۶ / ۶۴۸ _ ط دار الفکر - بیروت .

از ابوسعید خدری (۱).

از طلحه بن عبیداله

(۲).

از کعب بن عجره (۳).

از ابوبکر (۴).

از ابوهريره (۵).

از ابن مسعود انصاری (۶).

از ابو حمید ساعدی (۷).

و ابن ابی شیبہ از امام مجتبیٰ علیه السلام (۸).

از ابن مسعود عقبه بن عمرو (۹).

ص: ۹

-
- ۱- ([۱]) - الدر المنثور ۶ / ۶۴۷ _ ط دار الفکر - بیروت .
 - ۲- ([۲]) - الدر المنثور ۶ / ۶۴۷ ط دار الفکر - بیروت .
 - ۳- ([۳]) - الدر المنثور ۶ / ۶۴۷ ط دار الفکر - بیروت .
 - ۴- ([۴]) - الدر المنثور ۶ / ۶۴۸ _ ط دار الفکر - بیروت .
 - ۵- ([۵]) - الدر المنثور ۶ / ۶۴۸ _ ط دار الفکر - بیروت .
 - ۶- ([۶]) - الدر المنثور ۶ / ۶۴۸ _ ط دار الفکر - بیروت .
 - ۷- ([۷]) - الدر المنثور ۶ / ۶۴۸ _ ط دار الفکر - بیروت .
 - ۸- ([۸]) - الدر المنثور ۶ / ۶۴۸ _ ط دار الفکر - بیروت .
 - ۹- ([۹]) - الدر المنثور ۶ / ۶۴۸ _ ط دار الفکر - بیروت .

بخارى از ابوسعيد خدرى ((١)).

والبخارى عن ابى هريره ((٢)).

وعن ابن عباس ((٣)).

جابر الجعفى : عن الامام ابى جعفر الباقر عليه السلام ((٤)).

عن بشير بن سعد الانصارى ((٥)).

عن عبد الله بن مسعود ((٦)).

ص: ١٠

١- ((١)) - الدر المنثور ٦ / ٦٤٩ _ ط دار الفكر - بيروت .

٢- ((٢)) - الادب المفرد ٨ / ٢٠٠ .

٣- ((٣)) - الدر المنثور ٦ / ٦٤٧ _ ط دار الفكر - بيروت .

٤- ((٤)) - صحيح البخارى - باب الاذان للمسافر , وسائل الشيعة باب ٤٢ من ابواب الذكر ومجمع الفوائد , الاردبيلي ٢ / ٢٧٦
موضوع التورك فى الصلاه .

٥- ((٥)) - صحيح مسلم الصلاه (٤٠٥) ، سنن الترمذى تفسير القرآن (٣٢٢٠) ، سنن النسائى السهو (١٢٨٦) ، مسند أحمد
(٥/٢٧٤) ، موطأ مالك النداء للصلاه (٣٩٨) ، سنن الدارمى الصلاه (١٣٤٣).

٦- ((٦)) - المستدرک , الحاکم ج ١ / ٢٦٨ _ التشهد فى الصلاه و ج ٣ / ١٤٨ انى تارك فيكم الثقلين _ ط دار المعرفه
_ تحقيق المرعشلى _ بيروت .

عن ابی عبد الله بریده بن الحصیب الاسلمی (۱). .

تناقض آموزه های ابوبکر و عمر در مورد صلوات

ابن عمر:

ابوبکر و عمر در دوران خلافت شان بر روی منبر تشهد در نماز را به ما آموزش می دادند، هیچیک از آنان درباره صلوات در تشهد سخن نگفتند. ۱.

و این بر خلاف فرمایش رسول خدا صلی الله علیه و اله بود که فرموده بودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد عبدك و رسولك كما صليت علی به آل ابراهیم و بارك علی محمد و آل محمد كما باركت علی ابراهیم (۲). .

و در روایت آمده است:

ص: ۱۱

۱- ([۷]) - المسند (۵/۳۵۳) المعجم الكبير للطبرانی ۶ / ۱۲۱ . .

۲- ([۱]) - صحيح البخاری ج ۴ / ۱۱۸ کتاب بدء الخلق و ج ۶ / ۲۷ سورة الاحزاب و ج ۷ / ۱۵۶ کتاب الدعوات _ ط دار الفكر _ بیروت و صحيح مسلم ج ۲ / ۱۶ باب الصلاة علی النبی ط دار الفكر _ بیروت و شرح مسلم , النوی ج ۴ / ۱۲۵ _ الصلاة علی النبی ط دار الكتاب العربی ۱۹۸۷ م .

صلوات واجب است. عمداً و سهواً نباید ترک شود، این مطلب را عمر، فرزند او، ابن مسعود، ابو مسعود انصاری روایت نموده اند. ثعلبی از تابعین همین نظر را قائل است. شافعی و حنبل رأی مشهورشان همین است. ۲.

تعارض بین دو روایت، روایت اول را که نقل کردیم از اعتبار ساقط می کند زیرا با قرآن و حدیث متعارض است.

مالک بن انس ۱۷۹ هجری ق

در این بخش وجوب صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله و اهل بیت علیهم السلام. در تشهد در نماز را از نظر اهل سنت می آورم.

*موطأ از ابو حمید ساعدی آورده است: پرسیدند: یا رسول الله چگونه بر شما صلوات فرستیم؟

فرمودند بگوئید:

{اللهم صل علی محمد و علی ازواجه و ذریته کما صلیت علی ابراهیم. و بارک علی محمد و ازواجه و ذریته کما بارکت علی آل ابراهیم انک حمید مجید}

نقد این روایت را در بحث از ابن تیمیه می آوریم و دروغگویی راوی آنرا اثبات می کنیم.

ص: ۱۲

مالک از ابو مسعود انصاری: ما نزد سعد بن عباده بودیم رسول خدا صلی الله علیه و سلم تشریف آوردند بشیر بن سعد پرسید:
امرنا الله ان نصلی علیک یا رسول الله، فکیف نصلی علیک؟

خدای تعالی به ما امر فرموده بر شما درود فرستیم، چگونه بر شما درود فرستیم.

رسول خدا صلی الله علیه واله سکوت فرمودند، آن اندازه که با خود گفتیم کاش این پرسش را نمی کرد.

پس رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند، بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم و بارک علی محمد و علی آل محمد كما
بارکت علی ابراهیم فی العالمین انک حمید مجید. والسلام كما قد علمتم.

نسائی از طلحه مانند همین صلوات را با اسقاط «فی العالمین» و «والسلام كما قد علمتم»

کعب بن عجره می گوید: عبد الرحمن بن ابی لیلی به من گفت: می خواهی چیزی به تو هدیه دهم؟

گفتم آری، گفت: رسول خدا صلی الله علیه واله تشریف آوردند، گفتیم: یا رسول الله، ما چگونه سلام بر شما را دانستیم
چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و آل ابراهیم.

روایت از طریق امام علی بن ابیطالب علیه السلام :

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صليت علی ابراهيم و علی آل ابراهيم انک حمید مجید. اللهم بارک علی محمد و علی آل محمد، كما بارکت علی ابراهيم و علی آل ابراهيم انک حمید مجید، اللهم ترحم علی محمد و علی آل محمد، كما ترحمت علی ابراهيم و علی آل ابراهيم انک حمید مجید، اللهم و تحنن علی محمد و علی آل محمد كما تحننت علی ابراهيم و علی آل ابراهيم انک حمید مجید، اللهم سلم علی محمد و علی آل محمد.

كما سلمت علی ابراهيم و علی آل ابراهيم انک حمید مجید (۱۱).

شافعی ۲۰۴ هجری ق

ربیع می گوید: شافعی گفت ابراهیم بن محمد به ما گفت: سعد بن اسحاق بن کعب بن عجره از عبد الرحمن بن ابولیلی از کعب بن عجره از پیامبر اکرم صلی الله علیه واله روایت نموده که در نماز اینگونه می فرمودند:

اللهم صلی علی محمد و علی آل محمد كما صليت علی ابراهيم و علی آل ابراهيم

ص: ۱۴

۱- ([۱]) - الكتاب : أحكام القرآن لابن العربي ۶ / ۴۳۹ _ عدد الأجزاء : ۴ مصدر الكتاب : موقع الإسلام - <http://www.al-islam.com> [الكتاب مشکول ومرقم آلیا غیر موافق للمطبوع] .

و بارک علی محمد و علی آل محمد کما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم انک حمید مجید

شافعی: روایت شده رسول خدا صلی الله علیه واله به آنان تشهد در نماز و چگونگی صلوات را بر خود، در نماز تعلیم می داد. بخدا سوگند خدای تعالی می داند جایز نیست بگوییم تشهد در نماز واجب است اما صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله واجب نیست روایت درباره این دو موضوع از پیامبر اکرم صلی الله علیه واله فراوان آمده است.

شافعی: بر هر مسلمانی که فرائض واجب است باید تشهد در نماز و صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله را بیاموزد و هر که نماز بدون تشهد بگذارد و بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله صلوات فرستد و یا اگر تشهد بجای آورد و صلوات نفرستد باید نماز را اعاده کند تا هر دو را به نحو کامل در نماز انجام دهد. و اگر در انجام تشهد و فرستادن صلوات کوتاهی کرده و نقصی به آندو وارد کرده باشد کفایت نمی کند باید تشهد و صلوات را به طور کامل و احسن انجام دهد و اگر بر اثر غفلت یا عمداً آندو را ترک کرده باشد باید نماز را اعاده کند، تمام نمازها به غیر از نماز صبح دارای دو تشهد و همراه با صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله است.

ص: ۱۵

اگر نماز گزار تشهد اول را بجا نیاورد اعاده بر او نیست. در رکعت دوم پیش از قیام، اگر متذکر تشهد گردید تشهد را بجا آورد، سجده سهو بر او نیست، اگر برخاست و متذکر تشهد گردید بنشیند و تشهد را بجا آورد، در این حالت سجده سهو بر او واجب است. اگر نماز را تمام کرد در حالی که تشهد دوم را فراموش کرده، اگر زمان اندکی گذشته بنشیند و نماز را تمام کند تشهد را بجا آورد سپس دو سجده سهو بجا آورد. و اگر زمان زیادی گذشته نماز را اعاده کند. در رکعت دوم اگر تشهد بجا نیاورد دو سجده سهو بجا آورد و اگر در رکعت آخر نماز تشهد دوم را بجا نیاورد و سلام داد و برخاست نماز را باید اعاده کند. زیرا جلوس بخاطر تشهد است. جلوس بدون تشهد اثری ندارد، کما اینکه قیام به اندازه زمان خواندن حمد - بدون قرائت آن - قیام سودی ندارد، همچنین اگر در حال رکوع یا قیام یا سجود تشهد بخواند - کفایت نمی کند، یا حمد را به جای تشهد بخواند یا حمد را کسی که می تواند قیام کند نشسته بخواند. هیچ چیز کفایت از تشهد را نمی کند. همچنین هیچ چیز

جایگزین صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله نیست تشهد نیز کفایت از صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله نمی کند. صلوات نیز کفایت از تشهد نمی کند(۱).

به آن امر فرموده است: {ان اله و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلّموا تسلیما} (۲).

و برگزیدگان از مخلوقاتش را بیان فرموده، که آنان پیامبران و سفیران خدایتعالی هستند، پس برگزیدگان از خاندان آنان را ذکر نموده که «اولیاء» خدایتعالی هستند و چنین فرموده: {ان الله اصطفی آدم و نوحا و آل ابراهیم و آل عمران علی العالمین} حدیث

ابو مسعود نزد ما شبیه معنی قرآن کریم است در ذکر صلوات بر محمد و آل محمد علیهم السلام (۳).

ص: ۱۷

-
- ۱- ([۱]) - الأم , محمد بن إدريس الشافعی أبو عبد الله سنه الولاده ۱۵۰ / سنه الوفاه ۲۰۴ هجریه _ الناشر دار المعرفه ۱ / ۱۲۴ سنه النشر ۱۳۹۳ هجریه _ مکان النشر بیروت. عدد الأجزاء ۸
 - ۲- ([۲]) - سوره الأحزاب الآیه ۵۶ .
 - ۳- ([۳]) - احکام القرآن , الشافعی ۱ / ۱۶۳ .

شافعی می گوید: صلوات بر پیامبر و آل پیامبر صلوات اله علیهم در تشهد واجب است، اگر بر اثر غفلت یا عمدتاً صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله و آل پیامبر صلوات اله علیهم را ترک کند نماز باطل است و باید آنرا اعاده کند (۱).

شافعی می گوید:

در تشهد اول نماز صلوات بر پیامبر و آل پیامبر صلوات اله علیهم مستحب است اما در تشهد دوم رکن است که در صورت ترک آن عمدتاً یا سهواً نماز باطل است (۲).

و به این دلیل شافعی گفته است:

یا آل رسول اله حکم فرض من الله فی القرآن انزله

ای آل رسل خدا صلی الله علیه واله . دوست داشتن شما از جانب خدایتعالی واجب گردیده و آنرا در قرآن نازل فرموده است.

کفاکم من عظیم القدر انکم من لم یصل علیکم لا صلوه له (۳)

ص: ۱۸

-
- ۱- ([۱]) - الام، الشافعی ج ۱ / ۱۴۰ ط ۲ - ۱۹۸۳ م - ط دار الفکر - بیروت سنن الدارمی ۱ / ۳۱۰ مسند ابی الجعد ص ۴۰ .
 - ۲- ([۲]) - الام، الشافعی ۱۰۱ - ۱۰۲ المطبعه الکبری بولاق مصر ۱۳۲۱ هجریه والفقہ علی المذاهب الاربعه ۱ / ۱۶۵ .
 - ۳- ([۳]) - الصواعق المحرقه , ابن حجر الهیثمی ص ۱۴۶ - ط الیمینیه مصر ۱۳۷۵ هجریه وطبعه اخری ص ۳۶۶ ومعارج الوصول - الزرنندی الشافعی ص ۲۵ - تحقیق ماجد احمد العطیه, والاتحاف للشبراوی ص ۸۳ , وینایع الموده ج ۲ / ۴۳۴ وج ۳ / ۱۰۳ باب ۶۲ وجواهر العقدين ج ۲ / ۳۰۴ وفاطمه, لمحمد بیومی مهران المصری ص ۵۶ - طبعه سفیر - اصفهان - ط ۱ - تحقیق الحسینی - دار اسوه - قم, ودیوان الشافعی - تحقیق محمد عبد الرحیم - ط دار الفکر - بیروت ۲۰۰۷ م .

عظمت شأن و منزلت شما همین بس که هر که بر شما صلوات نفرستند نمازش باطل است.

فتوای شافعی: وجوب صلوات بر پیامبر و آل پیامبر صلوات اله علیهم در نماز واجب است.

شافعی صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله را در نماز واجب دانسته و نماز تارک آن را باطل و اعاده آن نماز را واجب می داند.

اسحاق اعاده نماز را در صورت ترک عمدی صلوات واجب دانسته و در صورت فراموشی اعاده را لازم نمی داند (۱).

ص: ۱۹

۱- ([۱]) - الكتاب: الجامع لأحكام القرآن_المؤلف: أبو عبد الله محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح الأنصاري الخزرجي شمس الدين القرطبي (المتوفى: ۶۷۱ هـ-) ج ۱۴ / ۲۳۵_المحقق: هشام سمير البخاري_الناشر: دار عالم الكتب، الرياض، المملكة العربية السعودية_الطبعة: ۱۴۲۳ هـ / ۲۰۰۳ م_مصدر الكتاب: موقع مكتبه المدينة الرقمية <http://www.raqamiya.org> [ترقيم الكتاب موافق للمطبوع]

ابوعمر می گوید: شافعی می گوید: اگر بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در تشهد دوم پیش از سلام، صلوات نفرستد و نماز را تمام کند نماز را باید اعاده کند و اگر پیش از سلام صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله فرستد کافی نیست این فتوای را حرمله بن یحیی نقل کرده و در سایر ناقلان چنین فتوای از شافعی نقل نکرده اند.

حرمله از شاگردان برجسته شافعی است که فتاوی او را نوشته اند، و تقلید از او را شایسته خود دانسته اند و دیدگاههایش را مدنظر داشته اند و نزد آنان او عصاره مذهب شافعی است (۱).

احمد بن حنبل ۲۴۱ هجری:

کعب عجره گفت ابوزرعه و ثقفی از احمد نقل کرده که:

ص: ۲۰

۱- ([۱]) - الكتاب: الجامع لأحكام القرآن - المؤلف: أبو عبد الله محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح الأنصاري الخزرجي شمس الدين القرطبي (المتوفى: ۶۷۱ هـ-) ج ۱۴ / ۲۳۵ - المحقق: هشام سمير البخاري - الناشر: دار عالم الكتب، الرياض، المملكة العربية السعودية - الطبعه: ۱۴۲۳ هـ - / ۲۰۰۳ م - مصدر الكتاب: موقع مكتبه المدینه الرقميه <http://www.raqamiya.org> [ترقيم الكتاب موافق للمطبوع]

پیامبر صلی الله علیه واله نزد ما تشریف آوردند، عرضه داشتیم: یا رسول الله چگونه بر شما سلام دهیم؟ فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم انک حمید مجید

و بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی آل ابراهیم انک حمید مجید .

بر این موضوع علماء اتفاق نظر دارند. یکی از اصحاب ما (حنابله) گفته است:

صلوات بر پیامبر و آل پیامبر صلوات اله علیهم بر طبق این صلوات واجب است زیرا پیامبر صلی الله علیه واله به آن دستور داده اند، هر گونه صلوات فرستد مجزی است زیرا صلوات با الفاظ مختلف روایت شده است صلواتی مجزی است که جمع احادیث آنرا بیان کرده است (۱).

حدیث مستند احمد:

همین روایت بطور کامل در کتاب مسند احمد آمده است (۲).

ص: ۲۱

۱- [۱] - کتاب الصلاة _ باب صفة الصلاة _ الکافی فی فقه الامام احمد بن حنبل _ المجلد الاول , و ج ۴ / ۲۴۱ حدیث کعب بن عجزه _ ط دار صادر _ بیروت .

۲- [۲] - کتاب الصلاة _ باب صفة الصلاة _ الکافی فی فقه الامام احمد _ المجلد الاول , و ج ۴ / ۲۴۱ حدیث کعب بن عجزه _ ط دار صادر _ بیروت .

بخاری در کتاب «التفسیر» در باب آیه شریفه:

«ان الله و ملائکته یصلون علی النبی ...»

به سند خود از ابو سعید خدری روایت کرده گفت:

عرضه داشتیم یا رسول الله این سلام را دانستیم چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد عبدک و رسولک كما صلیت علی آل ابراهیم

و بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی ابراهیم (۱).

دلایل و عبر:

کتاب بخاری (متوفای ۲۵۶ هجری) برترین کتاب نزد اهل سنت است کتابی است که در نظر بخاری و تمام علماء اهل سنت صحیح است.

به همین دلیل علماء عامه بر روش بخاری، روش شافعی و احمد حنبل نظر داده اند لذا گفته اند: صحیح در تشهد، وجوب صلوات بر محمد و آل محمد صلوات اله علیهم است.

ص: ۲۲

۱- ([۱]) - صحیح البخاری ج ۴ / ۱۱۸ کتاب بدء الخلق و ج ۶ / ۲۷ - سورة الاحزاب و ج ۷ / ۱۵۶ کتاب الدعوات _ ط دار الفکر _ بیروت و صحیح مسلم ج ۲ / ۱۶ باب الصلاة علی النبی ط دار الفکر _ بیروت و شرح مسلم، النووی ج ۴ / ۱۲۵ _ الصلاة علی النبی ط دار الکتاب العربی ۱۹۸۷ م .

عبارات حدیث ابن مسعود نزد مسلم نیز چنین است: ۱ بشیر بن سعد می گوید:

یا رسول الله خدای تعالی به ما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم، چگونه بر شما صلوات فرستیم؟

رسول خدا صلی الله علیه واله سکوت کردند، پس فرمودند: اینگونه بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی آل ابراهیم

بارکت علی محمد و علی آل محمد و كما بارکت علی آل ابراهیم فی العالمین انک حمید مجید

و چگونه سلام بر من را می دانید (۱).

ص: ۲۳

۱- ([۱]) - أخرجه مسلم فی کتاب الصلاه ، باب الصلاه علی النبی صلی الله علیه وسلم برقم ۴۰۵ .

ابو داود ۲۷۵ هجری

ابو داود آنرا در کتاب صحیح خود روایت نموده: پیامبر صلی الله علیه واله فرمودند: بگوئید:

اللهم صل علی محمد عبدك و رسولك كما صليت علی آل ابراهیم

و بارك علی محمد و آل محمد كما باركت علی ابراهیم (۱).

ابن ماجه ۲۷۵ هجری

در سنن ابن ماجه آمده است: علی بن محمد حدیث برای ما گفت، و کیع، محمد بن بشار، عبدالرحمن بن مهدوی، و محمد بن مهدی، و محمد بن جعفر حدیث برای ما گفتند: شیعه از حکم برای ما حدیث

گفت: از ابن ابی لیلی شنیدم که گفت کعب بن عجر، مرا ملاقات کرد و گفت می خواهی هدیه ای به تو دهم. رسول خدا صلی الله علیه واله تشریف آوردند، عرضه داشتیم ما نحوه «سلام» بر شما را آموختیم چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ فرمودند بگوئید:

ص: ۲۴

اللهم صل على محمد و علي آل محمد كما صليت على ابراهيم انك حميد مجيد اللهم بارك على محمد و علي آل محمد
كما باركت على ابراهيم انك حميد مجيد (١).

ترمذی ۲۷۹ هجری

ترمذی همین صلوات را در کتاب صحیح خود روایت نموده که رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند بگوئید:

اللهم صل على محمد عبدك و رسولك كما صليت على آل ابراهيم و بارك على محمد و علي آل محمد كما باركت على
ابراهيم (٢).

ص: ۲۵

۱- ([۱]) - ابن ماجه ۳ / ۲۱۲ .

۲- ([۲]) - صحيح الترمذی ۲ / ۲۱۲ . وسنن الدارقطني ۱۳۶ . ومسند الشافعي ۲۳ .

نسائی ۳۰۳ هجری

نسائی نیز این صلوات را در کتاب صحیح خود آورده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه واله فرمودند:

اینگونه بگوئید:

اللهم صل علی محمد عبدك و رسولك كما صليت علی آل ابراهيم
و بارك علی محمد و علی آل محمد كما باركت علی ابراهيم ((۱)).

الحاکم ۴۰۵ هجری

حاکم از ابن مسعود از پیامبر صلی الله علیه واله این روایت را آورده است:

در تشهد نماز بگوئید:

اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد و بارك علی محمد و علی آل محمد و ارحم محمداً و آل محمد كما صليت و باركت
و ترحمت علی ابراهيم انك حميد مجيد ((۲)).

ص: ۲۶

۱- ([۱]) - صحیح النسائی ج ۳ / ۴۵ باب ایجاب التشهد - ط ۱ - سنه ۱۹۳۰م - دار الفکر - بیروت و شرح مسلم، النووی ج ۴ / ۱۲۵ - الصلاة علی النبی - ط دار الکتب العربی - ۱۹۸۷م .

۲- ([۲]) - المستدرک، الحاکم ج ۱ / ۲۶۸ - التشهد فی الصلاة و ج ۳ / ۱۴۸ انی تارک فیکم الثقلین - ط دار المعرفه - تحقیق المرعشلی - بیروت .

عبدالرزاق، ابن ابی شیبہ، احمد، عبد بن حمید، بخاری، مسلم، ابوداؤد، ترمذی، نسائی، ابن ماجه و ابن مردويه از کعب بن عجره نقل کرده اند که گفت:

مردی عرضه داشت: یا رسول الله صلی الله علیه واله ، اما نحوه سلام بر شما را دانستیم صلوات بر شما چگونه است؟
فرمودند بگو:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی آل ابراهیم انک حمید مجید اللهم بارک علی محمد و علی آل محمد
كما بارکت علی آل ابراهیم انک حمید مجید (۱).

ابن ابی شیبہ متوفی سال ۲۳۵ هجری حدیث موجود در سند احمد را عیناً از آن نقل نموده است (۲).

ص: ۲۷

۱- ([۱]) - [الدر المنثور _ السیوطی] الكتاب : الدر المنثور المؤلف : عبد الرحمن بن الکیمال جلال الدین السیوطی الناشر :
دار الفکر _ بیروت ، ۱۹۹۳ عدد الأجزاء : ۸ .

۲- ([۲]) - الاعلام بفضل الصلاه علی النبی ص ۲۱ ط مدرسه الاحمدیه _ حلب .

در تفسیر ابو حاتم عبدالرحمن رازی متوفای ۳۲۷ هجری از کعب بن عجره آمده است چون آیه شریفه:

{ان الله و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما}

نازل گردید، عرضه داشتیم: یا رسول الله، ما نحوه سلام بر شما را دانستیم. صلوات بر شما چگونه است فرمودند بگوئید ((۱))

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید و بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم انک حمید مجید" ((۲)).

ص: ۲۸

۱- ([۱]) - سورة الأحزاب الآیه ۵۶ .

۲- ([۲]) - الكتاب : تفسیر ابن ابی حاتم _ المؤلف : ابن ابی حاتم الرازی _ عدد الأجزاء : ۴ _ مصدر الكتاب : ملفات وورد علی ملتقی أهل الحدیث _ <http://www.ahlalhdeth.com> [الكتاب مشکول و مرقم آلیا غیر موافق للمطبوع] .

دلایل و عبرت :

رازی از علماء اهل تسنن در قرن چهارم هجری است که به قرن طلایی شهرت یافته، زیرا آزادی و علم از حکومت های شیعی مذهبی در جامعه سیاسی، فرهنگی آن دوران از مغرب تا چین را در بر گرفته بود.

حاکمان شیعه آزادی کامل به سایر مذاهب داده لذا در هر شهر و دیاری دانشگاهها و مدرسه ها ساخته بودند از جمله دانشگاه الازهر در قاهره است.

رازی به کاروان علماء شیعه و تسنن در ارتباط با چگونگی صلوات بر پیامبر اکرم و آن حضرت صلوات اله علیهم پیوست و اینگونه فتوی داد:

صلوات فرستادن در تشهد نماز بر پیامبر و آل آن حضرت صلوات اله علیهم واجب است.

نحاس ۳۳۸ هجری:

نحاس فتوای سال ۳۳۸ هجری درباره آیه شریفه:

ص: ۲۹

ان الله و ملائكته يصلون على النبي يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه و سلموا تسليما ((١))

گفته است: ابومسعود انصاری گفته است: رسول خدا صلی الله علیه و اله تشریف آوردند در مجلسی که سعد بن عبادہ نیز بود. بشیر بن سعد عرضه داشت: خدایتعالی به ما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم چگونه بر شما صلوات فرستیم. رسول خدا صلی الله علیه و اله سکوت فرمودند. بطوری که آرزو کردیم کاش این سوال را نمی پرسید. پس رسول خدا صلی الله علیه و اله فرمودند: بگوئید:

اللهم صل على محمد و آل محمد كما صليت على ابراهيم و بارك على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و آل ابراهيم في العالمين ((٢)).

تذکر:

نحاس از علماء قرن چهارم است او مانند علماء قرن اول، دوم و سوم به وجوب صلوات بر پیامبر و آل آنحضرت در تشهد قائل است.

و این مسئله ناشی از شهرت - وجوب صلوات در تشهد - بین مسلمانان از آغاز اسلام است

ص: ۳۰

۱- ([۱]) - سورة الأحزاب الآية ۵۶ .

۲- ([۲]) - مصدر الكتاب : موقع يعسوب ج ۵ / ۳۷۴ _ الكتاب : معانى القرآن, المؤلف : أبو جعفر النحاس المتوفى سنة ۳۳۸ هـ - عدد الأجزاء : ۶ [ترقيم الكتاب موافق للمطبوع] .

فرستادن صلوات در تشهد به پیامبر و آل آنحضرت علیهم السلام واجب است.

به وجوب فرستادن صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله در نماز فتوی داده است. ابن قصار و عبدالوهاب نیز به وجوب صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله فتوی داده اند. ابن عربی نیز به دلیل حدیث صحیح زیر:

خدای تعالی به ما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم. چگونه بر شما صلوات فرستیم. پیامبر صلی الله علیه واله زمان و نحوه فرستادن صلوات را تعلیم فرمودند ((۱)).

ص: ۳۱

۱- ([۱]) - الكتاب : الجامع لأحكام القرآن _ المؤلف : أبو عبد الله محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح الأنصاري الخزرجي شمس الدين القرطبي (المتوفى : ۶۷۱ هـ-) ج ۱۴ / ۲۳۵ _ المحقق : هشام سمير البخاري _ الناشر : دار عالم الكتب، الرياض، المملكة العربية السعودية _ الطبعة : ۱۴۲۳ هـ / ۲۰۰۳ م _ مصدر الكتاب : موقع مكتبته المدينة الرقمية <http://www.raqamiya.org> _ ترقيم الكتاب موافق للمطبوع [

دار قطنی به وجوب فرستادن صلوات بر پیامبر و آل آنحضرت قائل است:

او از ابوجعفر محمد بن علی بن الحسین علیهم السلام نقل نموده فرمودند:

لو صلیت لم اصل فیها علی النبی صلی الله علیه واله و لا علی اهل بیته لرأیت انها لاتتم

اگر نمازی بگزارم که در آن به پیامبر صلی الله علیه واله و اهل بیتش صلوات نفرستاده باشم آن را تمام نمی دانم.

گفته شده مرفوعاً این روایت از ابن مسعود از پیامبر صلی الله علیه واله نقل شده است. اما دار قطنی گفته است درست نیست که روایت مذکور فرمایش امام باقر علیه السلام است (۱).

ترمذی گفته است: حدیث صلوات بر پیامبر و اهل بیت علیهم السلام حسن و صحیح است (۲).

ص: ۳۲

۱- ([۱]) - کتاب: الجامع لأحكام القرآن - المؤلف: أبو عبد الله محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح الأنصاری الخزرجی شمس الدین القرطبی (المتوفی: ۶۷۱ هـ) ج ۱۴ / ۲۳۵ - المحقق: هشام سمیر البخاری - الناشر: دار عالم الکتب، الرياض، المملكة العربیة السعودیة - الطبعة: ۱۴۲۳ هـ - / ۲۰۰۳ م - مصدر الكتاب: موقع مكتبة المدینة الرقیمه - <http://www.raqamiya.org> [ترقیم الكتاب موافق للمطبوع]

۲- ([۲]) - کتاب: تفسیر القرآن العظیم - شهره الكتاب: تفسیر ابن کثیر المؤلف: عماد الدین أبو الفداء إسماعیل بن کثیر الدمشقی شهرته: ابن کثیر ج ۱۱ / ۲۱۳ - المحقق: مصطفى السید محمد السید رشاد محمد فضل العجمای علی أحمد عبد الباقي دار النشر: مؤسسه قرطبه مکتبه أولاد الشيخ للتراث البلد: الجیزه الطبعة: الأولى سنة الطبع: ۱۴۱۲ هـ، ۲۰۰۰ م عدد الأجزاء: ۱۴ ملاحظات: ۱. موافق للمطبوع PDF لا تنسونا من صالح دعائکم،، فريق عمل الطيمای www.altemawy.com

امام احمد حنبل، ابوداود، نسائی، ابن خزیمه، ابن حبان و نیز حاکم در کتاب مستدرک خود از حدیث محمد بن اسحاق از محمد بن ابراهیم تیمی از محمد بن عبدالله بن زید بن عبدربه از ابومسعود بدری نقل می کنند. عرضه داشتند:

یا رسول الله دربارہ سلام بر شما آنرا دانستیم چگونه در نماز بر شما صلوات فرستیم؟

فرمودند: بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد .

شافعی در مسند خود از ابوهریره مثل همین روایت را نقل کرده است. بهمین دلیل شافعی فتوی داده است بر نماز گزار واجب است در تشهد دوم نماز بر رسول خدا صلی الله علیه واله صلوات فرستد و اگر آنرا ترک کند نمازش صحیح نیست ((۱)).

ص: ۳۳

۱- ([۱]) - کتاب: تفسیر القرآن العظیم_شهره کتاب: تفسیر ابن کثیر المؤلف: عماد الدین أبو الفداء إسماعیل بن کثیر الدمشقی شهرته: ابن کثیر ج ۱۱ / ۲۱۳ المحقق: مصطفی السید محمد السید رشاد محمد فضل العجمای علی أحمد عبد الباقی دار النشر: مؤسسه قرطبه مکتبه أولاد الشيخ للتراث البلد: الجیزه الطبعه: الأولى سنة الطبع: ۱۴۱۲هـ. عدد الأجزاء: ۱۴ ملاحظات: ۱. موافق للمطبوع PDF لا تنسونا من صالح دعائکم، فريق عمل الطیماوی www.altemawy.com

درباره آنچه که قاضی عیاض از آنان نقل کرده، ابوجعفر طبری، طحاوی، خطابی و دیگران گفته اند وی خود را در رابطه با نظر شافعی به تکلف انداخته قاضی عیاض ادعا نموده نظر شافعی به اجماع علماء مردود است هر چند به این اجماع یقین پیدا نشده است.

ما درباره وجوب صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در نماز در حد مستوفی بحث نمودیم. به استناد ظاهر آیه شریفه و حدیث مذکور که بعضی از صحابه از جمله: ابن مسعود، ابومسعود بدری، جابر بن عبدالله انصاری و از تابعین: ثعلبی امام باقر علیه السلام، و مقاتل بن حیان آن را نقل کرده اند.

که شافعی بر اساس آن فتوی داده است و مرتکب خلاف نگردیده، نه او و نه پیروانش.

احمد حنبل نیز به گفته ابن زرع دمشقی به وجوب صلوات در نماز فتوی داده است. اسحاق بن راهویه فقیه امام محمد بن ابراهیم معروف به ابن مواز مالکی نیز به وجوب صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در تشهد فتوی داده اند حتی یکی از امامان حنبله گفته است: در صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله واجب است گفته شود:

همانگونه که به آنان آموخته بر آنحضرت صلوات فرستند و حتی امامی دیگر از آنان گفته است: واجب است {آل محمد} در صلوات ذکر شود.

که از جمله آنان بند نیچی، سلیم رازی، نصر بن ابراهیم مقدسی است. امام الحرمین و غزالی از شافعی نقل کرده اند: صحیح همان است (که در صلوات آن ذکر شود) هر چند جمهور علماء بر خلاف آنان نظر داده اند و ادعاء اجماع بر آن کرده اند. ظواهر روایات بر وجوب ذکر «آل» دلالت دارد. والله اعلم.

نتیجه آنکه شافعی صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله را واجب می داند. (۱۱).

اجماعی بر خلاف این نظر نیست و الله اعلم.

آنچه این مطلب را تایید می کند حدیث دیگری است که امام محمد، ابوداود، ترمذی روایت نموده اند که آنرا صحیح دانسته اند. نسائی، ابن خزیمه، ابن حبان در کتب صحیح خود آنرا آورده اند روایت را از حیوه

ص: ۳۵

۱- ([۱]) - الكتاب: تفسير القرآن العظيم_شهره الكتاب: تفسير ابن كثير المؤلف: عماد الدين أبو الفداء إسماعيل بن كثير الدمشقي شهرته: ابن كثير ج ۱۱ / ۲۱۳ المحقق: مصطفى السيد محمد السيد رشاد محمد فضل العجاوي علي أحمد عبد الباقي دار النشر: مؤسسه قرطبه مكتبه اولاد الشيخ للتراث البلد: الجيزه الطبعه: الأولى سنة الطبع: ۱۴۱۲هـ-، ۲۰۰۰م عدد الأجزاء: ۱۴ ملاحظات: ۱. موافق للمطبوع PDF لا تنسونا من صالح دعائكم، فريق عمل الطيماوي www.altemawy.com

بن شریح مصری از ابوهانی حمید بن هانی از عمرو بن ملاک ابو علی حسینی.

از فضاله بن عبید، نقل کرده اند که گفت:

رسول خدا صلی الله علیه واله شنیدند مردی در نمازش خدایتعالی را تمجید می کند و بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله صلوات نفرستاد. و رفت حضرت او را فرا خواندند به او و دیگران فرمودند: هرگاه یکی از شما نماز گزارد به تمجید خدایتعالی پردازد سپس بر پیامبر صلوات فرستد سپس به آنچه می خواهد دعا کند.

حدیثی که ابن ماجه از روایت عبدالمهیمن بن عباس بن سهل بن سعد ساعدی از پدرش از جدش از رسول خدا صلی الله علیه واله نقل کرده است که فرمودند:

{لا صلوه لمن لا وضوء له ولا وضوء لمن لم يذكر اسم الله عليه ولا صلوه لمن لم يصل على النبي ولا صلاه} (۱۱).

ص: ۳۶

۱- ([۱]) - الكتاب: تفسير القرآن العظيم - شهره الكتاب: تفسير ابن كثير المؤلف: عماد الدين أبو الفداء إسماعيل بن كثير الدمشقي شهرته: ابن كثير ج ۱۱ / ۲۱۵ - حقق: مصطفى السيد محمد - محمد السيد رشاد - محمد فضل العجاوي - علي أحمد عبد الباقي دار النشر: مؤسسه قرطبه مكتبه أولاد الشيخ للتراث البلد: الجيزه الطبعه: الأولى سنة الطبع: ۱۴۱۲هـ - ،

م ۱۰۰۰ - عدد الأجزاء: ۱۴ ملاحظات: ۱. موافق للمطبوع PDF www.altemawwy.com

کسی که وضو ندارد نمازش باطل است، کسی که نام خدا را نبرد وضویش باطل است. و کسی که بر پیامبر صلوات نفرستد نمازش باطل است.

حافظ ابوالقاسم طبرانی این روایت را از محمد بن علی صائغ از سعید بن منصور روایت کرد که نوح بن قیس از سلامه کنندی نقل نموده.

امام علی علیه السلام صلوات بر پیامبر را به ما آموخت پس می فرمود:

اللهم داحی المدحوات، و آنرا ذکر می نمود (۱).

غرض انست شافعی به وجوب فرستادن صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در نماز قائل بوده است پیروانش در قدیم و جدید به آن اعتراف دارند. بنابراین اجماعی بر خلاف نظر او در این مسأله نیست.

مؤید بر این مطلب: حدیث دیگری است که امام احمد، ابو داود و ترمذی در صحیح خود، نسائی ابن خزیمه، ابن حبان در کتب صحیح خود از روایت حیوه بن شریح مصری از ابوهانی حمید بن هانی. از عمرو بن مالک ابوعلی جنبی از فضاله بن عبید نقل کرده است:

ص: ۳۷

۱- ([۲]) - الكتاب : تفسير القرآن العظيم_شهره الكتاب: تفسير ابن كثير المؤلف : عماد الدين أبو الفداء إسماعيل بن كثير الدمشقي شهرته : ابن كثير ج ۱۱ / ۲۱۷ : مصطفى السيد محمد + محمد السيد رشاد + محمد فضل العجاوی + علی أحمد عبد الباقي دار النشر : مؤسسه قرطبه مكتبه أولاد الشيخ للتراث البلد : الجيزه الطبعه : الأولى سنة الطبع : ۱۴۱۲هـ - ، ۲۰۰۰م-عدد الأجزاء

۱۴ ملاحظات : ۱. موافق للمطبوع PDF www.althemawy.com

رسول خدا صلی الله علیه و اله شنیدند مردی در نمازش دعا می کرد، خدا را تمجید نمود و بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله .

صلوات نفرستاد. پیامبر اکرم فرمودند: این عجله کرد پس او را فراخواندند به او، و به سایرین فرمودند:

{اذا صلی احدکم فلیبدأ بتمجید الله عزوجل و الثناء علیه ثم لیصل علی النبی ثم لیدع (بعد) بما شاء}

هر گاه یکی از شما نماز گزارد باید ابتداء به تمجید و ثناء خدای عزوجل پردازد پس بر پیامبر صلوات فرستد آنگاه به آنچه می خواهد دعا کند.

حدیثی که ابن ماجه از روایت عبدالمهمن بن عباس بن سهل بن سعد ساعدی از پدرش از جدش از رسول خدا صلی الله علیه و اله روایت نموده نیز مؤید این مطلب است، که فرمودند:

{لا صلوه لمن لا وضوء له. و لا وضوء لمن لم يذكر اسم الله علیه، و لا صلوه لمن لم یصل علی النبی، و لا صلوه لمن لا یحب الانصار (۱)} .

حدیث دیگر: امام احمد: یزید بن هارون این حدیث را نقل کرده، اسماعیل از ابوداود اعمی از بُریده، گفتیم یا رسول خدا صلی الله علیه و اله ، دانستیم چگونه به شما سلام دهیم، چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ فرمودند: بگوئید:

ص: ۳۸

اللهم اجعل صلواتك و رحمتك و برکاتك علی محمد و علی آل محمد، كما جعلتها علی ابراهیم و آل ابراهیم انک حمید مجید (۱) .

حافظ ابوالقاسم طبرانی این روایت را از محمد بن علی صائغ، از سعید بن منصور از نوح بن قیس از سلامه کنندی نقل نموده است:

امام علی علیه السلام به ما صلوات فرستادن بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله را آموزش می داد.

و می فرمود: اللهم داخی المدحوات (۲) .

حدیث دیگر: ابن ماجه می گوید:

(حسین بن بیان به ما گفت)، زیاد بن عبدالله و مسعودی از عون بن عبدالله از ابوفاخته از اسود بن یزد از عبدالله بن مسعود نقل کرده گفت:

هر گاه بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله صلوات می فرستید نیکوترین صلوات را بر آنحضرت بفرستید. زیرا شما نمی دانید شاید صلوات شما به آنحضرت عرضه شود، به او گفتند ما را تعلیم ده، گفت: بگوئید:

ص: ۳۹

۱- ([۲]) - المسند (۵/۳۵۳) المعجم الكبير للطبرانی ۶ / ۱۲۱ . .

۲- ([۳]) - نهج البلاغه، شرح محمد عبده ج ۱ / ۱۲۰ والغارات، والثقفی _ المتوفی سنه ۲۸۳ هجریه ج ۱ / ۱۵۹ تعلیم علی علیه السلام الناس الصلاه علی النبی _ تحقیق جلال الدین الحسینی الارموی والمصباح، الکفعمی _ المتوفی سنه ۹۰۵ هجریه ص ۳۵۳ ط ۳ _ ۱۹۸۳ م مؤسسه الاعلمی .

اللهم اجعل صلواتك ورحمتك وبركاتك على سيد المرسلين، و امام المتقين و خاتم النبيين محمد عبدك و رسولك، امام الخير و قائد الخير و رسول الرحمة. اللهم ابعثه مقاما محمودا يقبضه به الاولون و الاخرون. اللهم صلى على محمد (و على آل محمد) كما صليت.

على ابراهيم و على آل ابراهيم، انك حميد مجيد، اللهم بارك على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد (1).

مستندات و دلائل

امر خدايتعالی و پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله به فرستادن صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله

علماء اهل سنت بر فضائل فرستادن صلوات بر محمد و آل محمد علیهم السلام، اتفاق نظر دارند طبق آیه شریفه قرآن:

{ان الله و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلّوا علیه و سلّموا تسلیما} ۲ .

یا رسول الله، خدايتعالی ما را فرمان داده بر شما صلوات فرستیم، چگونه بر شما صلوات فرستیم؟

فرمودند بگوئید:

{اللهم صلی علی محمد و عل آل محمد

ص: ۴۰

كما صليت على ابراهيم و بارك على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و على آل ابراهيم في العالمين انك حميد مجيد و السلام كما قد علمتم { (١) }.

بنابراین با توجه به امر پروردگار و پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله به فرستادن صلوات بر پیامبر و اهل بیت علیهم السلام آنحضرت، فرستان صلوات واجب است چگونه یکی از علماء اهل سنت به استحباب آن قائل است؟

نظر ابن مردویه ۴۱۰ هجری

سعید بن منصور و عبد بن حمید، ابن ابی حاتم، و ابن مردویه از کعب بن عجره نقل کرده اند گفت:

چون آیه:

ان الله و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما (٢) نازل شد .

ص: ۴۱

-
- ۱- ([۱]) - الكتاب : الكشف والبيان - موافق للمطبوع _ المؤلف: أبو إسحاق أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبی النیسابوری _ المتوفی سنه ۴۲۷ هجریه _ دار النشر : دار إحياء التراث العربی _ بیروت _ لبنان _ ۱۴۲۲ هـ _ ۲۰۰۲ م _ الطبعه : الأولى _ عدد الأجزاء / ۱۰ _ تحقیق : الإمام أبی محمد بن عاشور _ مراجعه و تدقیق الأستاذ نظیر الساعدی _ [ترقیم الشامله موافق للمطبوع] .
- ۲- ([۱]) - سورة الأحزاب الآیه ۵۶ .

عرضه داشتیم: یا رسول الله صلی الله علیه واله سلام دادن به شما را آموخته ایم چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ فرمودند: بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید و بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم انک حمید مجید

ابن جریر از یونس بن خیاب آورده است گفت: برای ما در فارس ضمن خطبه ای این آیه شریفه:

ان الله ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما را قرائت کرد و گفت: کسی خود از ابن عباس شنیده بود می گفت: آیه شریفه همین گونه نازل شده پرسیدند: یا رسول الله ما سلام دادن بر شما را آموخته ایم چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ فرمودند: بگوئید: اللهم صلی علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید و ارحم محمد و آل محمد كما رحمت ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید و بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید .

ابن جریر از ابراهیم در ارتباط با همین آیه شریفه آورده است. پرسیدند:

یا رسول الله سلام بر شما را آموختیم، چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ فرمودند: بگوئید:

اللهم صل على محمد عبدك ورسولك واهل بيته كما صليت على ابراهيم و آل ابراهيم انك حميد مجيد و بارك على محمد و على آل بيته كما باركت على آل ابراهيم انك حميد مجيد .

ابن جرير از عبدالرحمن بن ابی کثیر از ابومسعود انصاری نقل نموده گفت: چون آیه شریفه ﴿ان الله و ملائکته یصلون علی النبی...﴾ نازل گردید. پرسیدند: یا رسول الله صلی الله علیه و اله سلام دادن به شما را دانسته ایم چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ خدایتعالی طبق آیه شریفه گناهان گذشته و آینده شما را بخشیده است. فرمودند بگوئید:

اللهم صل على محمد كما صليت على ابراهيم. اللهم بارك على محمد كما باركت على آل ابراهيم .

عبداله بن مسعود گفت:

هرگاه بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله صلوات می فرستید صلوات بر آنحضرت را نیکو انجام دهید شما نمی دانید شاید آن صلوات را بر آنحضرت عرضه نمایند، به او گفتند پس به ما بیاموز: گفت اینگونه بگوئید:

اللهم اجعل صلواتك و رحمتك و برکاتك على سيد المرسلين و امام المتقين و خاتم النبيين محمد عبدك و رسولك، امام الخير و قائد الخير و رسول الرحمه، اللهم ابعثه مقاما محمودا يغطه فيه الاولون و الاخرون،

اللهم صل على محمد و علي آل محمد كما صليت على ابراهيم و علي آل ابراهيم انك حميد مجيد (۱).

فرموده خدايتعالی:

«وسلموا تسليما»

احتمالا معنایش اینگونه است: در برابر اوامر حضرت بطور کامل خاضع باشید (تکبر و گردنکشی نکنید) احتمال دیگر آنکه به هنگام خواندن حضرت بگوئید:

السلام عليك يا رسول الله از حسن نقل شده گفت: به پیامبر اکرم صلی الله علیه واله گفتند:

يا رسول الله «السلام عليك» را بر شما آموخته ایم صلوات بر شما چگونه است؟

فرمودند بگوئید:

اللهم اجعل صلواتك و برکاتك على محمد و علي آل محمد كما صليت و باركت على ابراهيم و علي آل ابراهيم انك حميد مجيد.

افضل آنست گفته شود:

ص: ۴۴

۱- ([۱]) - الكتاب: التفسير الحديث (على ترتيب النزول) - المؤلف: المؤلف: أبو يعقوب السجستاني محمد عزه دروزه - الناشر: دار إحياء الكتب العربية - مكان الطبع: القاهرة - سنة الطبع: ۱۳۸۳ ق - تفسير على حسب نزول السور - عدد الأجزاء: ۱۰ - تنبيه [الترقيم داخل الصفحات موافق للمطبوع].

اللهم صل على محمد و علي آل محمد

در نحوه وجوب صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله علماء اهل سنت اختلاف دارند، یکی از آنان گفته است یک بار گفتن صلوات در عمر واجب است زیرا بمنزله شهادتین است.

کرخی اینگونه فتوی داده است:

گفته است (یکی از علماء در هر جلسه یک بار واجب است صلوات فرستند. که این به منزله تلاوت است) (۱).

ثعلبی ۴۲۷ هجری ق

اینگونه آمده: طریق اول عبدالله بن حامد از مطری، از علی بن حرب از ابن فضیل، از یزید بن ابی زیاد به ما خبر داد.

طریق دوم - ابوالحسن ابن ابی الفضل العدل از اسماعیل بن محمد صفار از حسین بن عروه، از هشیم بن بشیر از یزید بن ابی زیاد به ما خبر داد.

طریق سوم - عبدالرحمن بن ابی لیلی، اینگونه به ما گفت: کعب بن عجره به من گفت: وقتی آیه شریفه: انّ الله و ملائکته یصلون

ص: ۴۵

نازل شد (گفتیم: یا رسول الله ما سلام بر شما را آموختیم، چگونه بر شما صلوات فرستیم؟

فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید

و بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید ((۱)).

عبدالله بن حامد وزان از مکی بن عبدان از عمار بن رجاء از ابن عامر از عبدالله بن جعفر از یزید بن مهاده از عبدالله بن خباب از ابوسعید خدری که گفت:

عرضه داشتیم: یا رسول الله: سلام بر شما را آموختیم چگونه بر شما صلوات فرستیم؟

فرمودند: بگوئید:

ص: ۴۶

۱- ([۱]) - الكتاب: الكشف والبيان - موافق للمطبوع - المؤلف: أبو إسحاق أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبی النیسابوری
_ دار النشر: دار إحياء التراث العربی - بیروت - لبنان - ۱۴۲۲ هـ - ۲۰۰۲ م_ الطبعة: الأولى - عدد الأجزاء / ۱۰ - تحقیق:
الإمام أبی محمد بن عاشور_مراجعته وتدقیق الأستاذ نظیر الساعدی [ترقیم الشامله موافق للمطبوع].

اللهم صل على محمد عبدك ورسولك كما صليت على ابراهيم وبارك على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و آل ابراهيم (۱۱).

ثعلبی به اسناد خود از مالک از نعیم، از عبدالله بن مجمر، از محمد بن عبدالله بن زید انصاری، از ابومسعود انصاری آورده است گفت: رسول خدا صلی الله علیه واله تشریف آوردند و ما در جلسه سعد بن عباده بودیم. بشیر بن (سعد) عرضه داشت:

یا رسول الله صلی الله علیه واله خدای تعالی بما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم، چگونه صلوات فرستیم؟

رسول خدا صلی الله علیه واله سکوت فرمودند، به گونه ای که با خود گفتیم ای کاش نمی پرسید.

سپس رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند بگوئید:

اللهم صل على محمد و على آل محمد كما صليت على ابراهيم وبارك على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و على آل ابراهيم

ص: ۴۷

۱- ([۱]) - الكتاب : الكشف والبيان - موافق للمطبوع _ المؤلف: أبو إسحاق أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبي النيسابوري _ دار النشر : دار إحياء التراث العربي _ بيروت _ لبنان _ ۱۴۲۲ هـ - ۲۰۰۲ م _ الطبعة : الأولى عدد الأجزاء / ۱۰ _ تحقيق : الإمام أبي محمد بن عاشور _ مراجعه وتدقيق الأستاذ نظير الساعدي [ترقيم الشامله موافق للمطبوع] .

فی العالمین انک حمید مجید. و سلام را همانگونه که آموخته اید بیان کنید ((۱)).

ثعلبی می گوید: عبدالله بن حامد با قرائتم بر او، نقل کرد: محمد بن خالد بن حسن از داود ابن سلیمان، از عبد بن حمید گفت: ابو نعیم از مسعودی، از عون، از ابوفاخته، از اسود، نقل کرده عبدالله گفت:

هرگاه بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله صلوات می فرستید به نیکوترین وجه صلوات فرستید، زیرا نمی دانید شاید آن صلوات را به آن حضرت عرضه نمایند، به او گفتند: پس ما را تعلیم کن.

گفت بگوئید:

اللهم اجعل صلواتک و رحمتک و برکاتک علی سید المرسلین و امام المتقین و خاتم النبیین محمد عبدک و رسولک امام الخیر و قائد الخیر و رسول الرحمه، اللهم ابعثه مقاماً محموداً یغبطه به الاولون و الاخرون. اللهم

ص: ۴۸

۱- ([۱]) - الكتاب: الكشف والبيان - موافق للمطبوع - المؤلف: أبو إسحاق أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبی النیسابوری - المتوفی سنه ۴۲۷ هجریه - دار النشر: دار إحياء التراث العربی - بیروت - لبنان - ۱۴۲۲ هـ - ۲۰۰۲ م - الطبعة: الأولى - عدد الأجزاء / ۱۰ - تحقیق: الإمام أبی محمد بن عاشور - مراجعه و تدقیق الأستاذ نظیر الساعدی - [ترقیم الشامله موافق للمطبوع].

صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید ((۱)).

مقاتل بن حیان می گوید:

مقصود از صلوات در این جاست این عبارت است:

اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم ((۲)).

ص: ۴۹

-
- ۱- ([۱]) - الكتاب: الكشف والبيان - موافق للمطبوع - المؤلف: أبو إسحاق أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبي النيسابوري - دار النشر: دار إحياء التراث العربي - بيروت - لبنان - ۱۴۲۲ هـ - ۲۰۰۲ م - الطبعة: الأولى - عدد الأجزاء / ۱۰ - تحقيق: الإمام أبي محمد بن عاشور - مراجعه وتدقيق الأستاذ نظير الساعدي - [ترقيم الشاملة موافق للمطبوع].
- ۲- ([۲]) - تفسير الثعلبي ۱ / ۴۴۱.

دلایل و عبر نتیجه و خلاصه

فتوای ثعلبی در وجوب فرستادن صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله و آل کرامش در تشهد با فتوای سایر مسفرین اهل سنت مانند بخاری، مسلم و سایر صاحبان صحاح همخوانی و هماهنگی دارد .

بیهقی ۴۵۸ هجری

می گوید: ابو عبدالله حافظ به ما گفت: ابوالعباس محمد بن یعقوب، حدیث برای ما گفت ابو عبدالله محمد بن احمد بن ابی طاهر دقاق به ما خبر داد، علی بن محمد بن زبیر، گفتند حسن بن علی بن غصان حدیث گفت برای ما، زید بن حباب حدیث گفت برای ما، مالک بن انس حدیث گفت برای من (ص ۱۲۰) .

ابو عبدالله حافظ برای ما خبر نقل کرد.

یحیی بن منصور قاضی برای ما خبر نقل کرد.

محمد بن عبدالسلام وراق، حدیث برای ما نقل کرد. یحیی بن یحیی حدیث برای ما نقل کرد گفت از نُعیم بن عبدالله مُجمَر بر مالک این حدیث را قرائت کردم که:

ص: ۵۰

محمد بن عبدالله بن زید انصاری و عبدالله بن زید که برای نماز نداء وحی می داد. از ابومسعود انصاری به او خیر داد که گفت:

ما در جلسه سعد بن عباده بودیم که رسول خدا صلی الله علیه واله تشریف آوردند بُشیر بن سعد عرض کرد، یا رسول الله خدای تعالی ما را امر فرموده بر شما صلوات فرستیم، چگونه بر شما صلوات فرستیم؟

رسول خدا صلی الله علیه واله سکوت کردند بطوری که ما آرزو کردیم کاش سوال نمی کرد. آنگاه رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند: بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و بارک علی محمد و علی آل محمد. كما بارکت علی ابراهیم فی العالمین انک حمید مجید. و سلام همانگونه است که قبلاً دانسته اید.

لفظ حدیث یحیی بن یحیی را مسلم در صحیح خود از یحیی بن یحیی آورده است (ص ۱۲۱)

و آنرا کعب بن عجره از پیامبر اکرم صلی الله علیه واله روایت کرده و این روایت در هر دو کتاب صحاح آمده است ((۱)).

ص: ۵۱

۱- ([۱]) - کتاب: شعب الإیمان المؤلف: أحمد بن الحسین بن علی بن موسی الخُسَیْرُو جردی الخراسانی، أبو بکر البیهقی (المتوفی: ۴۵۸هـ-) ۳/۱۱۹. حققه وراجع نصوصه وخرج أحادیثه: الدكتور عبد العلی عبد الحمید حامد أشرف علی تحقیقه و تخریج أحادیثه: مختار أحمد الندوی، صاحب الدار السلفیه بیومبای _ الهند الناشر: مکتبه الرشد للنشر والتوزیع بالرياض بالتعاون مع الدار السلفیه بیومبای بالهند الطبعة: الأولى، ۱۴۲۳هـ - ۲۰۰۳م عدد الأجزاء: ۱۴ (۱۳)، ومجلد للفهارس (ترقیم الكتاب موافق للمطبوع وهو ضمن خدمه تخریج الأحادیث)].

در کتاب تفسیر کشاف، ابوالقاسم محمود بن عمر خوارزمی معتزلی زمخشری متوفای ۵۳۸ هجری آمده است.

فرستادن صلوات بر رسول خدا صلی الله علیه واله و آل آنحضرت واجب است ((۱)).

دلایل و عبرت _ نتیجه و خلاصه

با توجه به اینکه فرستادن صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله و برگزیده کانش آن حضرت واجب است این بدان معنی است که آنان: سروران مردم، رهبران امت، امامان مسلمانان و پادشاهان روی زمین هستند.

آنان افضل آفریدگان خدای تعالی هستند باید جن و انس، تمام جانوران و همه مخلوقات بر آنان صلوات فرستند.

روز قیامت به شفاعتشان امید می رود، آب کوثر در اختیار آنان است تعیین دوزخیان و بهشتیان به دست آنان است.

ص: ۵۲

اما گروهی از صحابه به آنان حمله کردند، خلافتشان را غصب کردند، به آنان ستم ها روا داشتند، آنان را به زندان افکندند، کشتند و ناسزاها و بی حرمتی ها به آنان روا داشتند، آنان را اسیر کردند و از شهری به شهری بردند جز امام منتظر غائب علیه السلام هیچیک از امامان از دست ستمگران امان نداشت.

فخر پیامبران صلی الله علیه واله فرمودند:

مأمنا ألامسموم او مقتول (۱).

هیچیک از ما اهل بیت علیهم السلام نیست مگر آنکه یا مسموم است یا مقتول (۲).

ص: ۵۳

۱- ([۱]) _ کفایه الأثر، الخزاز القمی _ المتوفی سنه ۴۰۰هجریه _ ما جاء عن الحسن علیه السلام _ تحقیق عبد اللطیف الحسینی _ ۱۴۰۱هجریه _ الناشر بیدار ص ۱۶۲، والصراط المستقیم _ النص علی واحد واحد من الائمة _ تحقیق البهودی _ الناشر : المكتبة المرتضویه وسائل الشیعه ۱۴/۲، ۱۴/۱۸، والبحار، المجلسی ۴۵/۱، من لا یحضره الفقیه _ ابو جعفر محمد بن علی ابن بابویه القمی الصدوق ، المتوفی سنه ۳۸۱هجریه ، ۴/۱۷ .

۲- ([۲]) - کفایه الأثر، الخزاز القمی المتوفی سنه ۴۰۰هجریه _ ما جاء عن الحسن علیه السلام _ تحقیق عبد اللطیف الحسینی _ ط ۱۴۰۱هجریه _ الناشر بیدار ص ۱۶۲، والصراط المستقیم النص علی واحد واحد من الائمة _ تحقیق البهودی _ ط المكتبة المرتضویه وسائل الشیعه ۱۴/۲، ۱۴/۱۸، البحار، المجلسی ۴۵/ ۱، من لا یحضره الفقیه ۴/۱۷.

مالک از ابومسعود انصاری نقل کرده گفت: رسول خدا صلی الله علیه واله تشریف آوردند به جلسه ای که ما نزد سعد بن عباده بودیم. بشیر بن سعد گفت: یا رسول الله خدای تعالی به ما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم چگونه بر شما صلوات فرستیم، رسول خدا صلی الله علیه واله سکوت فرمودند، بطوری که ما گفتیم ای کاش سوال نمی کرد. پس رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند: بگوئید: اللهم صل علی محمد و علی آل محمد و علی ابراهیم و علی آل ابراهیم فی العالمین انک حمید مجید. و سلام گفتن همانگونه است که قبلاً آموخته اید.

نسائی از طلحه مثل همین روایت را آورده با اسقاط عبارات (فی العالمین) و (والسلام كما قد علمتم)

در همین باب نسائی از کعب بن عجره و ابو حمید ساعدی، ابوسعید خدری، امیرمؤمنان علی علیه السلام ابوهریره، بریده خزاعی و زید بن خارجه همین روایت را نقل کرده است.

یقال ابن حارثه این حدیث را ائمه اهل حدیث در کتب خود وارد نموده اند. ترمذی نیز آنرا در صحیح خود آورده (حدیث کعب بن عجره)،

مسلم نیز همین حدیث را با حدیث ابو حمید ساعدی در صحیح خود آورده است. ابو عمر گفته است: شعبه و ثوری از حکم بن عبدالرحمن بن ابولیلی از کعب بن عجره که گفت: چون آیه شریفه:

یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما (۱).

نازل گردید. مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و اله آمد، غرض کرد: یا رسول الله صلی الله علیه و اله ما سلام گفتن به شما را آموخته ایم صلوات بر شما چگونه است. فرمودند بگو:

اللهم صلی علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم و بارک علی محمد و علی آل محمد کما بارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید

این لفظ حدیث ثوری است، نه حدیث شعبه، که در تفسیر مسند به او آمده است زیرا خدایتعالی فرموده است: ان الله و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما

(۲).

رسول خدا صلی الله علیه و اله چگونه فرستادن صلوات و تحیت و سلام را به آنان آموخت. با عبارت:

«السلام علیک ایها النبی و رحمه الله و برکاته»

ص: ۵۵

۱- ([۱]) - سوره الأحزاب الآیه ۵۶ .

۲- ([۲]) - سوره الأحزاب الآیه ۵۶ .

مسعودی از عون بن عبدالله از ابوفاخته از اسود از عبدالله روایت نموده گفت: هرگاه بر پیامبر صلی الله علیه واله صلوات فرستید نیکوترین صلوات را بر او بفرستید شما نمی دانید شاید به آن حضرت عرضه شود، به او گفتند پس به ما بیاموز، گفت بگوئید:

اللهم اجعل صلواتك و رحمتك و برکاتك علی سید المرسلین و امام المتقین و خاتم النبیین محمد عبدك و نبيك و رسولك امام الخير و قائد الخير و رسول الرحمة. اللهم ابعته مقاما محمودا یغبطه به الاولون و الاخرون اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید اللهم بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید

ما با سندهای متصل، در کتاب «الشفای قاضی عیاض از امیرمؤمنان علی علیه السلام روایت نمودیم فرمود

در دستان رسول خدا صلی الله علیه واله ، و فرمودند:

در دستان جبرئیل .

و فرمودند: اینگونه از نزد خدای عزیز نازل شده است.

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید اللهم بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید اللهم و ترحم علی

ص: ۵۶

محمد و علی آل محمد کما ترحمت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید (۱۱).

الصواعق المحرقة

در کتاب الصواعق المحرقة ابن عجر دلائلی برای وجوب فرستادن صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله آورد است .

که به دلیل فرمایش پیامبر صلی الله علیه واله . «قولوا» صیغه امر برای وجوب است.

روایت صحیحی که از ابن مسعود برای صلوات آمده است. ابتداء بر آن حضرت صلوات فرستد پس برای خود دعا کند. این بیان ترتیب نظر او نیست قابل اعتنا نباشد

همچنین روایت زیر را صحیح دانسته است که نقل شده:

رسول خدا صلی الله علیه واله شنیدند مردی در نمازش دعا کرد اما حمد خدای تعالی را ننمود و بر پیامبر صلی الله علیه واله صلوات نفرستاد، حضرت فرمودند این مرد عجله کرد، او را فراخواندند. به او و یا به دیگری فرمودند:

ص: ۵۷

۱- ([۱]) - الكتاب : الجامع لأحكام القرآن المؤلف : أبو عبد الله محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح الأنصاري الخزرجي شمس الدين القرطبي (المتوفى : ۶۷۱ هـ-) المحقق : هشام سمير البخاري الناشر : دار عالم الكتب، الرياض، المملكة العربية السعودية _ الطبعة : ۱۴۲۳ هـ / ۲۰۰۳ م _ مصدر الكتاب : موقع مكتبة المدينة الرقمية <http://www.raqamiya.org> [ترقيم الكتاب موافق للمطبوع]

اذا صلى احدكم فليبدأ بتمجيد ربه و الثناء عليه ثم يصلى على النبي ثم يدعو بما شاء ((١)).

هرگاه یکی از شما نماز می گزارد باید به تمجید و ثناء خدای تعالی آغاز کند سپس بر پیامبر صلی الله علیه واله صلوات فرستد سپس به آنچه می خواهد دعا کند.

ابتداء محل حمد و ثناء خدایتعالی جلسات تشهد است.

به این ترتیب فتوای شافعی برای وجوب صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله در تشهد روشن

گردید، زیرا او برای وجوب صلوات در نماز است و از روایت صحیح ابن مسعود محل صلوات روشن شده که گفته است در تشهد است بنابراین فرستادن صلوات در تشهد لازم است ((٢)).

ص: ۵۸

۱- ([١]) - [الصواعق المحرقة _ ابن حجر الهيتمي] - الكتاب : الصواعق المحرقة على أهل الرفض والضلال والزندقه _ المؤلف : أبي العباس أحمد بن محمد بن محمد بن علي ابن حجر الهيتمي ج ٢/٤٣٥ _ ناشر : مؤسسه الرساله _ بيروت الطبعة الأولى ، ١٩٩٧ تحقيق : عبدالرحمن بن عبدالله التركي و كامل محمد الخراط - عدد الأجزاء : ٢ .

۲- ([٢]) - [الصواعق المحرقة _ ابن حجر الهيتمي] - الكتاب : الصواعق المحرقة على أهل الرفض والضلال والزندقه _ المؤلف : أبي العباس أحمد بن محمد بن محمد بن علي ابن حجر الهيتمي ج ٢/٤٣٢ _ الناشر : مؤسسه الرساله _ بيروت الطبعة الأولى ، ١٩٩٧ تحقيق : عبدالرحمن بن عبدالله التركي و كامل محمد الخراط - عدد الأجزاء : ٢ .

به همین دلیل شافعی به واجب بودن صلوات در تشهد فتوی داده است که کاملاً موافق صریح سنت و قواعد اصولیین است. احادیث فراوان صحیح بر آن دلالت دارد که آنها را در «شرح ارشاد» آورده ام با توضیح کامل مبنی بر ردّ مخالفان شافعی و اینکه شافعی جز معدود کسانی نیست که این فتوی را داده بلکه قبل از او گروه بسیاری از صحابه مانند ابن مسعود، ابن عمر، جابر، ابومسعود بدری و غیره چنین نظری داشته اند از تابعین نیز شعبی، محمد بن علی الباقر علیه السلام، اسحاق بن راهویه، احمد، حتی مالک فتوائی مانند شافعی دارد که گروهی از پیروانش به آن عمل می کنند.

شیخ الاسلام می گوید - ابن حجر گفته است من در میان صحابه و تابعین فردی را نمی شناسم که به عدم وجوب صلوات نظر داده باشد از اشعار ابراهیم نخعی نقل شده که غیر او قائل به وجوب صلوات است (۱).

او گمان کرده رای شافعی کاملاً نادر است و با فتوای سایر علماء مخالف است باید نسبت به آن بی اعتنا بود به همین دلیل ابن قیم گفته است: تمام

ص: ۵۹

۱- ([۱]) - [الصواعق المحرقة - ابن حجر الهیتمی] - الكتاب: الصواعق المحرقة علی أهل الرفض والضلال والزندقه - المؤلف: أبی العباس أحمد بن محمد بن محمد بن علی ابن حجر الهیتمی ج ۲/۴۳۵ - ناشر: مؤسسه الرساله - بیروت الطبعة الأولى، ۱۹۹۷ تحقیق: عبدالرحمن بن عبدالله التركي وکامل محمد الخراط - عدد الأجزاء: ۲.

علماء بر مشروعیت صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله در تشهد اتفاق نظر دارند، در وجوب به استحباب آن اختلاف دارند، حال در تمسک به کسی که آنرا واجب ندانسته به دلیل عمل گذشتگان، فرستادن صلوات در تشهد توسط آنان، لازم است ما حدیث صریح دال بر عدم وجوب از آنان وارد شده باشد، و این یافت نشده است.

در ادامه می گوید: اما گفته عیاض: که مردم شافعی را مورد دشنام قرار داده اند مفهومی ندارد شناختی بر او نیست، زیرا فتوای او با هیچ نصی و اجماعی، و نه قیاسی و مصلحتی مخالفت ندارد، بلکه فتوای او در این مورد از محاسن مذهب اوست و چه بسیار زیبا سروده است:

و اذا محاسنی الاتی ادل بها ... صارت ذنوبا فقل لی کیف اعتذر

نووی از علماء کراهِت فرستادن فقط صلوات یا سلام را نقل کرده است. یکی از حافظان گفته است: فقط حدیث مربوط به صلوات را می نوشتم، در خواب پیامبر صلی الله علیه واله را دیدم فرمودند: در کتاب صلوات را تمام نمی کنی بعد از آن نمی نویسی صلوات و سلام بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله را (۱).

ص: ۶۰

۱- ([۱]) - [الصواعق المحرقة _ ابن حجر الهیتمی] - کتاب: الصواعق المحرقة علی أهل الرفض والضلال والزندقة _ المؤلف: أبی العباس أحمد بن محمد بن محمد بن علی ابن حجر الهیتمی ج ۲/۴۳۵ _ ناشر: مؤسسه الرساله _ یروت الطبعة الأولى ، ۱۹۹۷ تحقیق: عبدالرحمن بن عبدالله الترمکی وکامل محمد الخراط - عدد الأجزاء: ۲.

به تعلیم صحابه درباره چگونگی صلوات نمی توان استدلال کرد، زیرا چگونگی «سلام» قبل از صلوات تعلیم داده شده بود. در مورد مختلف صلوات و سلام با هم آمده است. از جمله هنگام سوار شدن بر مرکب، همانگونه که طبرانی در دعا و سایر موارد مرفوعاً آنرا آورده است.

در بعضی موارد اختصاراً «سلام»، همچنین لفظ «آل» ۱ حذف شده است

دیلمی این روایت را آورده که رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند:

دعا در حجاب است تا بر محمد و اهل بیتش صلوات فرستاده شود اللهم صل علی محمد و آله .

بنابر آنچه گذشت از احادیث گذشته وجوب صلوات بر «آل» در آخرین تشهد روشن گردید، همانگونه که شافعی به آن فتوی داده است. بر خلاف آنچه که کلام «الروضه» ایهام می کند، یکی از پیروان شافعی درباره کلمه «آل» گفته است بهتر است در تشهد آخر ذکر شود و بیهقی نیز همین را گفته است. و کسی که ادعای عدم وجوب ذکر «آل» را نموده، سهوی است که مرتکب گردیده، بقیه علماء با توجه به اختلاف روایات به دلیل وقایع گوناگون ذکر «آل» را واجب ندانسته اند مگر حالتی را که طرق روایات متفق باشد و آن اصل صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله است، و آنچه اضافه شده از باب اکمال است و لذا استدلال کرده اند به عدم وجوب گفتن «کما صلیت علی ابراهیم» که در بعضی از طرق نیامده.

شافعی این شعر را سروده:

یا اهل بیت رسول الله حکم

فرض من الله فی القرآن انزله

کفاکم من عظیم القدر انکم

من لم یصل علیکم لا صلوه له

«ای اهل بیت رسول خدا صلی الله علیه واله ، دوست داشتن شما از جانب خدایتعالی که در قرآن نازل فرموده واجب است، در عظمت شأن شما همین بس هر که بر شما صلوات نفرستد نمازش باطل است» یعنی نمازش صحیح و مقبول نیست، که با فتوای او مبنی بر وجوب صلوات بر «آل» موافق است و یا نمازش کامل نیست که با هر دو فتوایش هم خوانی دارد ((۱)).

ابن حجر هیتمی می گوید:

آیه سوم: سلام علی آل یاسین ((۲)).

ص: ۶۲

۱- ([۱]) - [الصواعق المحرقة _ ابن حجر الهیتمی] -الکتاب : الصواعق المحرقة علی أهل الرفض والضلال والزندقه_المؤلف : أبی العباس أحمد بن محمد بن محمد بن علی ابن حجر الهیتمی ج ۲/۴۳۵_ناشر : مؤسسه الرساله _ بیروت الطبعة الأولى ، ۱۹۹۷ تحقیق : عبدالرحمن بن عبدالله التركي وکامل محمد الخراط -عدد الأجزاء : ۲ .

۲- ([۱]) - الصافات ۱۳۰ .

گروهی از مفسرین از ابن عباس نقل کرده اند مراد از آن

سلام علی آل محمد (۱). علیهم صلوات الله

کلبی همین را گفته است بنابراین بطریق اولی یا نص «آل» داخل در صلوات است .

شافعی بعد از تشهد فرستادن صلوات را واجب دانسته است. ابو طیب طبری از پیروان شافعی، طحاوی و دیگران ادعا کرده اند پیش از شافعی کسی چنین فتوایی نداده است .

آنان به دلیل حدیث «باب» و دعوی اجماع، استحباب ذکر «آل» را در صلوات ادعا کرده اند.

این نظر قابل قبول نیست زیرا از امام محمد باقر علیه السلام و شعبی و دیگران دلیل به وجوب ذکر «آل» وارد شده است. شگفت آورتر آنکه ابن مسعود راوی حدیث باب بر وجوب ذکر «آل» در صلوات صحه نهاده است. سعید بن منصور و ابوبکر بن ابی شعیبه با اسناد صحیح که به ابو احوص می رسد نقل کرده اند گفت: عبدالله گفت: نماز گزار تشهد را که خواند پس بر پیامبر صلی الله علیه واله صلوات می فرستد سپس برای خود دعا می کند.

ص: ۶۳

۱- ([۲]) - [الصواعق المحرقة _ ابن حجر الهیتمی] - کتاب : الصواعق المحرقة علی أهل الرفض والضلال والزندقه _ المؤلف : أبی العباس أحمد بن محمد بن محمد بن علی ابن حجر الهیتمی ج ۲/۴۳۵ _ ناشر : مؤسسه الرساله _ یروت الطبعة الأولى ، ۱۹۹۷ تحقیق : عبدالرحمن بن عبدالله التركي وکامل محمد الخراط - عدد الأجزاء : ۲ .

شافعی و یکی از پیروان مالک در یکی از دو روایت منقول از او با او هماهنگ است.

اسحاق بن راهویه قائل به وجوب ذکر «آل» در صلوات است اگر فراموش کند امید است مجزی باشد اما گفته شده در این مسئله او نیز مانند احمد دو قول دارد. حتی گفته شده احمد ذکر «آل» را واجب دانسته است (بدون آنکه شرطی مطرح کرده باشد)

بعضی گفته اند شافعی تنها کسی است که گفته است صلوات باید بعد از تشهد و نه پیش از آن و نه در آن گفته شود حتی اگر در اثناء

تشهد بر پیامبر صلی الله علیه واله صلوات فرستد نزد او مجزی نیست.

در کتاب «الدعوات» در این باره بیش تر سخن خواهیم گفت، اما عبارت وی «از دعا جالبترینش را اختیار کند»- بوداود از بخاری آورده سپس دعا کند، در نقل نسائی (پس باید دعا کند). در نقل اسحق از عیسی از اعمش چنین است (از دعا آن را که دوست دارد بخواند). در روایت از منصور ابووائل در کتاب الدعوات (از دعا هر چه بخواهد). در نقل مسلم نیز مسئله عبارت مشابه آمده است. و استدلال نموده که مصلی مختار است در نماز برای امور دنیا و آخرتش دعا کند. بن بطال گفته است نخعی، طاووس و ابوحنیفه نظر مخالف دارند و گفته اند مصلی در نماز نباید دعا کند مگر به آنچه که در قرآن است، این فتوی در اهل حنیفه و کتب آنان شهرت دارد که مصلی نباید دعا مگر به آنچه که در قرآن و یا در حدیث

ص: ۶۴

آمده است. عبارت یکی از علماء حنفی اینست دعایی که «مأثور» است خواه مرفوع یا غیر مرفوع باشد.

ظاهر حدیث «باب» ردّ نظر این گروه است همچنین نظر ابن سیرین را که فقط درباره امر آخرت دعا کند - نیز رد می کند. یکی از علماء شافعی گفته است درباره امور زشت دنیا در نماز نباید دعا کند، و از بکار بردن الفاظ قبیح خودداری کند، تردید نسبت که دعا در امور حرام بطور مطلق جایز نیست، روایاتی وارد شده که بعد از تشهد به آنها دعا کند، از جمله سعید بن منصور، ابوبکر بن ابوشیبه از طریق عمیر بن سعد آمده که عبدالله بن مسعود

تشهد در نماز را به ما آموزش می داد سپس می گفت: «وقتی از تشهد فراغت یافت بگوید:

اللهم انی اسئلك من الخیر كله ما علمت منه و ما لم اعلم و اعوذ بك من الشركاء ما علمت منه و ما لم اعلم اللهم انی اسئلك من خیر ما سألك منه عبادك الصالحون و اعوذ بك من شهر ما استعاذ بك عنه عبادك الصالحون ربنا آتنا فی الدنيا حسنه و فی الآخرة حسنه (۱) .

ص: ۶۵

۱- ([۱]) - [فتح الباری _ ابن حجر] - الكتاب : فتح الباری شرح صحیح البخاری - المؤلف : أحمد بن علی بن حجر أبو الفضل العسقلانی الشافعی - الناشر : دار المعرفه _ بیروت ، ۱۳۷۹ ج ۲ / ۳۲۲ - تحقیق : أحمد بن علی بن حجر أبو الفضل العسقلانی الشافعی عدد الأجزاء : ۱۳ .

ابن حجر هیتمی می گوید: اهل بیت (۱) پیامبر صلی الله علیه واله با آن حضرت در پنج امر برابر و مساوی هستند:

در سلام: فرمود بگوئید: السلام علیک ایها النبی، و خدا فرموده است:

سلام علی آل یاسین (آل محمد)

در صلوات بر پیامبر و اهل بیت آنحضرت صلوات الله علیهم در تشهد

در طهارت: خدای تعالی فرمود (طه) ۲ یعنی یا طاهر، و در آیه تطهیر فرموده:

و يطهرکم تطهیرا

حرام بودن صدقه

در محبت: خدای تعالی فرموده است:

فاتبعونی یحببکم الله و

قل لا اسالکم علیه اجرا الا الموده فی القرین (۲).

نتیجه و خلاصه

ص: ۶۶

۱- ([۲]) - علی و فاطمه و اولادهما الائمه .

۲- ([۱]) - الصواعق المحرقة، ابن حجر الهیتمی ص ۱۴۷ مطبعه المحمدیه .

به اعتقاد ابن حجر هیتمی خدای سبحان بین پیامبر اکرم صلی الله علیه واله و جانشینان آنحضرت ائمه دوازده گانه و حضرت فاطمه علیهم السلام در آیه شریفه:

سلام علی آل یاسین

برابر و تساوی برقرار کرده است لذا تمام علماء بر این روش عمل نموده اند.

خدایتعالی اهل بیت را از «رجس» در آیه شریفه تطهیر پاک نموده است. و لذا با سایر افراد بشر تفاوت دارند و بهمین جهت رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند:

اهل بیتی لا یقاس بهم احد

هیچیک از افراد بشر با اهل بیت من قابل مقایسه نیست.

احمد بن حنبل گفته است: علی من اهل بیت لا یقاس بهم احد (۱).

علی علیه السلام از اهل بیت است که هیچیک از افراد بشر با آنها قیاس نمی شود. ۱.

این روایت از طرق دیگر از پیامبر صلی الله علیه واله نیز وارد شده که فرمودند:

نحن من اهل بیت لا یقاس بنا احد

این روایت را علماء حنبلی و شافعی نیز نقل کرده اند (۲).

ص: ۶۷

۱- ([۲]) - شواهد التنزیل، الحسکانی الحنفی ج ۲ / ص ۱۹۷ - ۱۹۸، کنز العمال ۱۲ / ۱۰۴ ح ۳۴۲۰۱، کنوز الحقائق ص ۱۵۳، الرياض النضرة ۲/۲۰۸.

۲- ([۱]) - العلامة جار الله محمود بن عمر الحنفی فی الکشاف (ج ۲ ص ۴۴۳) طبع مصر سنه ۱۳۰۸ (ومنهم) أبو جعفر الطبری صاحب مذهب الطبریه فی تفسیره المعروف بتفسیر الطبری (ج ۲۸ ص ۱۴) طبع مصر سنه ۱۳۲۱ ه (ومنهم) محمد بن السائب الکلبی فی تفسیره (ج ۴ ص ۱۰۵) طبع مصر ۱۳۵۵ ه (ومنهم) السیوطی الشافعی فی تفسیره الدر المنثور (ج ۶ ص ۱۸۵) (ومنهم) علاء الدین المعروف بالخازن فی تفسیره المعروف بتفسیر الخازن، واسمه (لباب التأویل ومعانی التنزیل) (ج ۴ ص ۲۴۲) (ومنهم) ابراهیم بن معقل النسفی الحنفی فی تفسیره المطبوع بهامش تفسیر الخازن (ج ۴ ص ۲۴۲) واسم تفسیر النسفی (مدارک التنزیل وحقائق التأویل) و فی هذا التفسیر خاصه ذکر تفصیل قضیه النجوى وبما تصدق به أمير المؤمنين علی بن ابی طالب علیه السلام وبما سأل عنه وهی عشره مطالب مهمه تقدم بیانها، وقال فی آخر کلامه: فلما فرغ أمير المؤمنين علیه السلام من أسئلته نزل نسخها (أی نسخ الآیه).

عبداله بن عمر گفته است:

ما بر یکدیگر فخر فروشی می کردیم و می گفتیم، ابوبکر، عمر، عثمان، بعضی دیگر نام های دیگران را می بردند مردی گفت: ای ابو عبدالرحمن، پس علی علیه السلام؟ گفت:

علی علیه السلام از اهل بیته است که هیچ فردی از مردم با آنها قابل قیاس نیست.

علی علیه السلام در درجه و مقام پیامبر صلی الله علیه واله است خدای تعالی می فرماید.

ص: ۶۸

(وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ).

فاطمه عليها السلام ذریه پیامبر اکرم صلی الله علیه واله است. او نیز با علی علیه السلام در درجه و مقام پیامبر صلی الله علیه واله است (۱).

ابن حجر هیتیمی گفته است: صدقه بر پیامبر و آل آن حضرت: علی، فاطمه، حسن و حسین و فرزندان پیامبر از علی علیه السلام حرام است.

در حالی که صدقه بر زنان پیامبر صلی الله علیه واله حلال است زیرا آنان از اهل بیت علیهم السلام نیستند.

ابن حجر می گوید، آیه شریفه:

«قل لا اسئلكم عليه اجرا الا الموده في القربى» (۲).

ص: ۶۹

۱- ([۱]) - شواهد التنزیل ح ۹۱۳ ط ۳ و تأویل الایات الظاهره: ۵۹۸ - ۵۹۹ ط جماعه المدرسین، و ۲ / ۶۱۸ رقم ۵ ط مدرسه الامام المهدي. قم عنه البحار: ۲۴/۲۷۴ ح ۵۹ والبرهان: ۴/۲۴۱ ح ۴، وأورده في مقصد الراغب: ۱۱۱ (مخطوط) عن محمد بن جذعان: (۴) عنه البحار: ۲۵/۲۴۱ ح ۲۲ والبرهان: ۴/۲۴۱ ح ۵ وذخائر العقبي للمحب الطبري الشافعي (ص ۱۷) فانه قال تحت عنوان (انهم لا يقاس بهم احد) قال وعن انس قال قال رسول الله صلى الله عليه واله : نحن اهل بيت لا يقاس بنا أحد، وقد أخرج هذا الحديث عبيد الله الحنفی فی كتابه (ارجح المطالب ص ۳۳۰) اخرج حديثا نحو ما في (ذخائر العقبي) غير انه قال: أخرجه ابن مردويه .

۲- ([۱]) - شواهد التنزیل ح ۹۱۳ ط ۳ و تأویل الایات الظاهره: ۵۹۸ - ۵۹۹ ط جماعه المدرسین، و ۲ / ۶۱۸ رقم ۵ ط مدرسه الامام المهدي. قم عنه البحار: ۲۴/۲۷۴ ح ۵۹ والبرهان: ۴/۲۴۱ ح ۴، وأورده في مقصد الراغب: ۱۱۱ (مخطوط) عن محمد بن جذعان: (۴) عنه البحار: ۲۵/۲۴۱ ح ۲۲ والبرهان: ۴/۲۴۱ ح ۵ وذخائر العقبي للمحب الطبري الشافعي (ص ۱۷) فانه قال تحت عنوان (انهم لا يقاس بهم احد) قال وعن انس قال قال رسول الله صلى الله عليه واله : نحن اهل بيت لا يقاس بنا أحد، وقد أخرج هذا الحديث عبيد الله الحنفی فی كتابه (ارجح المطالب ص ۳۳۰) اخرج حديثا نحو ما في (ذخائر العقبي) غير انه قال: أخرجه ابن مردويه .

محبت پیامبر صلی الله علیه و اله ، حضرت علی، حضرت فاطمه، حضرت حسن، حضرت حسین علیهم السلام بر همه مسلمانان واجب است خدای تعالی به این طریق منزلت و شان عظیم اهل بیت علیهم السلام را بیان فرموده است (۱۱) .

ابن کثیر ۷۷۴ هجری

ابن کثیر می گوید:

در هر دو کتاب صحیح ثبت شده: گفتند: ما آموختیم بر شما بگوئیم «السلام علیک» یا رسول الله چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم و بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی آل ابراهیم انک حمید مجید .

ص: ۷۰

۱- ([۲]) - الصواعق المحرقة، ابن حجر الهیثمی ص ۱۴۷ مطبعه المحمدیه .

تفسیر ابن کثیر:

در این تفسیر آمده است:

مسلم گفت: یحیی بن یحیی تمیمی برای ما حدیث آورد و گفت: بر مالک از نعیم بن عبدالله مجمر خواندم که محمد بن عبدالله بن زید انصاری مرا خبر داد گفت و عبدالله بن زید همان کسی است که برای نماز نداء می داد از ابومسعود انصاری او را خبر داد:

رسول خدا صلی الله علیه واله تشریف آوردند در جلسه ای که ما نزد سعد بن عباده بودیم. بشیر بن سعد پرسید: یا رسول الله خدای تعالی به ما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ رسول خدا صلی الله علیه واله سکوت کردند بطوری که آرزو کردیم ای کاش سوال نمی کرد، پس رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند بگوئید:

اللهم صلی علی محمد و علی آل محمد و علی ابراهیم و بارک علی محمد و علی آل محمد کما بارکت علی آل ابراهیم فی العالمین انک حمید مجید

و «سلام» همانگونه است که قبلاً آموخته اید.

ابوداود، ترمذی، نسائی، ابن جریر این روایت را از حدیث مالک نقل کرده اند ترمذی گفته است .

ص: ۷۱

این حدیث حسن و صحیح است (۱۱).

در همین تفسیر آمده است:

ابوسعید احمد بن محمد بن عباس حمیدی، خبر را برای ما آورد

ابو عبدالله محمد بن عبدالله حافظ ابوبکر احمد بن سلیمان فقیه اهل بغداد

ابوبکر احمد بن زهیر بن حرب، موسی بن اسماعیل، ابوسلمه، عبدالواحد بن زیاد، ابو فروه، خبر داده اند. عبدالله بن عیسی بن عبدالرحمن بن ابی لیلی (عبد الرحمن بن ابی لیلی شنید) می گوید:

کعب بن عجره مرا ملاقات کرد و گفت: می خواهی هدیه ای را که از رسول خدا صلی الله علیه واله شنیدم به تو هدیه کنم؟

گفتم آری هدیه کن، گفت از رسول خدا صلی الله علیه واله پرسیدم، صلوات بر شما اهل بیت چگونه است؟ فرمودند بگوئید:

ص: ۷۲

۱- ([۱]) - الكتاب: تفسیر القرآن العظیم - شهره الكتاب: تفسیر ابن کثیر - المؤلف: عماد الدین أبو الفداء إسماعیل بن کثیر الدمشقی - شهرته: ابن کثیر - المحقق: مصطفی السید محمد السید رشاد محمد فضل العجماوی علی أحمد عبد الباقي - دار النشر: مؤسسه قرطبه مکتبه اولاد الشیخ للتراث - البلد: الجیزه - الطبعه: الأولى - سنه الطبع: ۱۴۱۲هـ - ، ۲۰۰۰م - عدد الأجزاء: ۱۴ - ملاحظات: ۱. موافق للمطبوع PDF لا - تنسونا من صالح دعائکم ،، فریق عمل الطیماوی

www.altemawy.com

اللهم صل على محمد و على آل محمد كما صليت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد اللهم بارك على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد .

۳- ابو عمرو، و محمد بن عبد الرحمن نسوی گفت: ابوبکر احمد بن حسن حیری به من گفت:

محمد بن یعقوب به من گفت: عباس بن محمد دوری به من گفت: خالد بن مخلد قطوانی به من گفت: موسی بن یعقوب به من گفت: عباس بن کیسان به من گفت: عبدالله بن شداد از ابن مسعود این خبر را برای من نقل کرد: رسول خدا صلی الله علیه و اله فرمودند:

ان اولی الناس بی یوم القیامه اکثرهم علی صلوه ((۱)).

سزاوارترین مردم به من روز قیامت کسی است که بیشترین صلوات را بر من فرستاده است .

۴- ابو عبدالله بن فضل خرقی گفت: ابوالحسن علی بن عبدالله طیسفونی به من گفت: عبدالله بن عمر جوهری گفت: احمد بن علی کشینی گفت: علی بن حجر گفت: اسماعیل بن جعفر گفت: علاء بن عبدالرحمن از پدرش از ابوهریره نقل کرده رسول خدا صلی الله علیه و اله فرمودند:

من صلی علی واحده صلی الاله علیه عشرا

هر که یکبار بر من صلوات فرستد خدا ده صلوات بر او می فرستد ((۲)).

ص: ۷۳

۱- ([۱]) صحیح الترمذی ج ۱ / ۳۰۲ _ دار الفکر _ بیروت .

۲- ([۱]) صحیح مسلم ج ۲ / ۱۷ _ دار الفکر _ بیروت .

مذهب وهابی:

ابن تیمیه فرستادن صلوات را بر محمد و آل محمد واجب می داند او در مجموع الفتاوی گفته است: من در احادیثی که در کتب صحاح آمده لفظ (ابراهیم و آل ابراهیم) نیافتم بلکه مشهور در اکثر احادیث و طرق لفظ (ابراهیم و آل ابراهیم) در حدیثی که بیهقی روایت کرده آمده است ((۱)).

ابن تیمیه:

در کتاب صحیح مسلم از ابو مسعود انصاری گفت: {رسول خدا صلی الله علیه واله} تشریف آوردند. در جلسه ای که ما نزد سعد بن عباده بودیم، بشیر بن سعد پرسید خدای تعالی ما را امر فرموده بر شما صلوات فرستیم، چگونه بر شما صلوات فرستیم؟

ص: ۷۴

گفت رسول خدا صلی الله علیه واله سکوت کردند بطوری که آرزو کردیم کاش نمی پرسید سپس رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی آل ابراهیم و بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی آل ابراهیم فی العالمین انک حمید مجید، و سلام بر من را قبلاً آموخته اند {

این روایت را غیر از مسلم دیگران نیز نقل کرده اند مالک، احمد، ابو داود، نسائی و ترمذی، با لفظ دیگر.

در بعضی طرق روایت اینگونه است:

(کما صلیت علی ابراهیم و کما بارکت علی ابراهیم کلمه «آل» نیامده است

در روایت دیگری آمده است:

(کما صلیت علی ابراهیم و کما بارکت علی آل ابراهیم) ۱

در سنن ابوداود از ابوهریره چنین آمده: پیامبر صلی الله علیه واله فرمودند:

(من سرّه ان یکتال بالمکیال الاوفی اذا صلی علینا اهل البیت (۱)).

هر که خشنود می شود یا پیمانۀ کافی پیمانۀ شود پس بر ما اهل بیت صلوات فرستد.

ص: ۷۵

۱- ([۱]) - الکتاب: الفتاوی الکبری_المؤلف: أحمد بن عبد الحلیم بن تیمیه الحرانی أبو العباس ج ۲ / ۳۵۲ عدد الأجزاء : ۵

مصدر الکتاب: موقع الإسلام <http://www.al-islam.com> [الکتاب مشکول و مرقم آلیا غیر موافق للمطبوع]

همچنین روایت شده: (اللهم صل علی محمد و علی آل محمد)

در روایت دیگر (اللهم صل علی محمد و علی ازواجه و ذریته) و مانند آن، و این یک طریق تازه است که هیچیک از بزرگان علماء کسی به آن توجه ننموده است.

این روش (صلوات اخیر) با تمام الفاظش مطرود علماء است صلواتی جایز است که تمام الفاظش در روایات آمده باشد ثانیاً این صلوات بر خلاف عمل مسلمانان است. ۱

از آنجا که ابن تیمیه مخالف شرع و عرف اسلامی بوده و تبعیت از قرآن و حدیث را لازم نمی دانسته و روایات را طبق میل خود توجیه می کرد، علماء اهل سنت به کفر او فتوی دادند.

او را زندان کردند و به قتل رساندند.

ابن عبدالوهاب:

در رساله شیخ محمد بن عبد الوهاب درباره شروط نماز ارکان و واجبات آن و نیز در سایر رسائل او، سخن از چگونگی صلوات ابراهیمی است که گفته است:

ص: ۷۶

اللهم صل على محمد و علي آل محمد كما صليت على ابراهيم انك حميد مجيد (١).

در رساله ابن عبد الوهاب درباره آداب رفتن به نماز كه توضيحات بيشتري وارد آمده است در حال رفتن بگويد: (٢)

اللهم صل على محمد و علي آل محمد كما صليت على آل ابراهيم و بارك على محمد و علي آل محمد كما باركت على آل ابراهيم انك حميد مجيد.

و جايز است صلوات بر پيامبر صلى الله عليه واله بفرستد. آل محمد اهل بيت آن حضرت هستند (٣).

ص: ٧٧

١- ([١]) - رساله الشيخ محمد بن عبد الوهاب في شروط الصلاة وأركانها وواجباتها ١ / ١١ .

٢- ([٢]) - رساله الشيخ محمد بن عبد الوهاب في شروط الصلاة وأركانها وواجباتها ١ / ١١ .

٣- ([٣]) - الفتاوى الكبرى_المؤلف : أحمد بن عبد الحليم بن تيميه الحراني أبو العباس ٢/٣٥٣. عدد الأجزاء : ٥ ج ٢/٣٥٤. مصدر الكتاب : موقع الإسلام.

ابن قیّم نیز همان روش ابن تیمیه را پیموده و گفته است: اغلب بلکه تمام احادیث کتب صحاح و حسان صراحت دارد بر ذکر نام پیامبر صلی الله علیه و آله و آل آن حضرت. و اما آنچه درباره ابراهیم و آل ابراهیم آمده فقط آل ابراهیم است بدون ذکر نام ابراهیم یا بالعکس. اما حدیث صحیحی که در آن نام ابراهیم و آل ابراهیم باشد نیامده است.

البانی به قول ابن تیمیه و ابن قیّم در بحث «ابراهیم و آل ابراهیم» اعتراض کرده و گفته است آنچه ایندو گفته اند درست نیست زیرا در کتاب صحیح بخاری و مسلم .

حدیث کعب بن عجره و عبدالرحمن بن ابی لیلی درباره ابراهیم آمده است.

او این حدیث را نقل کرده است: عبدالله بن یوسف از لیث، از ابن هاد از عبدالله بن خیاب از ابوسعید خدری نقل کرد، گفتیم: یا رسول الله این روش «سلام» بر شماست، چگونه بر شما صلوات فرستیم، فرمود بگوئید:

اللهم صل علی محمد عبدك و رسولك كما صلیت علی ابراهیم و بارك علی محمد و علی آل محمد كما باركت علی ابراهیم.

ابوصالح از لیث اینگونه نقل کرده: علی محمد و علی آل محمد كما باركت علی آل ابراهیم.

ابن باز این حدیث را نیز نقل نموده: ابراهیم بن حمزه از ابن ابی حازم و ودرآوردی از یزید دنباله روایت را نقل کرده. رسول خدا صلی الله علیه و اله اینگونه فرمودند:

كما صليت على ابراهيم و بارك على محمد و آل محمد كما باركت على ابراهيم و آل ابراهيم .

این باز تحت عنوان «الدرس العاشر سنن الصلوه» گفته است:

از جمله فرستادن صلوات و تبریک بر محمد و آل محمد و بر ابراهیم و آل ابراهیم در تشهد اول نماز است

(۱۱) .

وی در «الدرس التاسع» می گوید: بیان تشهد: نماز گزار تحیات برای خدای تعالی و صلوات و طیبیات را بر زبان جاری می کند و می گوید،

السلام عليك ايها النبي و رحمه الله و بركاته، السلام على نا و على عباد الله الصالحين اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمداً عبده و رسوله، سپس بر پیامبر صلی الله علیه و اله

صلوات و برکت مسئلت می کند و بگوید:

ص: ۸۰

اللهم صل على محمد و علي آل محمد كما صليت على ابراهيم و علي آل ابراهيم انك حميد مجيد و بارك على محمد و علي آل محمد كما باركت على ابراهيم و علي آل ابراهيم انك حميد مجيد (۱۱).

فتح الباری - تعلیق ابن باز

شافعی فرستادن صلوات را بعد از تشهد واجب می داند. ابوطیب طبری از پیروان او، طحاوی و دیگران گفته اند شافعی در این نظر به کسی سبقت نگرفته است، زیرا بر استحباب آن به حدیث باب استدلال و ادعای اجماع کرده اند. در این بیان نظر دیگری است. زیرا از امام باقر علیه السلام شعبی و دیگران قول به وجوب نیز رسیده است، جالب تر آنکه ابن مسعود آن حدیث را که خود راوی حدیث باب است صحیح دانسته است.

سعید بن منصور و ابوبکر بن ابی شیبہ با اسناد صحیح که به او الحوص می رسد می گوید، عبدالله گفت شخص تشهد در نماز را می خواند سپس بر پیامبر اکرم صلی الله علیه واله صلوات می فرستد آنگاه برای خود دعا می کند. نظر شافعی و یکی از پیروان مالک با احمد در یکی از دو روایت یکسان است.

ص: ۸۱

اسحاق بن راهویه به وجوب فرستادن صلوات قائل است و گفته است اگر به دلیل فراموشی ترک نمود امید هست مجزی باشد، گفته اند مانند احمد او نیز در این مسئله دو قول دارد، و گفته اند بلکه بدوم هر شرطی فرستادن صلوات را واجب می داند. گفته شده که شافعی تنها فردی است که محل صلوات را بعد از تشهد تعیین کرده نه پیش از آن و نه در اثناء آن. یعنی اگر بین تشهد صلوات فرستد نزد شافعی مجزی نیست. در کتاب «دعوات» انشاء مبسوط سخن خواهیم گفت اما قول او: دعائی که برای او جالبتر است اختیار کند و بخواند. ابوداود از بخاری عبارت (آن دعا را بخواند) نسائی این عبارت را آورد، (پس آن دعا را بخواند) اسحق از عیسی از اعمش گفته است «باید از دعا آنچه را دوست دارد اختیار کند»

در روایت منصور از ابو وائل نزد مصنف «دعوات» این عبارت است «از ثناء آنچه بخواهد اختیار کند، و مثل همین عبارت از مسلم در همین مسئله وارد شده، وی استدلال کرده که در نماز دعا جایز است، به آنچه نماز گزار در باره امور دنیا و آخرت بخواهد.»

ابن بطال گفته است: نخعی، طاووس و ابوحنیفه با نظراو مخالف هستند، گفته اند در نماز دعاهائی که در قرآن آمده بخواند. پیروان ابوحنیفه بطور مطلق همین مطلب را گفته اند در کتب آنان آمده فقط دعاهائی که در

قرآن یا حدیث آمده در نماز بخواند یکی از آنان گفته است: آنچه در روایت آمده بخواند، خواه مرفوع یا غیر مرفوع باشد (۱).

مجموع فتاوی ابن باز

حکم صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله در تشهد آخر:

س ۳- حکم کسی که صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله را در تشهد آخر فراموش کند چیست؟

ج ۳: نودی، حافظ ابن قیم و غیره در صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله سه قول ذکر نموده اند.

ص: ۸۳

۱- ([۱]) - الكتاب : فتح الباری-المؤلف : أبو الفضل أحمد بن علی بن محمد بن أحمد بن حجر العسقلانی (المتوفی : ۸۵۲هـ-)
-المحقق : عبد العزيز بن عبد الله بن باز ومحب الدين الخطيب -رقم كتبه وأبوابه وأحاديثه وذكر أطرافها : محمد فؤاد عبد الباقي -الناشر : دار الفكر (مصور عن الطبعة السلفية) -مصدر الكتاب : موقع مكتبه المدينة الرقمية <http://www.raqamiya.org> . [متن صحیح البخاری مشکول وترقیم الكتاب موافق للمطبوع وهو ذیل بتعلیقات الشیخ ابن باز وحواشی محب الدین الخطیب ، وعقب کل حدیث أطرافه كما ذكرها محمد فؤاد عبد الباقي] .

قول اول- صلوات واجب است عمداً و سهواً نباید ترک شود. این مطلب از عمر، پسرش، ابن مسعود و ابومسعود انصاری روایت شده است. شعبی از تابعین به آن قائل است، شافعی آنرا پذیرفته و قول مشهور احمد همین است (۱).

قول دوم-

اگر عمداً ترک شود نمازش باطل است و اگر سهواً باشد نماز مجزی است، انی قول راهویه است، و روایتی است از امام حنبل که خرقی اختیار کرده و در کتاب مغنی آن را آورده است. ظاهراً رای احمد همین است، و دلیل هر دو فتوی احادیث صحیحی است که از روایت کعب بن عجره، ابوسعید، ابوحمید و ابومسعود انصاری و دیگران از پیامبر صلی الله علیه و اله نقل شده است. در این روایت آمده است به:

پیامبر صلی الله علیه و اله عرض شد: خدایتعالی به ما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم. چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ فرمودند بگوید:

ص: ۸۴

اللهم صل على محمد و على آل محمد كما صليت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد اللهم بارك على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد (۱).

این عبارت بخاری در کتاب «احادیث الانبیاء» از کتاب «بدأ الخلق» است که از کتاب صحیح خود آورده از روایت کعب بن عجره، عبارات دیگری درباره صلوات، بخاری و مسلم و دیگران نقل کرده اند ولی این عبارت که ما نقل کردیم، اکمل و اتم آن هاست در حدیث ابوحمید بجای «آل محمد» عبارت «ازواجه و دریته» آمده است که برای «آل» در سایر احادیث تفسیر شده است. نماز گزار هر یک از عبارات صحیح وارده برای صلوات را که سنت به آن بجا آورده شود بگوید مجزی است. اما لفظ حدیث ابومسعود نزد مسلم (۲) چنین است:

بشیر بن سعد گفت: یا رسول الله خدای تعالی به ما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم. چگونه بر شما صلوات فرستیم؟ رسول خدا صلی الله علیه و اله سکوت کردند سپس فرمودند بگوئید:

ص: ۸۵

۱- ([۲]) - أخرجه البخاری فی کتاب أحادیث الأنبياء باب قول الله تعالی : واتخذ الله إبراهيم خلیلاً برقم ۳۳۷۰ . مجموع فتاوی ابن باز: ج ۲۹ / ۲۹۷ .

۲- ([۱]) - صحیح مسلم الصلاه (۴۰۵) ، سنن الترمذی تفسیر القرآن (۳۲۲۰) ، سنن النسائی السهو (۱۲۸۶) ، مسند أحمد (۵/۲۷۴) ، موطأ مالک النداء للصلاه (۳۹۸) ، سنن الدارمی الصلاه (۱۳۴۳).

اللهم صل على محمد و علي آل محمد كما صليت على آل ابراهيم و بارك على محمد و علي آل محمد كما باركت على آل ابراهيم في العالمين انك حميد مجيد. والسلام كما قد علمتم (١).

این حدیث را ابن خزیمه، دارقطنی، بیهقی، ابن حبان و حاکم با عبارت زیر نقل کرده اند:

«فكليف نصلي عليك اذا نحن صلينا عليك في صلاتنا؟»

دارقطنی گفته است، سند این عبارت حسن است و حاکم آنرا صحیح دانسته است.

در این احادیث پیامبر صلی الله علیه و اله امر فرمودند به فرستادن صلوات بر خود. ولی در حدیث بشیر بن سعد تصریح فرمودند به فرستادن صلوات در نماز است، و اقتضاء امر وجوب است که در کتب اصول آمده. و خدای تعالی در کتاب خود به آن امر فرموده:

يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه و سلموا تسليما (٢).

ص: ٨٦

١- ([٢]) - أخرجه مسلم في كتاب الصلاة ، باب الصلاة على النبي صلى الله عليه وسلم برقم ٤٠٥ .

٢- ([١]) - سورة الأحزاب الآية ٥٦ .

احادیث گفته شده صلوات و سلام دادن را که در آیه شریفه است تفسیر می نماید.

قول سوم:

فرستادن صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله مستحب است و ترک آن اشکالی ندارد، و این قول اکثر فقهاء است. روایتی از احمد است که یکی از پیروانش آنرا اختیار کرده، لکن این ضعیف ترین اقوال است، زیرا با ظاهر احادیث مذکور مخالف است. نووی در کتاب «شرح المذهب» و ابن قیم در «جلاء الافهام» به بسط موضوع پرداخته که ما از ذکر آن خودداری می کنیم.

خلاصه آنکه:

بنا به قول اول، ترک صلوات در نماز به دلیل فراموشی، لازم است باز گردد صلوات فرستد، سلام دهد و بعد سجده سهو بجا آورد. بهتر است سجده بعد از سلام نماز باشد زیرا نماز گزار به دلیل یک نقص سلام داده است، آنچه در حدیث ابوهریره در داستان «ذی الیدین» آمده دلیل این نظر است. اگر پیش از سلام سجده کند باز هم مجزی است و اگر فاصله زیاد باشد لازم است نماز را اعاده کند مانند سایر ارکان، و بنابر قول دوم اگر در محل صلوات یادش آمده سجده سهو بجا آورد. اما اگر فاصله زیاد شده سجده لازم نیست و نماز تمام است این نظر نزد من قابل قبول است به دلیل حدیث فضالد بن عبید نزد احمد، ابوداود، ترمذی و نسائی که اسنادش نیکو است:

ص: ۸۷

پیامبر صلی الله علیه واله شنیدند مردی در نمازش دعا می خواند اما حمد خدا نکرد و بر پیامبر صلی الله علیه واله صلوات نفرستاد. فرمودند: این مرد عجله کرد، او را فراخواندند به او فرمودند: وقتی یکی از شما نماز می گزارد باید به تمحید و ثناء پروردگارش آغاز کند سپس بر پیامبر صلی الله علیه واله درود فرستند سپس به آنچه می خواهد دعا کند ((۱)).

او را امر نفرمودند که نمازش را اعاده کند ظاهر آنست که آن مرد جهل به مسئله داشته است لذا در مورد جاهل و فراموشی کار به عدم اعاده نماز استدلال می شود. و گفتیم این قول اسحاق و روایت منصوص از احمد حنبل است همانطور که گفتیم آنرا اختیار کرده است.

بنابراین قول، احادیث وارده در مورد صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله را می توان جمع نمود به هر حال عمل به قول اول احوط است. زیرا عمل به تمام احادیث و خروج از خلاف است. قائلین به وجوب صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله قدر واجب فقط صلوات بر شخص پیامبر صلی الله علیه واله است نه بر آل و ما بعد آن. اما سزاوار برای مؤمن آنست که صلواتی را که پیامبر صلی الله علیه واله به اصحاب آموخته اند بگوید و چیزی از آنرا ترک نکند زیرا

ص: ۸۸

۱- ([۱]) - أخرجه أبو داود في كتاب الصلاة ، باب الدعاء برقم ۱۴۸۱ ، والترمذی فی کتاب الدعوات ، باب ما جاء فی جامع الدعوات عن النبی صلی الله علیه وسلم برقم ۳۴۷۷ .

ظاهر تعلیم آنحضرت و جوب آن مقدار است که آنحضرت امر قرآنی صلوات را با بیان خود تفسیر فرموده اند. بنابراین سنت آن است نماز گزار طبق آنچه پیامبر صلی الله علیه و اله در مورد صلوات و سلام فرموده اند عمل نماید. که در اتباع و پیروی کامل تر و احوط است و الله اعلم. و صلی الله علی محمد و آله و صحبه و سلم ۱ .

بنابراین این باز صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و اله را واجب می داند که عمداً و سهواً نباید ترک شود

ابن کثیر نیز در تفسیر خود قائل به وجوب صلوات در تشهد آخر به نقل از شافعی و امام احمد و اسحاق بن راهویه است که حدیث ابن مسعود بر آن دلالت می کند (۱).

خلاصه و نتیجه:

این باز سه وجه در مورد صلوات بر محمد و آل محمد را بیان کرده است آنچه مختار اوست وجوب صلوات است زیرا روایات صحیح بر آن

ص: ۸۹

۱- ([۱]) - الكتاب : مجموع فتاوی العلامة عبد العزيز بن باز _ المؤلف : عبد العزيز بن عبد الله بن باز (المتوفى : ۱۴۲۰هـ-) ج ۲۹ / ۳۰۱ _ أشرف علی جمعه و طبعه : محمد بن سعد الشویعر عدد الأجزاء : ۳۰ جزءا - مصدر الكتاب : موقع الرئاسة العامة للبحوث العلمیه والإفتاء <http://www.alifta.com> - [ترقیم الكتاب موافق للمطبوع وهو مذیل بالحواشی].

دلالت دارد. وی موضوع را با یک روش علمی به استناد قول علماء بیان کرد، و قول مشهور و حاکم را برگزیده و نتوانسته آنرا کنار گذارد.

البانی

قاسم بن ذکریا از حسنی از زائده از سلیمان از حکم از عبدالرحمن بن ابولیلی از کعب بن عجره نقل کرده گفتیم: یا رسول الله: «علیک السلام» را دانستیم چگونه بر شما صلوات فرستیم فرمودند بگوئید: اللهم صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید .

و بارک علی محمد و علی آل محمد کما بارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید

عبدالرحمن می گوید ما اینگونه می گوئیم و این صلوات به صواب اولی است از آنچه که قبلاً گفتیم، عمر و بن مره می گوید ما کسی را که جز این گفته باشد نمی شناسیم.

شیخ البانی گفته است: این حدیث صحیح است ((۱)).

ص: ۹۰

۱- ([۱]) - [سنن النسائی] الكتاب: المجتبی من السنن المؤلف: أحمد بن شعيب أبو عبد الرحمن النسائی ۳ / ۴۷ الناشر: مكتب المطبوعات الإسلامیه - حلب. الطبعة الثانية، ۱۴۰۶ - ۱۹۸۶. تحقیق: عبدالفتاح أبو غده. عدد الأجزاء: ۸. الأحادیث مزیله بأحكام الألبانی علیها ح ۱۲۸۸ .

صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله ، بعد از تشهد

«اللهم صل على محمد و على اهل بيته و على ازواجه و ذريته، كما صليت على آل ابراهيم انك حميد مجيد و بارك على محمد و على آل بيته و على ازواجه و ذريته. كما باركت على آل ابراهيم انك حميد مجيد»

« اللهم صل على محمد و على آل محمد كما صليت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد .

اللهم بارك على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد]

- «اللهم صل على محمد النبي الامي و على آل محمد كما صليت على آل ابراهيم و بارك على محمد النبي الامي و على آل محمد كما باركت على آل ابراهيم في العالمين انك حميد مجيد» (١٧).

ص: ٩١

١- ([١]) - [سنن النسائي] الكتاب : المجتبي من السنن المؤلف : أحمد بن شعيب أبو عبد الرحمن النسائي ٣ / ٤٧ الناشر : مكتب المطبوعات الإسلامية _ حلب . الطبعة الثانية ، ١٤٠٦ _ ١٩٨٦ . تحقيق : عبدالفتاح أبو غده . عدد الأجزاء : ٨ . الأحاديث مذيله بأحكام الألباني عليها _ ح ٢٣٩ .

شیخ محمد صالح بن عثیمین بعد از بیان تورک می گوید: تشهد آخر را می خواند، در مورد تشهد اول اضافه می کند:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید .

اللهم بارک علی محمد و علی آل محمد كما بارکت علی ابراهیم انک حمید مجید. (بخاری و مسلم این حدیث را روایت کرده اند). وی در

کتاب خود در دو یا سه سطر پیش از پایان بحث می گوید: (این صفت صلوات است که از سنت رسول خدا صلی الله علیه و اله می دانیم بنابراین سزاوار است انسان با شوق کیفیت صلوات را با آنچه از پیامبر صلی الله علیه و اله رسیده تطبیق دهد تا امر آن حضرت را که فرموده اند:

صلوا كما رایتونی اصلی .

که بخاری و احمد آنرا روایت کرده اند (۱)).

ابن عثیمین در بحث توسلات می گوید: سوم توسل به افعال خدایتعالی که خدا را بخواند، پس توسل پیدا کنی به محقق شدن نظیر آن، و از جمله آنها حدیث صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و اله است.

ص: ۹۲

اللهم صل على محمد و علي آل محمد كما صليت على ابراهيم و علي آل ابراهيم

صلوات خدا بر ابراهيم و آل ابراهيم از افعال خدايتعالی است (۱).

اگر مسلمانی در نماز بر اهل بیت صلوات نفرستد؟

ابومسعود انصاری می گوید:

اگر نمازی بخوانم که در آن بر آل محمد صلوات نفرستاده باشم این نماز را تمام نمی دانم (۲).

این قیم:

اکثر احادیث کتب صحاح و حسان بلکه تمام آنها صراحت دارد که در صلوات: «آله» وجود دارد (۳).

و از جمله مسائلی که خدايتعالی برای ما تشریح فرموده کیفیت صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله در تشهد که بگوییم:

ص: ۹۳

۱- ([۲]) - فتاوی ابن عثیمین _المجلد الثانی _التوسل .

۲- ([۱]) - سنن البیهقی ۲ / ۳۷۹ , سنن الدارقطنی ۱۳۶ .

۳- ([۲]) - جلاء الافهام , ابن قیم .

اللهم صل على محمد و علي آل محمد كما صليت على ابراهيم و علي آل ابراهيم انك حميد مجيد ٢

نماز میت نزد ابن عثيمين:

اگر میت مرد باشد نماز گزار نزد سر او بایستد و اگر زن است وسط میت بایستد دست ها را بالا برد و تکبیر بگوید، سپس بگوید: اعوذ بالله من الشيطان الرجيم، حمد را بخواند دستها را بالا برد و تکبیر بگوید و اینگونه بر پیامبر صلی الله علیه واله صلوات فرستد:

«اللهم صل على محمد و علي آل محمد كما صليت على ابراهيم و علي آل ابراهيم انك حميد مجيد اللهم بارك على محمد و علي آل محمد كما باركت على ابراهيم و علي آل ابراهيم انك حميد مجيد» پس دست ها را بالا برد و تکبیر بگوید پس..... ((١)) .

ص: ٩٤

١- ([١]) - المؤلف : فضيله الشيخ محمد بن صالح العثيمين . الناشر (مصدر الكتاب): مؤسسه الشيخ محمد بن صالح بن عثيمين الخيريہ ١٩٨_٣. الطبعه :.الإصدار الأول [١٤٢٧-٢٠٠٦] عدد الأجزاء : قرص واحد تنسيق :فاعل خير.

- احمد از محمد بن سلام از عیسی بن یونس از مالک بن انس از عبدالله و محمد پسران ابوبکر بن محمد بن عمرو بن حزم از پدرشان از عمرو بن سلیم رزقی از ابوحمید ساعدی آورده است: گفتند: یا رسول الله صلوات بر شما چگونه است؟ فرمودند بگوئید:

«اللهم صل علی محمد و ازواجه و ذریته کما صلیت علی ابراهیم و بارک علی محمد و ازواجه و ذریته کما بارکت علی ابراهیم انک حمید مجید»

این حدیث را از مالک از عبدالله و محمد پسران ابوبکر از عیسی بن یونس کسی روایت نکرده است، مردم آنرا از مالک از محمد بن ابوبکر به تنهایی روایت کرده اند ((۱)).

درباره روایت مذکور:

سند روایت ضعیف است:

دارقطنی گفته است: عیسی بن یونس ضعیف است ((۲)).

تفرشی گفته است: عیسی بن یونس ضعیف است ((۳)).

ص: ۹۵

۱- ((۲)) - [المعجم الأوسط _ الطبرانی] الكتاب : المعجم الأوسط ج ۲ / ۱۸۱ المؤلف : أبو القاسم سليمان بن أحمد الطبرانی الناشر : دار الحرمین _ القاہرہ ، ۱۴۱۵ تحقیق : طارق بن عوض الله بن محمد ، عبد المحسن بن إبراهيم الحسینی عدد الأجزاء : ۱۰ .

۲- ((۱)) - فیض القدير ۴ / ۴۵۴ حرف العین ، احمد عبد السلام ط ۱ _ ۱۹۹۴م دار الکتب العلمیه و بیروت .

۳- ((۲)) - نقد الرجال والتفرشی ۵ / ۳۹۵ الفائده الرابعه ط مؤسسه آل البيت ، قم ۱۴۱۸هجریه

زیملی گفته است: از ابوبکر بن محمد بن عمرو بن حزم هر دو ضعیف هستند

عمار بن طلوت از عبدالملک بن عبدالعزیز ما جشون از مالک بن انس از عبدالله بن ابوبکر بن محمد بن عمرو حزم از پدرش از عمرو بن سلیم زرقی از ابوحمید ساعدی نقل کرده است. گفتند یا رسول الله، به ما امر شده بر شما صلوات فرستیم چگونه بر شما صلوات فرستیم فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد و ازواجه و ذریته كما صلیت علی ابراهیم و بارک علی محمد و ازواجه و ذریته كما بارکت علی آل ابراهیم فی العالمین انک حمید مجید (۱۱).

طریق اسحق بن موسی انصاری از معن از مالک بن انس از نعیم بن عبدالله مجمر نقل کرده که محمد بن عبدالله بن زید انصاری و عبدالله بن زید که برای نماز نداء می داد ابومسعود انصاری به او خیر داده است که:

ص: ۹۶

۱- ([۱]) - الكتاب: سنن ابن ماجه المؤلف: ابن ماجه أبو عبد الله محمد بن يزيد القزويني، و ماجه اسم أبوه يزيد (المتوفى):

ج ۳ / ۱۵۲ مصدر الكتاب: موقع الإسلام <http://www.al-islam.com> (۲۷۳-هـ)

ما در مجلس سعد بن عبادہ بودیم رسول خدا صلی الله علیه واله تشریف آوردند.

بشیر بن سعد گفت: خدای تعالی به اما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم چگونه بر شما صلوات فرستیم، رسول خدا صلی الله علیه واله سکوت کردند بطوری که گفتیم ای کاش سوال نمی کرد. سپس رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم و بارک علی محمد و علی آل محمد كما
بارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم

فی العالمین انک حمید مجید و السلام كما قد علمتم (۱).

ابن جیرین

در تشهد اول متورک بنشیند و بگوید:

ص: ۹۷

۱- ([۱]) - الكتاب : سنن الترمذی المؤلف : محمد بن عیسی بن سوره بن موسی بن الضحاک، الترمذی، أبو عیسی (المتوفی :
۲۷۹هـ-) ج ۱۱ / ۹ مصدر الكتاب : موقع الإسلام <http://www.al-islam.com> [الكتاب مشکول و مرقم آلیا غیر موافق
للمطبوع وهو متن مرتبط بشرحه]

اللهم صل على محمد و على آل محمد كما صليت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد. و بارك على محمد و على آل ابراهيم كما باركت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد (١).

مذهب خوارج

از عبدالرحمن بن ابى لیلی نقل شده گفت: كعب بن عجره نزدم آمد و گفت:

آيا به تو هديه اى ندهم؟ نزد رسول خدا صلى الله عليه واله بوديم، مردى پرسيد؟

يا رسول الله: سلام بر شما را آموخته ايم، صلوات بر شما چگونه است؟ فرمودند بگوئيد: اللهم صل على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و على آل ابراهيم انك حميد مجيد. [اللهم بارك على محمد و على آل محمد كما باركت على ابراهيم و آل ابراهيم انك حميد مجيد] (٢).

ص: ٩٨

-
- ١- ([٢]) - الكتاب : شرح أخصر المختصرات المؤلف : عبد الله بن عبد الرحمن بن عبد الله بن جبرين اداب و سنن الخروج الى الصلاه ص ٧ مصدر الكتاب <http://www.islamweb.net> [الكتاب مرقم آليا، ورقم الجزء هو رقم الدرس _ ٨٨ درسا].
- ٢- ([١]) - الكتاب : تفسير الهوارى المؤلف : الهوارى _ إياضى ٣ / ١٧٧ _ مصدر الكتاب : موقع التفاسير <http://www.altafsir.com> الكتاب : تفسير الهوارى المؤلف : الهوارى _ إياضى _ مصدر الكتاب : موقع التفاسير <http://www.altafsir.com> [الكتاب مرقم آليا غير موافق للمطبوع]

عبد الرحمن بن ابی لیلی گفت: کعب بن عجزه به من گفت: آیا به تو هدیه ای ندهم؟ نزد رسول خدا صلی الله علیه واله بودیم مردی پرسید، یا رسول الله «سلام بر شما را آموخته ایم، صلوات بر شما چگونه است؟ فرمودند بگوئید:

اللهم صل علی محمد و علی من صلح من آل محمد كما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید.

شیخ هود این صلوات را نقل کرده، حدیث در کتاب بخاری، مسلم، ترمذی نسائی و ابوداود آمده است ((۱)).

ابن عربی صوفی:

بر امام محمد ابوبکر بن عربی خواندم گفت:

ص: ۹۹

۱- ([۱]) - الكتاب : همیان الزاد _ إباحی ۱۱ / ۱۷۷ _ عدد الأجزاء : ۱۴ مصدر الكتاب : موقع التفاسیر <http://www.altafsir.com> [الكتاب مرقم آلیا غیر موافق للمطبوع]

الحمد لله رب العالمين، اللهم صل على محمد و على آل محمد، كما صليت على ابراهيم، و بارك على محمد و على آل محمد، كما باركت على ابراهيم و آل ابراهيم، انك حميد مجيد .

.... اللهم نستمد بك المنحه، كما نستدفع بك المحنه، و نسالك العصمه، كما نستوهب منك الرحمه (١).

وارد شده: صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و اله در نماز واجب است. محمد بن مواز که از اصحاب ماست به آن قائل است این مطلب را ابن قصار، عبدالوهاب ذکر نموده اند. و به دلیل حدیث صحیح زیر ابن عربی نیز همین رأی را دارد. خدای تعالی به ما امر فرموده بر شما صلوات فرستیم، چگونه بر شما صلوات بفرستیم.

پیامبر صلی الله علیه و اله صلوات، وقت آن و چگونگی آن را تعلیم نمودند (٢).

ص: ۱۰۰

۱- ([٢]) - موسوعه الرد على الصوفيه ٧٣-١٦٧.

۲- ([١]) - الكتاب : الجامع لأحكام القرآن _ المؤلف : أبو عبد الله محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح الأنصاري الخزرجي شمس الدين القرطبي (المتوفى : ٦٧١ هـ-) ج ١٤ / ٢٣٥ _ المحقق : هشام سمير البخاري _ الناشر : دار عالم الكتب، الرياض، المملكة العربية السعودية _ الطبعة : ١٤٢٣ هـ / - ٢٠٠٣ م _ مصدر الكتاب : موقع مكتبه المدينة الرقمية <http://www.raqamiya.org> _ ترقيم الكتاب موافق للمطبوع]

حکمت و جوب ذکر محمد و اهل بیت علیهم السلام در صلوات

حکمت درخواست ثناء و مدح خدای تعالی بر آنان است.

ابن حنبل می گوید:

پیامبر صلی الله علیه و اله : علی علیه السلام از اهل بیت علیهم السلام است هیچکس با آنان قیاس نمی شود ((۱)). خدای تعالی در کتاب شریفش فرموده است.

فی بیوت اذن الله ان ترفع ((۲)).

که منزلت الهی و دینی آنان را بیان می کند بخلاف منزلت دیگران که سیاسی و اعتباری است مثل منزلت ابوبکر، عمر، معاویه و یزید.

تعجب انگیز است چگونه بعضی صاحبان شوئن سیاسی و اعتباری را بر صاحبان منزلتها و شوئن دینی و الهی برتری می دهند؟ شافعی با درک این مطلب، فرستادن صلوات را بر اهل بیت در نماز واجب دانسته و نمازی را که در آن صلوات فرستاده نشود باطل دانسته است.

ص: ۱۰۱

-
- ۱- ([۲]) - شواهد التنزیل، الحسکانی الحنفی ج ۲ / ص ۱۹۷ - ۱۹۸، کنز العمال ۱۲ / ۱۰۴ - ح ۳۴۲۰۱، التمهید والبیان ص ۱۷۳، کنوز الحقائق ص ۱۵۳، الرياض النضرة ۲/۲۰۸.
- ۲- ([۱]) - سوره النور ۳۶.

ابن حجر هیثمی در الصواعق المحرقه گفته است: شافعی گفته است:

یا آل بیت رسول الله جبکم فرض من الله فی القرآن انزلہ

کفناکم من عظیم القدر انک من لم یصل علیکم لا صلوه له ((۱)) و ابن عبدالوهاب گفته است: صلوات از جانب خدا، ثنای اوست در ملأ اعلی بر بنده اش. همانگونه که بخاری گفته است ((۲)).

خدا بر هر که ثناء گوید درجه و شأن و طهارت و منزلتش را بالا می برد، و بر هر که ثنا می گوید درجه اش ترجیح دادند؟

و چگونه بعضی ز اهل سنت عایشه را بر فاطمه صدیقه علیها السلام ترجیح دادند؟

علماء اهل سنت حدیث * فاطمه سیده نساء العالمین* را صحیحی دانسته اند اما به دلالت و معنی آن خود را ملتزم ندانسته اند. این روش مشهور و

ص: ۱۰۲

-
- ۱- ((۲)) - الصواعق المحرقه، ابن حجر الهیثمی ص ۱۴۶ - ط مصر ۱۳۷۵ هجریه و طبعه اخری ص ۳۶۶ و معارج الوصول - الزرنندی الشافعی ص ۲۵ - تحقیق ماجد احمد العطیه، والاتحاف للشبراوی ص ۸۳، وینایع الموده ج ۲ / ۴۳۴ و ج ۳ / ۱۰۳ باب ۶۲ و جواهر العقیدین ج ۲ / ۳۰۴ و فاطمه، لمحمد بیومی مهران المصری ص ۵۶ - طبعه سفیر - اصفهان - ط ۱ - تحقیق الحسینی - دار اسوه - قم، و دیوان الشافعی - تحقیق محمد عبد الرحیم - ط دار الفکر - بیروت ۲۰۰۷ م.
- ۲- ((۱)) - رساله الشیخ محمد بن عبد الوهاب فی شروط الصلاه و أركانها و واجباتها ۱ / ۱۱ .

معروف اغلب علماء اهل تسنن است که حدیثی را صحیح دانسته اند اما از معنی آن فاصله گرفته بر خلاف آن عمل کرده اند!!! سید و سرور پیامبران صلی الله علیه و اله فرمودند:

فاطمه سیده نساء العالمین (۱). و نیز فرمودند:

فاطمه سیده نساء اهل الجنة (۲).

ص: ۱۰۳

۱- ([۲]) - السنن الكبرى، النسائی ۴ / ۲۵۲ بدء عله النبي، و ۵ / ۱۴۷ ذکر اختلاف الفاظ الناقلين، خصائص النسائی ۱۱۹ ح ۸۳۸۶، موضوع فاطمه سیده النساء، المستدرک، الحاکم ۳ / ۱۵۶ اذا سافر النبي كان آخر الناس عهداً بفاطمه، تحقيق المرعشلى، فتح البارى ۷ / ۸۲ باب فضل عائشه، ط دار المعرفه، بيروت، عمدہ القارى، العینی ۱۶ / ۲۷۹، ط احیاء التراث العربی، بیروت، مسند ابی داود ص ۱۹۷ عائشه أم المؤمنین ط دار المعرفه، بیروت، المصنف، ابن ابی شیبہ ۷ / ۵۲۷ ما ذکر فی عائشه، ط دار الفكر، بیروت ۱۹۸۹ م ط ۱، الاستیعاب ۴ / ۱۸۲۲ تحقيق البجاوی ط ۱، ۱۴۱۲ هـ - ط دار الجیل، بیروت، کنز العمال ۱۲ / ۱۱۰ ح ۳۴۲۳۲ و ۳۴۲۳۳، تفسير السمعانی ۴ / ۳۰۲ ط ۱، ۱۹۹۷ م ط دار الوطن، الرياض، تاریخ دمشق ۲۴ / ۱۳۴ تحقيق علی شیری ط ۱۴۱۵ هـ - دار الفكر، بیروت، المعجم الكبير، الطبرانی ۲۳ / ۱۳۳ قصه الافک، ط احیاء التراث العربی، بیروت، سیر اعلام النبلاء، الذهبی ۲ / ۱۱۸، ط ۹، ۱۹۹۳ م، مؤسسه الرساله، بیروت، البحار ۹۷ / ۳۸۴.

۲- ([۱]) - صحيح البخارى ۴ / ۱۸۳ باب علامات النبوه ح ۳۴۲۶ و ح ۵۹۲۸، ط ۱۹۸۱ م - ط دار الفكر، بیروت، صحيح سنن مسلم ۵ / ۵۶ ح ۹۸، صحيح الترمذی ۵ / ۳۲۶ ح ۳۸۷۰، ط ۲، ۱۹۸۳ م دار الفكر، بیروت، سنن ابن ماجه ۱ / ۵۱۸، ح ۱۶۲۱، خصائص النسائی ۱۱۶ فاطمه سیده نساء اهل الجنة، ط مكتبة نينوى، طهران، مسند أحمد ۵ / ۳۹۱ حديث حذيفه بن اليمان، ط دار صادر، بیروت، فضائل الصحابه، النسائی ۵۸ حذيفه بن اليمان، ط دار الكتب العلميه، بیروت، المستدرک، الحاکم ۳ / ۱۵۱ ان فاطمه سیده نساء اهل الجنة، و ج ۴ / ۴۴ وفاه زينب، تحقيق المرعشلى و مسند احمد ۳ / ۸۰، مسند ابی سعيد، و ۵ / ۳۹۱ حديث حذيفه بن اليمان، ط دار صادر، بیروت، أسد الغابه ۷ / ۲۲۳، فتح البارى ۷ / ۶۳ باب مناقب قرابه رسول الله، ط ۲، دار المعرفه، بیروت، مجمع الزوائد، الهیثمی ۹ / ۲۰۱، باب مناقب فاطمه ط ۱۹۸۸ م، دار الكتب العلميه، بیروت، صحيح ابن حبان ۱۵ / ۴۰۲ مناقب فاطمه - ط ۳، ۱۹۹۳ م مؤسسه الوفاء، بیروت، المناقب، الخوارزمی ۳۵، ط دار الفكر، بیروت ۱۹۸۳ م - ط ۲.

حاکم در کتاب مستدرک خود می گوید: پیامبر صلی الله علیه واله در بیماری که در آن رحلت کردند (به شهادت رسیدند) فرمودند:

اما ترضین ان تکونی سیده

نساء العالمین و سیده نساء هذه الامه و سیده نساء المومنین

آیا خشنود نیستی که سرور زنان دو جهان (دنیا و آخرت)، سرور زنان این است و سرور زنان مؤمن باشی

ص: ۱۰۴

حاکم گفته است این حدیث صحیح است و لم یخرجاه (۱).

اما عمر بر خانه سرور زنان اهل بهشت حضرت فاطمه سلام الله علیها به امر ابوبکر با آتش و هیزم هجوم برد و پهلوی آن حضرت را شکست و عامل شهادت آن حضرت و جنین حضرت به نام محسن گردید.

سوال:

چرا بعضی از مسلمانان نسبت به تجاوز حکومت بر حضرت فاطمه علیها السلام و مصادره فدک از آن حضرت ترجیح دادن عایشه بر آن حضرت، بی تفاوت و در صف دشمنان حضرت فاطمه علیها السلام ایستاده اند؟

و اگر صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله و بر آل آنحضرت را ترک کرد تا سلم داد، لازم است آنرا قضاء کند (۲).

در خلاف آمده است: صلوات بر پیامبر و بر آل علیهم السلام رکن است. (۳).

ص: ۱۰۵

۱- ([۱]) - مسند أبی داود، ۱۹۷، عائشه، طبعه دار المعرفه، بیروت، المستدرک، الحاکم ج ۳ / ۱۵۶ اذا سافر النبی، تحقیق یوسف المرعشلی، طبعه دار المعرفه، بیروت، فتح الباری، ابن حجر العسقلانی ج ۹ / ۲۸۳، باب الغیره، طبعه ۲، دار المعرفه، بیروت.

۲- ([۱]) - الكتاب: شرائع الاسلام فی مسائل الحلال والحرام - المحقق الحلّی ج ۱ / ۱۱۸ - عدد الأجزاء: ۴.

۳- ([۲]) - الكتاب: الدروس الشرعیة فی فقه الامامیه - الشهيد الاول ۱۲ / ۱۷.

صلوات بر پیامبر و آن در تشهد آخر واجب است همانگونه که در تشهد اول واجب است تا وفق رأی شافعی در صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و اله عمل کرده باشد.

در وجوب بر «آل» دو قول است. نزد بعضی از پیروانش مستحب و نزد بعضی دیگر واجب است ۴

اما وجوب سلام به آنحضرت برای خروج از نماز، مورد اختلاف است بین ما و اهل سنت، علماء ما استدلال به وجوب آن کرده گفته اند: برای خارج شدن از نماز «سلام» واجب است و خروج از نماز با اعمال منافی نماز جایز نیست - مانند حدث و غیره بنا بر قول ابوحنیفه جایز است .

با اثبات این مطلب، پس «سلام» بر پیامبر صلی الله علیه و اله واجب است.

و پس بگوئی: «السلام علی نا و علی عباد اله الصالحین» که با گفتن آن از نماز خارج می شوی پس در حالی که رو به قبله هستی مردم را با خبر می کنی و می گوئی: السلام علی کم

ابوحنیفه گفته است: «چیزی که بوسیله آن از نماز خارج می شوی معین نیست بلکه با هرامریکه حادث شود». با کلام، سلام یا حدث خواه باد یا ادرار از نماز خارج شود. لیکن سنت آنست که سلام دهد زیرا پیامبر صلی الله علیه و اله با سلام از نماز خارج می شدند.

نماز گزار هرگاه یک سجده را فراموش کند یا تشهد را یا صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و اله باید سجده سهو بجا آورد. که بعد از سلام باید به اتیان آن

مبادرت کند نیت سجده سهو: به نیت سجده فراموش شده یا تشهد سجده را قریه الی الله بجا آورم. کتاب: رسائل کرکی (۱)

قول علامه حلی در منتهی المطلب در باره تشهد نماز:

فتوای تمام علماء ما بر این است در تشهد اول و دوم بعد از شهادتین بر پیامبر صلی الله علیه واله صلوات فرستد شیخ طوسی در خلاف گفته است: صلوات در هر دو تشهد رکن است شافعی و احمد همین را گفته اند (۲).

شافعی:

صلوات در تشهد اول مستحب و در تشهد دوم واجب (۳).

ابوحنیفه و مالک بن انس:

صلوات در هر دو تشهد مستحب (۴).

ص: ۱۰۷

۱- [۱] رسائل کرکی _ الحلی ج ۱ / ۲۹۳ .

۲- [۱] - منتهی المطلب, الحلی / ۱ / ۲۹۳ .

۳- [۲] - منتهی المطلب, الحلی / ۱ / ۲۹۳ .

۴- [۳] - منتهی المطلب, الحلی / ۱ / ۲۹۳ .

آیه: «صلوا علیه»، امر برای وجوب است (۱).

عایشه به نقل از پیامبر صلی الله علیه واله :

خدای تعالی نمازی را بدون طهور (غسل یا وضو یا تیمم) و صلوات بر من نمی پذیرد (۲).

طحاوی:

هر وقت در خارج از نماز نام پیامبر صلی الله علیه واله برده شود صلوات واجب است. کرخی گفته است:

واجب ترین آن یک بار در طول عمر است (۳).

نووی: صلوات رکن است.

صلوات بر پیامبر صلی الله علیه واله در نماز رکن است (۴).

بهوتی در کشف القناع: صلوات رکن است (۵).

ص: ۱۰۸

۱- ([۴]) - منتهی المطلب, الحلی, ۱ / ۲۹۳ .

۲- ([۱]) - منتهی المطلب, الحلی, ۱ / ۲۹۳ .

۳- ([۲]) - منتهی المطلب, الحلی, ۱ / ۲۹۳ .

۴- ([۳]) - روضه الطالبین, النووی ج ۱ / ۵۳_ الشرط السادس الخطبه ط دار الکتب العلمیه - بیروت تحقیق عادل احمد .

۵- ([۴]) - کشف القناع, بهوتی ج ۱ / ۴۳۳ فصل ثم یصلی ط دار بیضهن ۱۹۹۷ م .

ابن لهیعه: عمرو بن شعیب گفت خدمت زینب دختر ابوسلمه شد، زینب گفت:

رسول خدا صلی الله علیه واله نزد ام سلمه بودند. که حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین وارد شدند، امام حسن علیه السلام را یک طرف (یک ران) و امام حسین علیه السلام را طرف دیگر و حضرت فاطمه علیها السلام را در دامان خود نشانند، پس فرمودند:

رحمه الله و برکاته علیکم اهل البیت انه حمید مجید (۱).

به روایت مطلب زیر اضافه شده است:

ام سلمه گریست، رسول خدا صلی الله علیه واله به او نظر کرد، فرمودند: سبب گریه است چیست؟

ص: ۱۰۹

۱- ([۱]) - المعجم الكبير: ۲۴ / ۲۸۱ / ۷۱۳ والآیه ۷۳ من سوره هود.

گفت: آنانرا تخصیص دادید به رحمت و برکات مرا و دخترم را و نهادید؟ فرمودند تو و دخترت از اهل بیت هستی (۱).

در حدیث کساء از ام سلمه آمده است، پیامبر صلی الله علیه و اله او را از داخل شدن زیر کساء با اهل بیت منع و فرمودند: تو به خیر هستی.

در نقل دیگر این روایت بدون آن اضافه آمده است، زیرا امکان ندارد ام سلمه و دخترش از اهل بیت باشند، و امکان ندارد پیامبر صلی الله علیه و اله ام سلمه را به خاطر گریه اش به اهل بیت داخل کند!!!

ص: ۱۱۰

۱- ([۲]) - أحمد فی المسند (۶ / ۲۹۶، ۳۰۴) وفي الفضائل (۹۸۶) والدولابی فی الذریه الطاهره ، رواه الطبرانی تحت الرقم : " ۷۱۳ " من ترجمه ربیہ النبی زینب بنت ابي سلمه من المعجم الكبير ج ۲۴ ص ۲۸۱ قال : حدثنا لمطلب بن شعيب الازدی ، حدثنا عبد الله بن صالح ، حدثني بن لهيعة . . كان عند ام سلمه فدخل عليها بالحسن والحسين وفاطمه فجعل . . أنا وام سلمه جالستين . . خصصت هؤلاء . . وقال الهيثمي في مجمع الزوائد ۹ / ۱۷۱ : رواه الطبرانی فی الكبير والاوسط باختصار وفيه بن لهيعة وهو لين . أقول : والحديث ضعيف بعمر بن شعيب الابرئى المترجم في تهذيب التهذيب ۸ / ۴۸ ولمعارضته للاحادیث المتواتره الوارده فی هذا المقام .

روایت صحیح بدون اضافه:

ابوالحسن علی بن حسن و ابونجم بدر بن عبدالله، از ابوبکر خطیب، از ابراهیم بن مخلد بن جعفر عدل، از محمد بن احمد بن ابراهیم حکمی، از محمد بن سعد عوفی از پدرش از عمرو بن عطیه و حسین و حسن بن عطیه از ابوسعید خدری از ام سلمه، که گفت: این آیه در خانه من نازل شد:

انما یرید الہ لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطہرکم تطہیرا

در خانه حضرت علی، حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین علیه السلام بودند. گفت (و منهم) (۱).

در باب خانه بودم، گفتم: یا رسول الله من کجا هستم؟ فرمودند: تو در خیر و به سوی خیر هستی (۲).

۳۸- ابوالفتح احمد بن محمد بن احمد بن سعید حداد (حیلدله) گفت:

ابوطاهر محمد بن محمد بن عبدالله سنجدی مرا از او خبر داد، من قاضی ابوبکر محمد بن حسین جریر دمشقی، من ابوجعفر محمد بن علی بن

ص: ۱۱۱

۱- ([۱]) - تاریخ مدینه دمشق ۱۴: ۲۳۲ _ ۲۳۳، و ترجمه الإمام الحُسَین (ع): ۳۷۱.

۲- ([۲]) - تاریخ مدینه دمشق ۱۴: ۲۳۳، و ترجمه الإمام الحُسَین (ع): ۳۷۲.

دحیم شیبانی در کوفه از احمد بن حازم بن ابی غزره از ابونعیم از عمران بن ابومسلم گفت:

از عطیه درباره آیه:

انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا پرسیدم، گفت: تو را از روی علم با خبر می کنم. ابوسعید به من گفت، آیه شریفه در خانه رسول خدا صلی الله علیه و اله نازل شد که حضرت علی، حضرت فاطمه، حضرت حسن و حضرت حسین علیهم السلام حضور داشتند پیامبر صلی الله علیه و اله کساء را بر آنان افکند، ام سلمه بر در خانه ایستاده بود گفت: ای پیامبر خدا منم، فرمودند: تو هر خیر و به سوی خیر هستی (۱).

طریق دیگر:

ابوصالح عبدالصمد بن عبد الرحمن حنوی و ابوبکر لفتوائی نقل کرده اند. از ابو محمد رزق الدین عبدالوهاب تمیمی از ابو حسین احمد بن محمد بن احمد واعظ از احمد بن محمد بن سعید از حسین بن عبدالرحمن ازدی از ابی از عبدالنور بن عبدالله، از هارون بن سعید از عطیه، گفت: از ابوسعید درباره آیه شریفه:

انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا

پرسیدم .

ص: ۱۱۲

گفت درباره رسول خدا صلى الله عليه واله ، حضرت علي، حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسين عليهم السلام نازل شده است (۱۱) .

ص: ۱۱۳

۱- [۱] - صحیح مسلم ج ۴ ص ۱۸۷۳، والخصائص النسائی ۸۹ ومسند احمد ۶ / ۲۹۲ حدیث ازواج النبی _ ط دار صادر _ بیروت وطبعه مصر ج ۱ ص ۱۸۵ و سنن الترمذی ج ۵ / ۳۱ سورة الاحزاب _ ط دار الفكر - بیروت و المستدرک ،الحاکم ج ۲ / ۴۱۶ _ جمعه اهل بيته _ ط دار المعرفة - بیروت و المستدرک ج ۳ ص ۱۵۰ طبعه حيدر آباد دکن. والسنن الكبرى ،البيهقي ج ۲ / ۱۵۰ _ ط دار الفكر _ بیروت و العلامه المفسر الطبری فی تفسیره ج ۲ / ۱۹۲ طبعه الميمنيہ بمصر والحافظ أبو نعيم أحمد بن عبد الله الأصبهانی فی كتابه «دلائل النبوه» ص ۲۹۷ طبعه حيدر آباد و العلامه المفسر القرطبي فی «الجامع لأحكام القرآن» ج ۲ ص ۱۰۴ طبعه مصر سنه ۱۹۲۶ م و العلامه الأديب الشهير بأبي حيان الأندلسي المغربي، المتوفى سنة ۷۵۴ حيث أورد نزول الآيه الشريفه فی حق النبی وعلی و فاطمه والحسن والحسين: فی كتابه «البحر المحيط» ج ۲ ص ۴۷۹ _ طبعه مطبعه السعاده بمصر. و تفسیر ابن كثير ج ۱ ص ۳۷۰ و تفسیر الفخر الرازی ج ۸ ص ۸۵ و ذخائر العقبی ، الطبری الشافعی، ۲۵ و فضائل الخمسه ج ۱ ص ۳۴۴، الدر المنثور ۳ / ۳۱۱ .: العلامه الزمخشري فی تفسیره «الكشاف» ج ۱ ص ۱۹۲ طبعه مصطفى محمد.: العلامه الحافظ أبو بكر محمد بن عبد الله المعروف بابن العربي المعاقري الأندلسي المالكي، المتوفى سنة ۵۴۲ فی كتابه «أحكام القرآن» ج ۱ ص ۱۱۵ طبعه مطبعه السعاده بمصر. ومنهم الحافظ شمس الدين الذهبي فی تلخيصه المطبوع فی ذيل مستدرک الحاكم ج ۳ ص ۱۵۰ حيدر آباد. و العلامه الحافظ الشيخ عز الدين أبو الحسن علي بن محمد الجزري الشهير بابن الأثير فی كتابه «أسد الغابه» ج ۴ ص ۲۵ طبعه الأولى مصر.: العلامه سبط بن الجوزي فی «التذکره» ص ۱۷ طبعه النجف.: العلامه البيضاوي فی تفسیره ج ۲ ص ۲۲ طبعه مصطفى محمد بمصر. المصنف، ابن أبي شيبة الكوفي _ المتوفى سنة ۲۳۵ هج _ طبعه ۱، ۱۹۸۹ م، تحقيق سعيد اللحام، دار الفكر، بیروت، ۸ / ۵۶۴ ما ذكروا فی أهل نجران، دلائل الصدق ۲ / ۱۳۰ آیه ۶. و اقبال الاعمال لابن طاووس ج ۲ ص ۲۴۴ و البحار ج ۲۱ ص ۲۷۶ .

چون این آیه نازل شد رسول خدا صلی الله علیه واله ، امام علی، حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین علیهم السلام فراخواندند و فرمودند:

اللهم هولاء اهلئ (۱).

خدایا اینان اهل من هستند و پیامبر صلی الله علیه واله فرمودند:

ان الله جبل ذریتی فی صلب علی (۲).

خداوند ذریه مرا در صلب عی علیه السلام قرار داده است.

مسلم بن حجاج قشیری نیشابوری حدیث کساء را در کتاب صحیح خود از عایشه نقل کرده:

رسول خدا صلی الله علیه واله حضرت علی، حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین علیهم السلام را جمع نمود و فرمود:

ص: ۱۱۴

۱- ([۱]) - تاریخ مدینه دمشق ۱۴: ۲۳۴، و ترجمه الإمام الحُسَین (ع): ۳۷۵.

۲- ([۲]) - مآثر الانافه ۱ / ۱۰۱، المعجم الكبير ۳ / ۴۳، لسان المیزان ۳ / ۱۶۸۳، موسوعه أطراف الحدیث ۳ / ۱۴۸.

انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا (۱).

اهل بیت همین عده هستند و بس، همسران پیامبر صلی الله علیه واله داخل اهل بیت نیستند، گروه بسیاری از علماء این روایت را نقل کرده اند از جمله: ترمذی، ابو عیسی محمد بن عیسی بن سدره ترمذی در کتاب صحیح خود (۲).

حاکم نیشابوری در (المستدرک علی الصحیحین) (۳).

جابر جعفی از امام باقر علیه السلام روایت کرد، پیامبر صلی الله علیه واله فرمودند:

من صلی صلوه لم یصل فیها علی و علی آل بیتی لم تقبل منه ۴

هر که نماز بگزارد و در آن بر من و اهل بیتم صلوات نفرستد نماز از او پذیرفته نمی شود.

تحریف ابن تیمیه اشخاص اهل بیت

دشمنی و عداوت ابن تیمیه ناصبی با اهل بیت علیهم السلام در تحریف و تفسیر او از اهل بیت در آیه شریفه خود را نشان داده است او گفته است

ص: ۱۱۵

۱- ([۱]) - صحیح الترمذی / ج ۲ / ص ۳۹۳ و ص ۴۶۷، مسند ابن حنبل / ج ۶ / ص ۳۱۳.

۲- ([۲]) - المستدرک علی الصحیحین / ج ۳ / ص ۱۴۶.

۳- ([۳]) - صحیح البخاری - باب الاذان للمسافر، وسائل الشیعه باب ۴۲ من ابواب الذکر .

مراد از اهل بیت همسران پیامبر اکرم صلی الله علیه واله و بنی هاشم هستند و صلوات زیر را نقل کرده است:

اللهم صل علی محمد و علی ازواجه و ذریته (۱).

او با این نیرنگ نص صریح قرآن و احادیث نبوی را با توسعه دادن و اثره اهل بت بی محتوا نموده است، می دانیم که تمام این افراد خلیفه و جانشین پیامبر صلی الله علیه واله نیستند، اثبات کردیم که روایات صحیح شیعه و اهل سنت آمده است:

رسول خدا صلی الله علیه واله فرموده بگوید:

اللهم صل علی محمد و عبدك و رسولك كما صلیت علی آل ابراهیم و بارك علی محمد و علی آل محمد كما بارك علی ابراهیم (۲).

و این نیرنگی است از جانب ابن تیمیه ناصبی برای گمراه ساختن مردم و تحریف شریعت رسول خدا صلی الله علیه واله.

ص: ۱۱۶

۱- ([۱]) - الفتاوی الکبری_المؤلف : أحمد بن عبد الحلیم بن تیمیه الحرانی أبو العباس ج ۲ / ۳۵۳ و ج ۲ / ۳۵۴. عدد الأجزاء :

۵_ مصدر الكتاب : موقع الإسلام.

۲- ([۲]) - صحیح البخاری ج ۴ / ۱۱۸ کتاب بدء الخلق و ج ۶ / ۲۷ سورة الاحزاب و ج ۷ / ۱۵۶ کتاب الدعوات _ ط دار

الفکر _ بیروت و صحیح مسلم ج ۲ / ۱۶ باب الصلاة علی النبی ط دار الفکر _ بیروت و شرح مسلم , النووی ج ۴ / ۱۲۵

_ الصلاة علی النبی ط دار الكتاب العربی ۱۹۸۷ م .

تعیین افراد اهل بیت علیهم السلام توسط ابن تیمیه همزمان تکذیب خود

وی می گوید:

در کتب صحاح آمده است: رسول خدا صلی الله علیه واله کساء را بر حضرت علی، حضرت فاطمه و امام حسن و امام حسین علیهم السلام افکند سپس فرمودند:

اللهم هؤلاء اهل بیتی فاذهب منه الرجس و طهرهم تطهیرا (۱).

ابن تیمیه می گوید: اما حدیث کساء حدیثی صحیح است، که احمد و ترمذی از طریق ام سلمه و مسلم در صحاح خود از طریق عایشه روایت کرده اند:

خلاصه نظر ابن تیمیه:

اما حدیث کساء، حدیثی صحیح است (۲).

در کتب صحاح اهل سنت آمده است: رسول خدا صلی الله علیه واله کساء را بر حضرت علی، حضرت فاطمه، حضرت حسن و حضرت حسین علیهم السلام افکندند سپس فرمودند،

ص: ۱۱۷

۱- ([۱]) - منهاج السنه - ابن تیمیه ج ۲ / ۱۲۱ ، ۲۵۰ .

۲- ([۲]) - منهاج السنه ۳ / ۴ و ۴ / ۲۰ .

هؤلاء اهل بيتی و خاصیتی فاذهب عنهم الرجس و طهرهم تطهيرا ((۱)).

ام سلمه عرضه داشت: و من يا رسول الله، پیامبر صلی الله علیه و اله فرمودند:

انك على خير.

حاکم گفته است: حدیث با توجه به شرط بخاری ((۲)).

در نقل دیگر آمده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله به ام سلمه

فرمودند: از اهل بیت من به کناری برد، من در گوشه ای از خانه رفتم ((۳)).

ممانعت پیامبر صلی الله علیه و اله از داخل شدن زیر کساء و پیوستن به اهل بیت علیهم السلام دلالت دارد که همسران پیامبر صلی الله علیه و اله جزء اهل بیت نیستند و اهل بیت عبارتند از رسول اکرم صلی الله علیه و اله ، امام علی، حضرت فاطمه و فرزندان شان یازده امام معصوم علیهم السلام

ص: ۱۱۸

۱- ([۱]) - مسند احمد ۶ / ۲۹۲ حدیث ازواج النبی _ ط دار صادر _ بیروت و سنن الترمذی ج ۵ / ۳۱ سوره الاحزاب _ ط دار الفکر - بیروت و المستدرک، الحاکم ج ۲ / ۴۱۶ _ جمعه اهل بیته _ ط دار المعرفه - بیروت و السنن الکبری، البیهقی ج ۲ / ۱۵۰ _ ط دار الفکر - بیروت .

۲- ([۲]) - المستدرک، الحاکم ج ۲ / ۴۱۶ _ جمعه اهل بیته _ ط دار المعرفه - بیروت .

۳- ([۳]) - المصنف، ابن ابی شیبہ - المتوفی سنه ۲۳۵ هج _ ج ۷ / ۵۰۱ فضائل علی بن ابی طالب _ ط ۱۹۸۹م دار الفکر - بیروت - تحقیق اللحام .

ابن حجر عسقلانی گفته است: به این ترتیب آشکار می گردد مرجع اهل بیت پیامبر علیهم السلام فقط به حضرت خدیجه علیها السلام است و نه غیر از ایشان (۱).

نظر ابن تیمیه درباره آیه مباحله:

اینکه پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله امام علی، حضرت فاطمه و امام حسن و امام حسین علیهم السلام را برای مباحله با خود برد حدیث صحیح است که مسلم از سعد به ابی وقاص نقل نموده است بنابراین ابن تیمیه نزول آیه مباحله را در حق پیامبر اکرم، امام علی، حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین علیهم السلام صحیح (۲).

و همچنین حدیث کساء را درباره این بزرگواران صحیح دانسته است.

پس تلاش نموده با خدعه و پشت هم اندازی، عداوت ناصبی خود را بکار برده تا آیه و قرآن و حدیث کساء را بی محتوا سازد.

هدف او آنست که فضیلت هائی که در آیات قرآن و احادیث نبوی در حق اهل بیت علیهم السلام وارد شده لغو و بیهوده است و این همان معنی

ص: ۱۱۹

۱- ([۱]) - فتح الباری، ابن حجر العسقلانی - المتوفی سنه ۸۵۲ هج - ج ۷ / ۱۰۴ باب تزویج النبی - ط دار المعرفه - بیروت

۲- ([۲]) - منهاج السنه ج ۷ / ۱۲۲ - ۱۳۰.

کفر آشکار اوست ابن تیمیه با خدا و رسول امین او با این دشمنی‌ها و توجیهات اعلان جنگ داده و در دفاع از غاصبان خلافت در صف محاریان با اهل بیت نبوی علیهم السلام قرار گرفته است.

تبعیت از آیاتی که موجب ذکر اهل بیت علیهم السلام در نماز است.

سوره فاتحه

اهدنا الصراط المستقیم (۱)

روایات اهل سنت:

دلالت آیه بر ولایت:

احمد بن حنبل می گوید: کسی که ولایت را برای امام علی علیه السلام ثابت نداند از حمار گمراه تر است (۲).

در آیه شریفه:

ص: ۱۲۰

۱- ([۱]) - سوره الفاتحه ۱ / ۶ .

۲- ([۲]) - المدخل، ابو عبد الله القيرواني الشيرواني ص ۲۵، طبعه المنيريه ، مصر، و التمهيد والبيان، محمد بن يحيى الاندلسي ۱۷۳، طبعه بيروت ، أئمه الفقه التسعه ، عبد الرحمن الشرقاوي ۲ / ۲۸، طبع الهيئة المصرية العامه للكتاب .

{وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ (۱۱)} .

ابن حنبل منحرفین از اما علی علیه السلام و تارکان ولایتش را کافر دانسته است.

این موضوع نشان می دهد ولایت و خلافت برای امام علی علیه السلام امری است واجب از تمرین ارکان دین اسلام است.

لذا شافعی گفته است:

علی حبه جُنه قسیم النار و الجنة

وصی المصطفی حقا امام الانس و الجنة (۲)

پیامبر صلی الله علیه واله فرمودند:

ص: ۱۲۱

۱- [۱] - سورة الاعراف ۱۷۹ .

۲- [۲] - ینابیع الموده - القندوزی الحنفی ج ۱ / ۲۵۴ باب ۱۵ فی عهد النبی باب ۲۱ تفسیر من یشری نفسه - تحقیق الحسینی
ط ۱ - ۱۴۱۶ هج و ص ۲۸۵ - طبعه اسلامبول و مجمع الاداب فی معجم اللقباب, عبد الرزاق کمال الفوطی ج ۳ / ۵۹۴ القسم
الاول - ط بغداد و عیون المعجزات ص ۲۹ و نوادر المعجزات, محمد بن جریر الطبری ۳۹ فی دلائل أمير المؤمنين والبحار ج ۵۳
/ ۴۸ الحسین بن علی علیه السلام - تحقیق البهبودی - ط احياء التراث - بیروت و فرائد السمطين ج ۱ / ۳۲۶, والشفاء باب
المعجزات ص ۸۶ .

من احب ان يحيا حياتي و يموت مماتي و يسكن جنه الخلد التي وعدني ربي عزوجل غرس قضبانها بيده فليقول علي بن ابيطالب فانه لن يخرجكم من هدي و لن يدخلكم في ضلاله ((١)).

هر که دوست دارد حياتش حیات من، مماتش ممات من باشد و در بهشت خلد که خدای عزوجل مرا به آن وعده داده، درختانش را به دست قدرت خود غرس نموده باید علی بن ابيطالب را دوست داشته باشد او هرگز شما را از راه هدایت بیرون نمی برد و شما را به گمراهی نمی کشاند. ((٢)).

امام محمد باقر علیه السلام فرمودند:

آخر فریضه انزلها الله تعالی الولایه

آخرین امر واجبی را که خدای تعالی نازل فرمود: ولایت بود ((٣)).

ص: ۱۲۲

۱- ([١]) - المستدرک، الحاکم ۳ / ۱۲۸ موضوع أنت سید فی الدنيا وسید فی الآخرة، وقال حدیث صحیح الاسناد ولم يخرجاه، تحقیق المرعشلی، طبعه دار المعرفه، بیروت، کتر العمال ۶ / ۱۵۵، ح ۲۵۷۷، منتخب کتر العمال ج ۵ / ۳۲، حلیه الأولیاء، ابو نعیم ۴ / ۳۵۰، مجمع الزوائد ۹ / ۱۰۸، باب قوله: من کنت مولاه، طبعه ۱۹۸۸ م دار الکتب العلمیه، بیروت، تاریخ دمشق ترجمه الإمام علی، فرائد السمطین، الحموی الشافعی ۱ / ۵۵، ینابیع الموده ۱۲۶، المعجم الکبیر، الطبرانی ۵ / ۲۲۰.

۲- ([٢]) - تفسیر القمی ۱ / ۱۶۲، عنه البرهان ۲ / ۲۲۳.

۳- ([٣]) - تفسیر القمی ۱ / ۱۶۲، عنه البرهان ۲ / ۲۲۳.

عمر بن ابن عباس گفت: سزاوارترین اصحاب که آنان را بر کتاب خدای تعالی و سنت پیامبرشان وا می دارد دوست تو علی ابن ابیطالب علیه السلام است

به خدا سوگند اگر خلیفه می شد آنان را بر طریق روشن و صراط مستقیم هدایت می کرد (۱).

این است تاکید عمر درباره نزول آیه «الصرط المستقیم» در سوره مبارکه فاتحه در شان امام علی علیه السلام و عموم اهل بیت علیهم السلام.

ثعلبی (۲): در تفسیر خود «کشف البیان فی تفسیر القرآن در باره آیه شریفه اهدنا الصراط المستقیم مذکور می گوید:

مسلم بن حیان می گوید از ابوبریده شنیدم می گفت: منظور صراط محمد و آل آن حضرت علیهم السلام و پناه بردن به خدای تعالی از صراط کسانی است که مشمول غضب خدای تعالی هستند (۳).

ص: ۱۲۳

۱- ([۱]) - شرح نهج البلاغه لابن ابي الحديد ۶ / ۳۲۷، نبذ من كلام عمرو بن العاص، وج ۱۱ / ۱۰ عدم الرجوع اليهما في الرأي، وج ۱۲ / ۵۲ نكت من كلام عمر، تحقيق محمد ابو الفضل، طبعه دار احياء الكتب العربيه، بيروت، اعلام الدين، الديلمي، المتوفى في القرن الثامن، طبعه مؤسسه آل البيت، قم .

۲- ([۲]) - أبو إسحاق الثعلبي النيسابوري من كبار مفسري العامه، المتوفى سنة ۴۲۷ هـ، صاحب تفسير الكشف والبيان.

۳- ([۳]) - غايه المراد، الشهيد الاول ۲۴۶.

خدای تعالی ذکر آیه: «اهدنا الصراط المستقیم» را در نماز واجب فرموده تا نماز گزار دعا کند خدای تعالی او را توفیق اقتداء به راه اهل بیت علیهم السلام عطا فرماید و اعتقاد و انقیاد از آنان را برای او هموار و آسان سازد، زیرا آنان پیشوایان ملت ها، امامان عالم هستی و سروران و بزرگان مردم هستند.

و دشمنان شان کسانی هستند که پیامبر صلی الله علیه واله را در حیات و مماتش آزار دادند و خلافت امام علی علیه السلام را غصب کردند و آنرا حزبی ۱ و میراثی نمودند

و کعب بن جراح به اسناد خود در تفسیرش از عبدالله بن عباس درباره آیه شریفه:

«اهدنا الصراط المستقیم»

رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند بندگان بگوئید:

ما را به محبت و دوستی محمد و اهل بیتش علیهم السلام راهنمایی و ارشاد فرما ۲

در حدیث آمده است: صراط دو گونه است: یکی برای دنیا که آن ولایت اهل بیت علیهم السلام است. و دوم صراط آخرت، یعنی ما را به راه اعتقاد حق هدایت فرما، و صراط مستقیم به دلیل آیات قرآن همان امام علی علیه السلام است

و پیامبر اکرم صلی الله علیه واله به امام علی علیه السلام فرمودند:

ص: ۱۲۴

انت النبا العظيم و الصراط المستقیم و انت المثل الاعلی (۱).

تو خبر بزرگ صراط مستقیم و تو مثل اعلی هستی

آیا ممکن است با اعتقاد به غاصبان خلافت و پیروی از آنان و عمل به فقه آنان وارد بهشت شد؟

چگونه خدای تعالی راضی می شود از کسی که از صراطش منحرف و تعالیمش را ترک و از شریعتش نافرمانی می کند؟

المغضوب علیهم

در سوره فاتحه کسانی هستند که اهل بیت را آزار داده خلافت شان را غضب و دین شان را تغییر داده اند.

پیامبر اکرم فرمودند:

یا علی، اخواتک یفرحون فی ثلاثه سوء ظن عند خروج التفهم و انا شاهدهم و انت. و عند المسئله فی قیورهم و عند العرض الاکبر، عند الصراط اذا سئل الخلق عن ایمانهم فلم یجیبوا (۲).

ص: ۱۲۵

۱- ([۱]) - شواهد التنزیل، الحاکم الحسکانی الحنفی ۱ / ۷۹، عیون أخبار الرضا، الصدوق ۱ / ۹، مناقب آل أبی طالب، ابن شهر آشوب ۲ / ۲۷۲، البحار ۹ / ۱۹۷، تفسیر القمی ۱ / ۱۵۹، الکافی ۱ / ۴۱۶.

۲- ([۲]) - الأمالی للصدوق ۶۵۶ / ۸۹۱، بشاره المصطفی ۱۸۰، فضائل الشیعه ۵۶ / ۱۷، تفسیر فرات ۲۶۶ / ۳۶۰.

یا علی علیه السلام، برادر انت در سه هنگام شاد می شوند، هنگام خروج جان شان، من و تو شاهد هستیم. ۲ هنگام پرسش در قبر، و به هنگام قیامت، نزد صراط، که از مردم درباره ایمان شان سوال می شوند پاسخ نم دهند.

شیعیان مسرور و شاد به سوی بهشت می روند و دشمنان اهل بیت علیهم السلام به دوزخ می روند

سفیان ثوری از سدی و در تفسیر و کعب بن جراح از سفیان ثوری از سدی از اسباط و مجاهد از عبدالله بن عباس درباره آیه شریفه:

اهدنا الصراط المستقیم (۱)

پیامبر صلی الله علیه واله فرمودند:

ارشدنا الی حب النبی صلی الله علیه واله و اهل بینه ۳ و ولایتهم

خدایا ما را به محبت پیامبر صلی الله علیه واله و اهل بیتش علیهم السلام و ولایت شان ارشاد و راهنمای فرما

سفیان ثوری و سدی پذیرفته اند ولایت امام علی علیه السلام رکن و پایه دین و یقین است لذا آنها یادآور شده اند و به ذکر محبت اهل بیت علیهم السلام اکتفا نکرده اند.

امام علی علیه السلام به این کراء فرمودند:

ص: ۱۲۶

نحن اصحاب الاعراف نعرف انصارنا بسيماهم، و نحن الاعراف يوم القيامة بين الجنة و النار، و لا يدخل الآ من عرفناه و لا يدخل النار الآ من انكرنا و انكرناه، و ذلك بان الله عزوجل لو شاء عزّف للناس نفسه حتى يعرفوه وحده و يأتوه من بابه ولكنّه جعلنا ابوابه و صراطه و بابه الذي يؤتى عنه، فقال فيمن عدل من ولايتنا و فضل علينا غيرنا فافهم (عن الصراط لناكبون) (۱۱).

اصحاب اعراف ما هستيم، ياران خود را از سيمای شان می شناسيم روز قيامت بين بهشت و دوزخ ما هستيم، به بهشت داخل نمی شود مگر کسی که ما را بشناسد و ما هم او را بشناسيم، و به آتش داخل نمی شود مگر کسی که ما را نشناسد و ما هم او را نشناسيم. خدای عزوجل اگر می خواست خود را به مردم معرفی می فرمود تا فقط او را بشناسند و از باب او در آیند لکن خداوند ما را باب های خود و همان بابی قرار داده که از آن باید وارد شد و درباره کسانی که از ولایت ما منحرف گشته و ديگران را بر ما فضيلت و برتری داده فرموده است:

عن الصراط لناكبون ۱

و در آیه شریفه درباره اعراف فرموده است:

ص: ۱۲۷

و علی الاعراف رجال یعرفون کلاً بسیماهم و نادوا اصحاب الجنه ان سلام علیکم لم یدخلوها و هم یطمعون ((۱)).

توجه:

مردانی که بر اعراف هستند: پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله و اهل بیت طاهرین آن حضرت هستند و آنان: امام علی، حضرت فاطمه، امام حسن، امام حسین، امام سجاد، امام محمد باقر، امام صادق، امام کاظم، امام رضا، امام جواد، امام هادی، امام حسن عسکری و امام مهدی صلوات الله و سلامه علیهم هستند.

(یعرفون کلاً) تمام اهل بهشت و دوزخ را می شناسند.

(بسیماهم) خدای تعالی نشانه هائی بر آنان قرار داده که از یکدیگر قابل تشخیص دهند.

ثعلبی، ابن جوزی و هیشمی گفته اند: اهل بیت دوستان شان را از سفیدی سیمای شان و دشمنان شان را از سیاهی چهره های شان می شناسند ((۲)).

امام علی علیه السلام فرمودند:

ص: ۱۲۸

۱- ([۱]) - سورة الأعراف ۷ / ۴۶.

۲- ([۲]) - تفسیر الثعلبی، الآیه، الصواعق المحرقة ابن حجر الهیتمی ۱۰۱، شواهد التنزیل، الحسکانی بثلاثة اسانید ۱ / ۲۶۳، أواسط الذکر، السمهودی ۱۱، زاد المسیر، ابن الجوزی ۷ / ۲۶۶، تفسیر ابن کثیر ۲ / ۲۲۷.

نحن اصحاب الاعراف من عرفناه بسيماه ادخلناه الجنه (۱).

ما اصحاب اعراف هستيم هر كه را از چهره اش بشناسيم داخل بهشت مي كنيم

اما گروهی در دنیا اصحاب اعراف را به قتل رساندند: پیامبر اکرم صلی الله علیه واله ، حضرت فاطمه سیده زنان هر دو جهان، (۲).

ص: ۱۲۹

۱- ([۱]) - ارجح المطالب ۸۴، كشف الغمه ج ۱ ص ۳۲۴، ینایع الموده، القندوزی الحنفی ۱۰۲.

۲- ([۲]) - السنن الكبرى، النسائي ۴ / ۲۵۲ بدء عله النبي، و ۵ / ۱۴۷ ذكر اختلاف الفاظ الناقلين، خصائص النسائي ۱۱۹ ح ۸۳۸۶، موضوع فاطمه سیده النساء، المستدرک، الحاکم ۳ / ۱۵۶ اذا سافر النبي كان آخر الناس عهداً بفاطمه، تحقيق المرعشلي، فتح الباري ۷ / ۸۲ باب فضل عائشه، ط دار المعرفه، بيروت، عمدہ القاری، العینی ۱۶ / ۲۷۹، ط احیاء التراث العربی، بیروت، مسند ابی داود ۱۹۷ عائشه أم المؤمنین ط دار المعرفه، بیروت، المصنف، ابن ابی شیبہ ۷ / ۵۲۷ ما ذکر فی عائشه، ط دار الفكر، بیروت ۱۹۸۹ م ط ۱، الاستیعاب ۴ / ۱۸۲۲ تحقيق البجاوی ط ۱، ۱۴۱۲ هـ - ط دار الجیل، بیروت، کنز العمال ۱۲ / ۱۱۰ ح ۳۴۲۳۲ و ۳۴۲۳۳، تفسیر السمعانی ۴ / ۳۰۲ ط ۱، ۱۹۹۷ م ط دار الوطن، الرياض، تاریخ دمشق ۲۴ / ۱۳۴ تحقيق علی شیري ط ۱۴۱۵ هـ - دار الفكر، بیروت، المعجم الكبير، الطبرانی ۲۳ / ۱۳۳ قصه الافک، ط احیاء التراث العربی، بیروت، سیر اعلام النبلاء، الذهبی ۲ / ۱۱۸، ط ۹، ۱۹۹۳ م، مؤسسه الرساله، بیروت، البحار ۹۷ / ۳۸۴.

سید و سرور زنان اهل بهشت ((۱)).

آیه قرآن:

صراط الذین انعمت علیهم ((۲)).

سؤال: خدای تعالی در سوره مبارکه حمد، بر چه کسانی انعام و نام آنان را در نماز واجب نموده است؟

ص: ۱۳۰

-
- ۱- ([۱]) - صحیح البخاری ۴ / ۱۸۳ باب علامات النبوه ح ۳۴۲۶ و ح ۵۹۲۸ ، ط ۱۹۸۱ م دار الفکر ، بیروت ، سنن مسلم ۵ / ۵۶ ح ۹۸ ، صحیح الترمذی ۵ / ۳۲۶ ، ح ۳۸۷۰ ، ط ۲ ، ۱۹۸۳ م دار الفکر ، بیروت ، سنن ابن ماجه ۱ / ۵۱۸ ، ح ۱۶۲۱ ، خصائص النسائی ۱۱۶ فاطمه سیده نساء اهل الجنة ، ط مکتبه نینوی ، طهران ، مسند أحمد ۵ / ۳۹۱ حدیث حذیفه بن الیمان ، ط دار صادر ، بیروت ، فضائل الصحابه ، النسائی ۵۸ حذیفه بن الیمان ، ط دار الکتب العلمیه ، بیروت ، مسند احمد ۳ / ۸۰ ، مسند ابی سعید ، و ۵ / ۳۹۱ حدیث حذیفه بن الیمان ، ط دار صادر ، بیروت ، أسد الغابه ۷ / ۲۲۳ ، المستدرک ، الحاکم ۳ / ۱۵۱ ان فاطمه سیده نساء اهل الجنة ، و ج ۴ / ۴۴ وفاه زینب ، تحقیق المرعشلی ، فتح الباری ۷ / ۶۳ باب مناقب قرابه رسول الله ، ط ۲ ، دار المعرفه ، بیروت ، مجمع الزوائد ، الهیثمی ۹ / ۲۰۱ ، باب مناقب فاطمه ط ۱۹۸۸ م ، دار الکتب العلمیه ، بیروت ، صحیح ابن حبان ۱۵ / ۴۰۲ مناقب فاطمه ط ۳ ، ۱۹۹۳ م مؤسسه الوفاء ، بیروت ، المناقب ، الخوارزمی ۳۵ ، ط دار الفکر ، بیروت ۱۹۸۳ م ط ۲ .
- ۲- ([۲]) - سوره الفاتحه ۷ .

این آیه درباره ولایت امام علی علیه السلام نازل شده است:

خطیب مؤلف تاریخ بغداد از ابن عباس نقل کرده، به پیامبر اکرم صلی الله علیه واله گفتم: یا رسول الله آیا برای بهشت جوازی هست؟ (به تعبیر امروز گذرنامه ای باید گرفت = مترجم)

پیامبر اکرم صلی الله علیه واله فرمودند آری، پرسیدم آن چیست؟ فرمودند: حب علی بن ابیطالب علیه السلام (۱).

حسکانی حنفی: حافظ حاکم حسکانی حنفی در شواهد التنزیل به اسناد خود از عبدالرحمن بن زید بن اسلم از پدرش درباره آیه شریفه:

صراط الذین انعمت علیهم

از عبدالرحمن بن زید بن اسلم از پدرش درباره آیه شریفه:

صراط الذین انعمت علیهم

می گوید: پیامبر اکرم صلی الله علیه واله فرمودند:

علی بن ابیطالب علیه السلام و شیعیانش (۲).

رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند:

لكل شیئی جواز، و جواز صراط حب علی بن ابیطالب علیه السلام (۳).

ص: ۱۳۱

۱- ([۱]) - تاریخ بغداد ۳ / ۱۶۱ / ۱۲۰۳، تاریخ دمشق ۴۲ / ۲۴۴ / ۸۷۶۲.

۲- ([۲]) - شواهد التنزیل، الحاکم الحسکانی الحنفی ۱: ۶۶.

۳- ([۳]) - مقتل الحسین للخوارزمی ۱ / ۳۹، المناقب لابن شهر آشوب ۲ / ۱۵۶، بحار الأنوار ۳۹ / ۲۰۲ / ۲۳، المناقب، للخوارزمی ۷۱ / ۴۸، فرائد السمطین، الحموی الشافعی ۱ / ۲۹۲ / ۲۳۰، مائه منقبه ۱۰۷ / ۵۲، كشف الغمّه ۱ / ۱۰۳، إرشاد القلوب ۲۳۵.

برای هر چیز جوازی است، جواز عبور از صراط دوست داشتن علی بن ابیطالب علیه السلام است و پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله فرمودند:

إذا كان يوم القيامة يعقد علي بن أبي طالب على الفردوس وهو جبل قد على الجنة، و فوقه عرش رب العالمين، و من سفحه تتفجر انهار الجنة و تتفرق في الجنان و هو جالس على كرسي من نور يجرى بين يديه التسنيم ٤ ولأيته و ولأيه اهل بيته، يشرف على الجنة فيدخل محبيه الجنة و مبغضيه النار (١).

روز قیامت که می شود، علی بن ابیطالب بر فردوس می نشیند و آن کوهی است مشرف بر بهشت که بالاتر از آن عرش پروردگار است و از دامنه آن نهرهای بهشت جاری می شود و در آن منشعب می گردند بر کرسی از نور نشسته و از برابرش تنسیم (٢) جاری می گردد. ولایت او،

ص: ١٣٢

١- ([١]) - كنز العمّال ١١ / ٦٢١ / ٣٣٠٢٢، المناقب للخوارزمي ٧١ / ٤٨، مقتل الحسين، الخوارزمي الحنفي ١ / ٣٩، فرائد السمطين، الحموي الشافعي ١ / ٢٩٢ / ٢٣٠، مائه منقبه ١٠٧ / ٥٢، المناقب لابن شهر آشوب ٢ / ١٥٦، كشف الغمّه ١ / ١٠٣، إرشاد القلوب ٢٣٥، المتفق والمفترق ١ / ٥٢١ / ٢٧٦، فضائل الشيعة ٤٨ / ٤، الأمالى للصدوق ٦٧٩ / ٩٢٧، الأمالى للطوسي ١٣٣ / ٢١٢، بشاره المصطفى ٧١.

٢- ([٢]) - ماء بالجنّه يجرى فوق العُرف والقصور (تاج العروس ١٦ / ٣٧٠).

ولایت اهل بیتش بر بهشت محبان خود را داخل بهشت و دشمنان خود را داخل دوزخ می کند (۱).

ابوبکر نقل کرده: پیامبر اکرم صلی الله علیه واله فرمودند:

لا يجوز احد الصراط الا من كتب له على عليه السلام الجواز (۲).

هیچ کس از صراط نمی گذرد مگر کسی که علی علیه السلام برای او جواز عبور نوشته باشد.

صراط الذین انعمت علیهم:

کسانی که به آنان با توفیق دینت، و ولایت، طاعتت و عبادتت انعام فرموده ای که آنان پیامبران و اوصیاء آنان است.

در این آیه شریفه عظمت نعمت، خیر فراوان، و نورانیت آنرا بیان می فرمایند.

ذهبی شاگرد ابن تیمیه در شرح امام علی بن ابیطالب علیه السلام می گوید:

ص: ۱۳۳

۱- ([۱]) - كنز العمّال ۱۱ / ۶۲۱ / ۳۳۰۲۲، المناقب للخوارزمی ۷۱ / ۴۸، مقتل الحسين، الخوارزمی الحنفی ۱ / ۳۹، فرائد السمطين، الحموینی الشافعی ۱ / ۲۹۲ / ۲۳۰، مائه منقبه ۱۰۷ / ۵۲، المناقب لابن شهر آشوب ۲ / ۱۵۶، كشف الغمّه ۱ / ۱۰۳، إرشاد القلوب ۲۳۵، المتفق والمفترق ۱ / ۵۲۱ / ۲۷۶، فضائل الشيعة ۴۸ / ۴، الأمالی للصدوق ۶۷۹ / ۹۲۷، الأمالی للطوسی ۱۳۳ / ۲۱۲، بشاره المصطفی ۷۱.

۲- ([۲]) _ الصواعق المحرقة، الهیثمی ص ۱۹۳، طبعه ۲، ۱۹۸۵ م، دار الکتب العلمیه، بیروت.

مناقب این امام را در یک جلد مجزا آورده ام و نام آن را: «فتح المطالب و مناقب علی علیه السلام گذارده ام» (۱۱).

ذهبی در واقع اندکی به عظمت امام علی علیه السلام پی برده، که آنحضرت مولای مسلمانان امام آنان و خلیفه پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله هستند، هر که از آنحضرت روی بگرداند از دین برگشته و هر که ولایت آنحضرت را پذیرفته، به مرتبه یقین رسیده است. از همین روی او کتاب جداگانه ای درباره امام علی علیه السلام تالیف نموده است.

امام محمد باقر علیه السلام فرموده اند:

گروه بندگان بگوید: خداوندا ما را به حب پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله و اهل بیت آن حضرت و ولایت شان راهنمایی فرما (۱۲).

خواننده عزیز:

کسانی که صادقانه بر صراط اهل بیت علیهم السلام که همان صراط مستقیم است رفتار کنند و از آنان پیروی نمایند کسانی هستند که روز قیامت باگذر از صراط رستگار می شوند.

و آنانکه بر روش مخالفان اهل بیت علیهم السلام سیر می کنند از صراط مستقیم منحرف و در قیامت با صورت به دوزخ خواهند افتاد.

ص: ۱۳۴

۱- [۱] - تذکره الحفاظ، الذهبی ۱ / ۱۰، المتوفی سنه ۷۴۸ هجریه، أمير المؤمنين علی، طبعه احیاء التراث العربی، بیروت .

۲- [۲] - سوره المؤمنون ۷۴ . الاحتجاج ۱ / ۳۳۷ - ۳۳۸ .

در حدیث آمده است:

صراط الذین انعمت علیهم:

شیعیان امام علی علیه السلام هستند که خدای تعالی به وسیله ولایت امام علی علیه السلام به آنان انعام فرموده، بر آنان خشم نگرفته و آنان گمراه نگردیده اند ((۱)).

المغضوب علیهم:

مقصود ناصبیان و خوارج هستند از جمله آنان وهابیان و یهود هم پیمانان دائمی یکدیگر. که بزودی امام مهدی علیه السلام و عیسی پیامبر علیه السلام آنان را به محاکمه خواهند کشید.

ولا الضالین: مراد از آن: مسیحیان هستند که خدای تعالی در آیه فرموده است قد ضلوا من قبل ...

بنابراین امام علی علیه السلام امام عادل، مولی و امیر مسلمانان است همانگونه که ابراهیم پیامبر علیه السلام فرمود:

و اذا یتلی ابراهیم ربه بکلمات فاتمهن قال انی جاعلک للناس اماما قال و من ذریتی قال لا ینال مهدی الظالمین ((۲)).

ص: ۱۳۵

۱- ([۱]) - الأمالی للصدوق ۶۵۶ / ۸۹۱، بشاره المصطفی ۱۸۰، فضائل الشیعه ۵۶ / ۱۷، تفسیر فرات ۲۶۶ / ۳۶۰.

۲- ([۲]) - البقره ۱۲۷.

و این ظالمان همان کسانی هستند که خلافت را غضب و پیامبر اکرم و اهل بیت گرام و بزرگوارش را آزار دادند.

نتیجه:

ذکر پیامبر اکرم و آل آن حضرت در نماز طبقه آیه شریفه

اهدنا الصراط المستقیم

واجب است، آنان به اتفاق علماء شیعه و تسنن صراط مستقیم هستند.

و بر حسب آیه مبارکه: ان اله و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیماً ((۱)).

و طبق آیه شریفه: سلام علی آل یاسین ۲ .

به نقل گروهی از مفسرین از ابن عباس مراد از آن: سلام علی آل محمد صلی الله علیه و اله است.

و لذا شافعی فرستادن صلوات را بر پیامبر اکرم و آل آن حضرت در تشهد واجب می داند و اگر غفلت کرد یا عمداً ترک نمود نمازش باطل و باید آن را اعاده کند ((۲)).

ص: ۱۳۶

۱- ([۱]) - معانی الاخبار ۳۶ ح ۸، شواهد التنزیل، الحسکانی الحنفی ۱ / ۶۶.

۲- ([۲]) - الام، الشافعی ج ۱ / ۱۴۰ ط ۲ - ۱۹۸۳ م - ط دار الفکر - بیروت سنن الدارمی ۱ / ۳۱۰ مسند ابی الجعد ص ۴۰.

سبب دور شدن از اهل بیت علیهم السلام

لا تکثروا من الذنوب فانها تحول بینکم و بین ولائنا

گناهان را زیاد نکنید زیرا بین شما و بین ولایت ما حامل می شود.

در سوره فاتحه دعایی است برای هر فرد مسلمان که از خدای تعالی هدایت به سوی ولایت امام علی علیه السلام را خواستار شود و بگوید: «اهدنا الصراط المستقیم» تا از رستگاران شود رسول خدا صلی الله علیه واله فرمودند:

تنقسم امتی الی الثلاث و سبعین فرقه کلهم فی جهنم الا علی علیه و شیعتہ ((۱)).

امت من هفتاد و سه گروه می شود تمام آنان در جهنم هستند مگر امام علی علیه السلام و شیعیانش سید و آقای پیامبران:

یا علی انت و شیعتک الفائزون یوم القیامه ((۲)).

ص: ۱۳۷

۱- ([۱]) - مناقب الإمام علی، الخوارزمی الحنفی ۳۳۱، أرجح المطالب ۸۳، تفسیر الدر المنثور، السیوطی ج ۳ ص ۱۴۹، شواهد التنزیل، الحسکانی ج ۱ ص ۲۰۴. فتح الباری، ابن حجر ۱۳ / ۴۶.

۲- ([۲]) - الصواعق المحرقة، ابن حجر المکی، ص ۱۵۲، الدر المنثور فی التفسیر المأثور، السیوطی، ج ۶ ص ۳۷۹، کفایه الطالب، الکنجی ۱۷۵، ۲۴۵، المناقب للخوارزمی ۶۶، بشاره، المصطفی ۱۶ و ۱۵۳، الخصال ۴۹۶/۵، الأمالی للصدوق ۱۴۹/۱۴۶، البحار ۱۵/۱۰۷، کنوز الحقائق ۱/۱۵۰، أمالی الطوسی ۷۲/۱۰۴، مناقب ابن شهر آشوب ۳/۷۶.

یا علی تو و شیعیان تو روز قیامت رستگاران هستید.

و نیز فرمودند:

و ان تولوا علينا تجدوه هادیا یا مهدیا سلک بکم الطريق المستقیم ((۱)).

و اگر علی علیه السلام را بپذیرند او را هدایت شده و هدایت کننده می یابند شما را به راه مستقیم می برد.

طریق مستقیم همان طریق ولایت کبری به امامت امیر المؤمنان علیه السلام است.

و انت الطريق الواضح و انت الصراط المستقیم و انت یعسوب المؤمنین ((۲)).

و تو راه روشن، و تو صراط مستقیم و تو پادشاه و پشتیبان مؤمنان

جوینی شافعی: علامه بحرانی از جوینی شافعی به اسناد متصل مذکورش که به خیمه جعفری می رسد از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده فرمودند.

ص: ۱۳۸

۱- ([۱]) - شواهد التنزیل ۱: ۶۳ - ۶۴.

۲- ([۲]) - شواهد التنزیل، الحسکانی الحنفی ۱ / ۵۸، المناقب، ابن شهر آشوب ج ۲ / ۱۶۱ امورہ مع المرضی، خصائص الوحی المبین - ابن بطریق - المتوفی سنہ ۶۰۰ هجریہ - ص ۱۳۸ فصل ۷ - تحقیق مالک المحمودی - ط ۱ - سنہ ۱۴۱۷ هجریہ - ط دار القرآن الکریم - قم والمصباح - الکفعمی - المتوفی سنہ ۷۰۵ هجریہ ط ۳ سنہ ۱۹۸۳ م ط مؤسسہ الاعلمی - بیروت .

نحن العلم المرفوع للخلق، من تمسك بنا لحق و من تأخر عنا غرق و نحن قادة الغرّ المحجلين، و نحن خيره

الله و نحن الطريق الواضح و الصراط المستقيم (۱۱).

ما پرچم برافراشته شده، برای (هدایت) آفریدگان هستیم، هر که به ما متمسک شود ملحق می شود و هر که از ما جدا شود غرق می گردد. مائیم رهبران سپیدرویان، مائیم برگزیدگان خدای تعالی، مائیم راه روشن و صراط مستقیم و جالب آنکه ابن حنبل شعر شافعی را در کتاب خود آورده است.

على حبه جُنه قسيم النار و الجنة

وصى المصطفى حقا _ امام الانس و الجنة (۲)

ذکر این شعر توسط ابن حنبل ایمان عمیق او را به امامت امیر مؤمنان علی علیه السلام می رساند و این یعنی، او متوکل و تمامی طاغوت های غاصب خلافت اهل بیت را می داند.

ص: ۱۳۹

۱- ([۱]) - غایه المرام،العلامه البحرانی: ۲۴۶.

۲- ([۲]) - مجمع الاداب فی معجم الالقاب، عبد الرزاق کمال الفوطی ج ۳ / ۵۹۴ القسم الاول _ ط بغداد .

ابن حنبل: ولایت امام علی شرط دخول بهشت است:

احمد بن حنبل و گروهی از علماء اهل سنت: علامه بحرانی از مسند احمد نقل نموده: عبدالله بن احمد بن حنبل به اسناد خود از فضل بن زید بن ارقم از رسول خدا صلی الله علیه واله روایت نموده فرمودند:

من احب ان بیتمسک بالقضیب الاحمر الذی غرسه اله عزوجل لی جنه عدن بيمينه فليتمسک بولاء علی بن ابیطالب (۱). علیه السلام .

ص: ۱۴۰

۱- ([۱]) - شرح النهج ج ۹ / ۱۶۸ من خطبه له فی وصف الداعی، حلیه الاولیاء، ابو نعیم الحنفی، الفضائل، احمد بن حنبل ج ۲ / ۶۶۴، تاریخ دمشق ۴۲ / ۲۴۳ تحقیق علی شیری، طبعه دار الفکر، بیروت المناقب، الخوارزمی الحنفی ۷۶ الفصل ۶ فی محبه الرسول اياه، جواهر المطالب، ابن الدمشقی ۱ / ۲۵۲ الباب الاربعون، ینایع الموده ۱ / ۳۷۹ الباب ۴۳، فی سعاده من احب علیاً، وح ۳۷۰ ما فی شرح نهج البلاغه ۲ / ۴۸۶، تحقیق علی الحسینی _ طبعه ۱، ۱۴۱۶ هجریه، دار الاسوه، قم، مجمع الزوائد ۹ / ۱۰۸ طبعه مکتبه القدسی، القاہره، الاصابه، ابن حجر ج ۱ / ۵۴۱ _ طبعه مصطفی محمد، مصر، تلخیص المستدرک، شمس الدین الذهبی ۳ / ۱۲۸ _ طبعه حیدر اباد الدکن، التحفه العسجدیه، یحیی بن الحسین بن القاسم، المتوفی سنه ۲۹۸ هجریه _ طبعه ۱۳۴۳ هجریه الناشر، ابو ایمن، صنعاء، غایه المرام / ص ۵۷۸، المناقب، ابن شهر آشوب ۳ / ۵ ما یتعلق بالآخره، العمده، ابن بطریق ۲۷۱ الفصل ۳۴ _ طبعه ۱۴۰۷ هجریه _ مؤسسه النشر الاسلامی، قم .

هر که دوست دارد به شاخه درخت سرخ فالی بیاویزد خدای تعالی در بهشت عدن با دست خود غرس نموده باید به ولایت امام علی بن ابیطالب علیه السلام متمسک شود .

فرمایش پیامبر اکرم صلی الله علیه واله : «آویختن به درخت سرخ فام» کنایه از داخل شدن به بهشت است. تا بتواند به آن درخت بیاویزد. زیرا آن درخت در بهشت عدن است.

پیامبر اکرم صلی الله علیه واله فرمودند:

من والی علیا و اقتدی بالانمه من بعده فقد احیی حیاة النبی و یموت مماته، و یسکن الجنات علی و الائمه عن بعده عتره النبی، خلقوا من طینته لا تنال شفاعه النبی الی من کذب بفضلهم (۱).

هر که ولایت علی علیه السلام را بپذیرد و به ائمه بعد از او اقتداء کند همانا که مانند حیات پیامبر صلی الله علیه واله زندگی کرده و چون ممات او خواهد مرد. امام علی علیه السلام و ائمه بعد از او. که عترت پیامبر صلی الله علیه واله هستند در بهشت ساکن می شوند. از طینت آن حضرت آفریده شده اند شفاعت پیامبر صلی الله علیه واله نمی رسد به کسی که فضیلت آنان را تکذیب نماید.

ص: ۱۴۱

۱- ([۱]) - حلیه الاولیاء، ابو نعیم الحنفی - ج ۱ / ۸۶ - المتوفی سنه ۴۳۰ هجریه - طبعه السعاده، مصر .

محمد بن منصور می گوید: نزد احمد بن حنبل بودیم. مردی گفت: ای اباعبدالله درباره این حدیث که امام علی علیه السلام گفت:

انا قسیم النار؟

چه می گوئی؟

احمد گفت: چرا کسی که این چنین است را انکار می کنید؟ مگر ما روایت نمی کنیم پیامبر صلی الله علیه واله به امام علی علیه السلام فرمودند:

لا یحبک الا مومن و لا یبغضک الا منافق (۱)

تو را دوست ندارد مگر مومن و دشمن ندارد مگر منافق

بیشتر صحابه «قسیم النار و الجنة» را رها کردند و به سوی امامان دنیای پست رفتند.

در کتاب مسند احمد حنبل آمده است: حدیث مذکور در دو صحیح و صحاح سته آمده است که پیامبر صلی الله علیه واله فرمودند:

لا یحبک الا مومن و لا یبغضک الا منافق (۲).

ص: ۱۴۲

۱- ([۱]) - نثر الالکی ج ۵ / ۲۰۶ .

۲- ([۱]) - صحیح مسلم، کتاب الایمان ۱ / ۶۱، باب الدلیل علی ان حب الانصار وعلی، سنن ابن ماجه ۱ / ۴۲ فضل علی، صحیح الترمذی ۵ / ۲۹۹ مناقب علی، ح ۳۸۰۱ و ۳۸۱۹، صحیح النسائی ۸ / ۱۱۶، کتاب الایمان، باب علامه الایمان، فضائل الصحابه، النسائی ۱۷ فضائل علی، صحیح ابن ماجه ۱ / ۴۲ فضل علی، مسند احمد ۱ / ۸۴ - ۹۵، ۱۲۸، مسند علی و ۶ / ۲۹۲ حدیث بعض ازواج النبی، المستدرک، الحاکم ۳ / ۱۲۷، تاریخ بغداد ۴ / ۴۰، اسد الغابه ۱ / ۶۶، الاستیعاب ۲ / ۴۶۴، الدر المنثور ۷ / ۵۰۴، حلیه الاولیاء ۱ / ۸۶، مجمع الزوائد، ابن حجر الهیثمی، ۹ / ۱۳۲، ذخائر العقبی ۹۲، جامع الاحادیث للسیوطی ۷ / ۲۲۹، مسند أبی یعلی الموصلی، ۲ / ۱۰۹، الصواعق المحرقة ۱۲۳، تفسیر الطبری ۱۳ / ۷۲، تفسیر الرازی ۱۹ / ۱۴، فتح القدر ۵ / ۲۵۳، نیل الاوطار، الشوکانی ۷ / ۱۱۳، باب عدد الرضاعات المحرمه، المتوفی سنه ۱۲۵۵ هجریه، دار الجیل ۱۹۷۳ م، بیروت، المعجم الکبیر، الطبرانی ۲۳ / ۳۷۵ موضوع جده ابن جدعان، تحقیق حمدی السلفی ۱۹۸۵ م، طبعه ۲ دار إحياء التراث العربی، شرح نهج البلاغه، ابن أبی الحدید المعتزلی ۸ / ۱۱۹ الغلاه من الشیعه والنصیریه و غیرهم، ۹ / ۱۷۲ من خطبه له علیه السلام، کتر العمال ۱۱ / ۶۲۲ موضوع الاکمال، تهذیب الکمال، المزی ۱۵ / ۲۳۳ موضوع عبد بن عبد الرحمن، تهذیب التهذیب، ابن حجر ۸ / ۴۱۱، طبعه اولی، ۱۴۰۴ هجریه، دار الفکر، بیروت تاریخ دمشق ۴۲ / ۲۸۷ تحقیق علی شیری ۱۴۱۵ هجریه دار الفکر

بيروت، الامالى، الصدوق ٥٢٥، موضوع الاعمش يذكر فضائل على .

ابن حنبل: حزب علی حزب الله

احمد حنبل از امام علی علیه السلام روایت کرده فرمودند:

ص: ۱۴۳

نحن النجباء، و افراطنا افراط الانبياء و حزبنا حزب الله و من ساوى بيننا و بين عدونا فليس منا (۱).

ما نجائيم فرزندان پیامبرانند، حزب ما حزب خدای متعال است و هر که ما و دشمنان ما را همتا بداند از ما نیست.

این حدیث شریف اعتقاد مخلصان به امام علی علیه السلام را بیان می کند، از سوئی شیعیان آن حضرت را حزب خدا معرفی می کند و از سوی دیگر کسانی که امام علی علیه السلام را با اهل سقیقه برابر دانسته اند دشمن خدا می داند، پس وای بر کسانی که ابوبکر و عمر را بر آن حضرت ترجیح می دهند؟

مقصود امام علی علیه السلام از عبارت: «حزبنا حزب الله» آیه شریفه:

«اولئك حزب الله الا انّ حزب الله هم المفلحون» (۲).

است.

ص: ۱۴۴

۱- ([۱]) - تاریخ دمشق ترجمه امیر المؤمنین ح ۱۱۸۹، کنز العمال، ۱۱ / ۳۵۶ ذیل صفین، تاریخ دمشق ابن عساکر ۴۲ / ۴۵۹، تحقیق علی شیری، ینابیع الموده ۲ / ۳۷۶ باب ۵۸، استجلاب ارتقاء الغرف، الصواعق المحرقة، ابن حجر، باب خصوصیاتهم الداله علی أعظم صفاتهم، أعلام العامه ۹ / ۵۲۳ النصائح الكافیه ص ۷۱.

۲- ([۱]) - سوره المجادله ۵۸ / ۲۲.

ابن عساکر در شرح حال امیر مؤمنان علی علیه السلام در کتاب «تاریخ کبیر» این حدیث را آورده است (۱).

فقیر عینی در کتاب «مناقب سیدنا علی علیه السلام» از آن حضرت روایت کرده است (۲).

مسعودی: در کتاب «مروج الذهب» درباره امام حسن علیه السلام در دوران خلافت آن حضرت این روایت را نقل کرد، که فرمودند:

«نحن حزب الله المفلحون و عتره رسول الله الاقربون» (۳).

ما نیم حزب الله رستگاران و عترت رسول خدا مقربان درگاه خدای تعالی

ص: ۱۴۵

۱- ([۲]) - تاریخ دمشق / ترجمه امیر المؤمنین (علیه السلام) / الحدیث ۱۱۹۰.

۲- ([۳]) - مناقب سیدنا علی (علیه السلام) ص ۶۴.

۳- ([۴]) - مروج الذهب، المسعودی، ج ۳ / ص ۹ - ۱۰، ینابیع الموده، القندوزی الحنفی ص ۲۱ طبعه اسلامبول، و کتاب الحسن والحسین، محمد رضا المالکی أمين مکتبه جامعه فؤاد الاول سابقاً فی القاهره، ص ۴۹، طبعه القاهره، السیده فاطمه، بیومی مهران المصری ۳۳، الراي الثالث، طبعه ۲، ۱۴۱۸ هجریه مطبعه سفیر، اصفهان، غایه المرام، علی خطی الحسین، احمد راسم النفیس المصری ۷۹ التصميم والتخلیط طبعه ۱، ۱۹۹۷ م مرکز الغدیر، هاشم البحرانی ۳ / ۱۱۵ باب ۵۹ تحقیق علی عاشور، وسائل الشیعه، أمالی الطوسی ۱۲۱ / ۱۸۸، أمالی المفید ۴ / ۳۴۹.

همه مسلمانان با مذاهب مختلف و نظرات مختلف متفاوت بر وجوب فرستادن صلوات بر محمد و آل محمد در نمازهای واجب یومیة طبق آیه شریفه:

«یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه و سلموا تسلیما» (۱).

اتفاق نظر دارند.

و آیه شریفه: سلام علی آل یاسین (۲) منظور از «آل یاسین» آل محمد علیهم السلام هستند.

و حدیث شریف صحیح و مشهور نبوی موافق قرآن، پیامبر صلی الله علیه و اله فرمودند بگویند:

اللهم صل علی محمد و علی آل محمد .

و هر که نماز گزارد بدون ذکر صلوات بر آنان نمازش باطل است. و هر که در نماز نام یکی از مسلمانان را ذکر کند نمازش باطل است.

ص: ۱۴۶

۱- ([۱]) - سوره الأحزاب الآیه ۵۶ .

۲- ([۲]) - الصافات ۱۳۰ .

و این مصداق آیه تطهیر و آیه شریفه: «کونوا مع الصادقین» و آیه مبارکه: «فی بیوت اذن الله ان ترفع» و حدیث شریف:

«اهل البيت لا یقاس بهم احد»

«هیچ کسی با اهل بیت قابل قیاس نیست» می باشد.

ص: ۱۴۷

نجاح الطائى

رأى المرجع الدينى الشيخ ناصر مكارم الشيرازى فى كتب الشيخ الطائى:

السلام عليكم

كتب الشيخ نجاح الطائى ممتازة ونافعة .

رأى المرجع الدينى الشيخ نورى همدانى فى كتب الشيخ الطائى :

السلام عليكم:

كتب الشيخ نجاح الطائى التى صنفها مفيدة جداً ومؤثرة .

رأى المرجع الدينى السيد محمد الشاهرودى فى كتب الشيخ الطائى:

السلام عليكم

مؤلفات الشيخ نجاح الطائى مفيدة وممتازة .

رأى المرجع الدينى الشيخ لنكرانى فى كتب الشيخ الطائى

السلام عليكم: قال الخطيب الايرانى الشيخ نظرى منفرد: لقد طلب منى آيه الله العظمى لنكرانى أن أنصح المسلمين بمطالعه كتب الشيخ نجاح الطائى لأنها كتب ممتازة ومفيدة. وقال سماحته: لقد أُعجبت بالخصوص بكتاب صاحب الغار .

رأى المرجع الدينى الشيخ بشير النجفى فى كتب الشيخ الطائى

السلام عليكم: أدعو كافة العلماء والمثقفين الى مطالعه كتب الشيخ نجاح الطائى فهى كتب الولايه والعقيده والعلم. وقد استحسنت عمقها وسعتها فى المعارف الدينيه وأهدافها الاسلاميه. فهى كتب ممتازة للتربيه والعلم فى شتى الصنوف والابواب العلميه .

رأى المرجع الدينى الشيخ وحيد خراسانى

قال الوحيد الخراسانى للشيخ الطائى فى خصوص كتابه لماذا ذكر اسم على عليه السلام فى القرآن كثيرا .

أؤيد كتابكم القائل بوجود اسم الامام على عليه السلام فى القرآن الكريم كثيراً .

لقد بقيت الامه الاسلاميه أربعة عشر قرناً تخاف البوح به فانتشر الجهل بعدم وجود اسم على عليه السلام فى القرآن .

ص: ١٤٩

رأى المرجع الدينى السيد سعيد الحكيم فى كتب الشيخ الطائى

قال سماحه السيد سعيد الحكيم للشيخ نجاح الطائى فى لندن قبل سقوط صدام وأمام أولاده الاعزاء والشيخ يوسف الناصرى :
أفتخر بانى أشتري كتبك وأقرأها فى النجف الاشرف فى أخطر الظروف الاستبداديه وأعلى الاسعار بسبب منعها . والمعروف
عنه حبه للمطالعه والبحث العلمى .

ص: ١٥٠

فهرس المصادر

اسم الكتاب , الكافى فى الفقه* اسم المؤلف , أبو الصلاح الحلبي قدس سره , * سنه الوفاه , ٤٤٧ هـ , * المجلدات , ١ * تحقيق
و الشيخ رضا أستاذى , * الناشر , مكتبه أمير المؤمنين عليه السلام

إصفهان ١٤٠٣ هـ ٢٤

اسم الكتاب , وقعه الجمل , المؤلف , ضامر بن شدقم بن على الحسينى المدنى , سنه الوفاه , بعد ١٠٨٢ , تحقيق , السيد تحسين
آل شبيب الموسوى , الطبعه , الاولى ١٤٢٠ , المطبعه , محمد , المجلدات , ١ الناشر , المحقق , ١٢٤٤

اسم الكتاب , الفصول المهمه فى أصول الأئمه , المؤلف , الحر العاملى , سنه الوفاه , ١١٠٤ هـ - تحقيق , محمد بن محمد حسين
القائنى , المطبعه , نكين قم , الطبعه , الاولى ١٤١٨ هـ - المجلدات , ٣ , الناشر , مؤسسه معارف اسلامى امام رضا عليه السلام ,
١٢٤٧

اسم الكتاب , الفصول المهمه فى أصول الأئمه , المؤلف , الحر العاملى , سنه الوفاه , ١١٠٤ هـ - تحقيق , محمد بن محمد حسين
القائنى , المطبعه ,

ص: ١٥١

نكین قم الطبعه , الاولى ١٤١٨ هـ- , المجلدات , ٣ الناشر , مؤسسه معارف اسلامى امام رضا عليه السلام , ١٢٦٨

اسم الكتاب , الفصول المهمه فى أصول الأئمه , المؤلف , الحر العاملى , سنه الوفاه , ١١٠٤ هـ- تحقيق , محمد بن محمد حسين القائنى , المطبعه , نكین قم الطبعه , الاولى ١٤١٨ هـ- , المجلدات , ٣ , الناشر , مؤسسه معارف اسلامى امام رضا عليه السلام
١٢٦٩

اسم الكتاب , حليه الابرار فى احوال محمد وآله الاطهار , المؤلف , السيد هاشم البحرانى , سنه الوفاه , ١١٠٧ هـ- تحقيق , الشيخ غلام رضا مولانا البحرانى , المطبعه , بهمن , الطبعه , الاولى ١٤١١ المجلدات , ٢ , الناشر , مؤسسه المعارف الاسلاميه , ١٢٧١

اسم الكتاب , مدينه المعاجز , المؤلف , السيد هاشم البحرانى سنه الوفاه , ١١٠٧ هـ- , التحقيق , الشيخ عزه الله المولائى الهمدانى , المطبعه , بهمن , المجلدات , ٨ , الطبعه , الاولى ١٤١٣ هـ ق , الناشر , مؤسسه المعارف الاسلاميه , ١٢٧٢

اسم الكتاب , بحار الانوار , المؤلف , محمد باقر المجلسى سنه الوفاه , ١١١١ هـج - , المطبعه , مؤسسه الوفاء , الطبعه , الثانيه المصححه ١٤٠٣ هـ , ١٩٨٣ م المجلدات , ١١٠ , الناشر , دار احياء التراث العربى - بيروت .

اسم الكتاب , العوالم , الامام الحسين عليه السلام , المؤلف , الشيخ عبدالله البحرانى , سنه الوفاه , ١١٣٠ هـ- , المجلدات , ١ , الطبعه , الاولى ١٤٠٧ هـ- , المطبعه , امير , قم التحقيق , مدرسه الامام المهدي (عج) , ١٣٩٢

اسم الكتاب , الغدير , اسم المؤلف , الشيخ عبد الحسين الامينى

سنه الوفاه , ١٣٩٢ هـ- , المطبعه , دار لكتاب العربى , بيروت

الطبعه , ١٣٧٩ هـ , المجلدات , ١٢ , الناشر , دار الكتاب العربى , بيروت ١٤١٧

ص: ١٥٢

* اسم الكتاب , مستدرک سفینه البحار , * اسم المؤلف , شیخ علی النمازی الشاهرودی سنه الوفاه , ۱۴۰۵ , * تحقیق , الشیخ حسن بن علی النمازی * الطبعة , ۱۴۱۹ , * المجلدات , ۱۰ , * الناشر , مؤسسه النشر الاسلامی لجماعه المدرسین بقم المشرفه ۱۴۳۰

اسم الكتاب , المسند , المؤلف , الامام الشافعی سنه الوفاه , ۲۰۴ هـ , التحقيق , مطبعه بولاق الاميريه والنسخه المطبوعه فی بلاد الهند المطبعه , دار الکتب العلمیه بیروت , المجلدات , ۱ الناشر , دار الکتب العلمیه بیروت , لبنان , ۱۴۹۷

اسم الكتاب , فضائل الصحابه , المؤلف , احمد بن شعيب النسائی , سنه الوفاه , ۳۰۳ هـ-ج , المجلدات , ۱ , المطبعه , دار الکتب العلمیه بیروت , لبنان الناشر , دار الکتب العلمیه بیروت , لبنان , ۱۴۹۸

اسم الكتاب , مسند أحمد , المؤلف , الامام أحمد بن حنبل , سنه الوفاه , ۲۴۱ هـ- , الطبعة , دار صادر , بیروت , المجلدات , ۶ , الناشر , دار صادر , بیروت , ۱۴۹۹

اسم الكتاب , سنن الدارمی , المؤلف , عبد الله بن بهرام الدارمی سنه الوفاه , ۲۵۵ هـ- , المجلدات , ۲ , الناشر , مطبعه الاعتدال , دمشق ۱۵۰۵

اسم الكتاب , صحیح البخاری , المؤلف , محمد بن إسماعیل البخاری سنه الوفاه , ۲۵۶ هـ- , المطبعه , دار الفكر , بیروت , الطبعة , طبعه بالاوفست عن طبعه دار الطباعة العامره باستانبول , ۱۴۰۱ هـ , المجلدات , ۸ , الناشر , دار الفكر , بیروت ۱۵۰۷

ص: ۱۵۳

اسم الكتاب , صحيح البخارى , المؤلف , محمد بن إسماعيل البخارى

سنه الوفاه , ٢٥٦ هـ- , المطبعه , دار الفكر , بيروت الطبعه , طبعه بالانوفست عن طبعه دار الطباعه العامره باستانبول , ١٤٠١ هـ
المجلدات , ٨ , الناشر , دار الفكر , بيروت , ١٥٠٨

اسم الكتاب , صحيح مسلم , المؤلف , مسلم ابن الحجاج النيسابورى , سنه الوفاه , ٢٦١ هـ- المجلدات , ٨ , الناشر , دار الفكر ,
بيروت , ١٥١٥

اسم الكتاب , سنن ابن ماجه , المؤلف , محمد بن يزيد القزوينى , سنه الوفاه , ٢٧٥ هـ- التحقيق , محمد فؤاد عبد الباقي ,
المجلدات , , الناشر , دار الفكر , بيروت , ١٥٢٣

اسم الكتاب , سنن أبى داود , المؤلف , سليمان بن الاشعث السجستانى سنه الوفاه , ٢٧٥ هـ- , المجلدات , ٢ , التحقيق , سعيد
محمد اللحام , المطبعه , دار الفكر , بيروت الطبعه , الاولى ١٤١٠ هـ- , ١٩٩٠ م , الناشر , دار الفكر , بيروت ١١٠ , ١٥٢٥

اسم الكتاب , سنن أبى داود , المؤلف , سليمان بن الاشعث السجستانى سنه الوفاه , ٢٧٥ هـ- , المجلدات , ٢ , التحقيق , سعيد
محمد اللحام , المطبعه , دار الفكر , بيروت الطبعه , الاولى ١٤١٠ هـ- , ١٩٩٠ م , الناشر , دار الفكر , بيروت ١١٠ ١٥٢٦

اسم الكتاب , سنن الترمذى , المؤلف , محمد بن عيسى الترمذى , سنه الوفاه , ٢٧٩ هـ- , التحقيق , عبد الوهاب عبد اللطيف ,
المطبعه , دار الفكر , المجلدات , الناشر , دار الفكر , بيروت ١٤٠٣ , ١٥٢٧

ص: ١٥٤

اسم الكتاب , سنن الترمذى , المؤلف , محمد بن عيسى الترمذى سنة الوفاه , ٢٧٩ هـ- , التحقيق , عبد الرحمن محمد عثمان ,
المطبعه , دار الفكر , الطبعه , الثانيه , ١٤٠٣ هـ المجلدات , ٥ , الناشر , دار الفكر , بيروت ١٤٠٣ , ١٥٢٨ ١٥٣٢

اسم الكتاب , سنن النسائى , المؤلف , احمد بن شعيب النسائى سنة الوفاه , ٣٠٣ هـ- , المجلدات , ٨ , الطبعه , الاولى , ١٣٤٨ هـ
١٩٣٠ م , الناشر , دار الفكر , بيروت , ١٥٣٣

اسم الكتاب , سنن النسائى , المؤلف , احمد بن شعيب النسائى , سنة الوفاه , ٣٠٣ هـ- لمجلدات , ٨ , الطبعه , الاولى , ١٣٤٨ هـ
١٩٣٠ م الناشر , دار الفكر , بيروت , ١٥٣٤

اسم الكتاب , سنن النسائى , المؤلف , احمد بن شعيب النسائى سنة الوفاه , ٣٠٣ هـ- , المجلدات , ٨ , الطبعه , الاولى , ١٣٤٨ هـ
١٩٣٠ م , الناشر , دار الفكر , بيروت , ١٥٣٥

اسم الكتاب , مستدرک الحاكم , المؤلف , محمد بن محمد الحاكم النيسابورى سنة الوفاه , ٤٠٥ هـ-ج , التحقيق , الدكتور
يوسف المرعشلى , المجلدات , ٤ , الناشر , دار المعرفه , بيروت ١٤٠٦ , ١٥٤٠

اسم الكتاب , السنن الكبرى , المؤلف , أحمد بن الحسين بن على البيهقى سنة الوفاه , ٤٥٨ هـ- , المطبعه , دار الفكر ,
المجلدات , ١٠ , الناشر , دار الفكر , بيروت ١٥٤٤

اسم الكتاب , صحيح مسلم بشرح النووي , المؤلف , النووي , الوفاء , ٦٧٦ المجلدات , ١٨ , الطبعة , الثانيه , ١٤٠٧ هـ , الناشر , دار الكتاب العربى , بيروت , ١٥٥٤

اسم الكتاب , صحيح مسلم بشرح النووي , المؤلف , النووي , الوفاء , ٦٧٦ , المجلدات , ١٨ , الطبعة , الثانيه , ١٤٠٧ هـ , الناشر , دار الكتاب العربى , بيروت , ١٥٥٧

اسم الكتاب , مجمع الزوائد ومنبع الفوائد , المؤلف , نور الدين الهيثمى ابن حجر المكى , سنه الوفاء , ٨٠٧ هـ , المطبعه , دار الكتب العلميه , الطبعة , ١٤٠٨ هـ- , ١٩٨٨ م , المجلدات , ١٠ , الناشر , دار الكتب العلميه , بيروت , لبنان , ١٥٧٣

اسم الكتاب , فتح البارى شرح صحيح البخارى , المؤلف , الامام ابن حجر العسقلانى , سنه الوفاء , ٨٥٢ هـ- , المطبعه , دار المعرفه للطباعه والنشر , بيروت , لبنان الطبعة , الثانيه , المجلدات , ١٣ , الناشر , دار المعرفه للطباعه والنشر بيروت , لبنان , ١٥٨٤

اسم الكتاب , شرح سنن النسائى , المؤلف , عبد الرحمن السيوطى , الوفاء , ٩١١ هـ , التحقيق , عبد الفتاح , الطبعة , الثانيه , ١٤٠٦ , المجلدات , ٨ , الناشر , دار احياء التراث العربى , بيروت ١٦٠٢

ص: ١٥٦

اسم الكتاب , تحفه الاحوذى فى شرح الترمذى , المؤلف , المبار كفورى , الوفاء , ١٣٥٣ الطبعه , الاولى ١٤١٠ هـ , المطبعه , دار الكتب العلميه , المجلدات , ١٠ , الناشر , دار الكتب العلميه . بيروت , ١٦١٨

اسم الكتاب , عون المعبود شرح سنن أبى داود , المؤلف , محمد شمس الحق العظيم آبادى , سنه الوفاء , ١٣٢٩ , الطبعه , الثانيه ١٤١٥ هـ , المطبعه , دار الكتب العلميه , المجلدات , ١٤ , الناشر , دار الكتب العلميه . بيروت , ١٦٢٨

اسم الكتاب , الفتنه ووقعه الجمل , المؤلف , سيف بن عمر الضبى الاسدى سنه الوفاء , ٢٠٠ هـ , التحقيق , أحمد راتب عرموش , الطبعه , الاولى ١٣٩١ , الناشر , دار النفائس , بيروت , ١٦٤٩

اسم الكتاب , مسند أبى داود الطيالسى , المؤلف , أبى داود الطيالسى , الوفاء , ٢٠٤ , المجلدات , ١ , الناشر , دار الحديث , بيروت ١٦٥٠

اسم الكتاب , مصنف عبد الرزاق , اسم المؤلف , أبى بكر عبد الرزاق سنه الوفاء , ٢١١ هـ , المجلدات , ١١ , التحقيق , حبيب الرحمن الاعظمى , الناشر , المجلس العلمى ١٦٥٢

اسم الكتاب , المصنف , اسم المؤلف , ابن ابى شيبه الكوفى , سنه الوفاء , ٢٣٥ هـ , التحقيق , سعيد محمد اللحام , الطبعه , الاولى , ١٤٠٩ هـ , المطبعه , دار الفكر , المجلدات , ٨ , الناشر , دار الفكر , ١٦٦٩

اسم الكتاب , مسند ابن راهويه , المؤلف , اسحاق بن ابراهيم بن مخلد الحنظلى المروزى سنه الوفاء , ٢٣٨ هـ , التحقيق , الدكتور عبدالغفور

ص: ١٥٧

عبدالحق حسين برد البلوسى المطبعه , مكتبه الايمان , الطبعه , الاولى ١٤١٢ هـ - ١٩٩١ م , المجلدات , ٥ , الناشر , مكتبه الايمان , المدينه المنوره ١٤٧٨

اسم الكتاب , الأدب المفرد , المؤلف , محمد بن إسماعيل البخارى , الوفاه , ٢٥٦ , الطبعه , الثالثه , ١٤٠٩ , ١٩٨٩ , التحقيق , محمد فؤاد عبد الباقي , المجلدات , ١ , الناشر والمطبعه , مؤسسه الكتب الثقافيه , ١٤٨٧

اسم الكتاب , جزء ابن عاصم الثقفى , المؤلف , محمد بن عاصم بن عبد الله الثقفى الأصبهاني , سنه الوفاه , ٢٦٢ هـ - , التحقيق , مفيد خالد عيد , الطبعه , الاولى , ١٤٠٩ , الناشر دار العاصمه , الرياض , ١٤٩١

اسم الكتاب , كتاب السنه , المؤلف , عمرو بن أبى عاصم الضحاك , سنه الوفاه , ٢٨٧ هـ - , التحقيق , محمد ناصر الدين الالبانى , المطبعه , المكتب الاسلامى , بيروت لبنان , الطبعه , الثالثه , ١٤١٣ هـ - ١٩٩٣ مالمجلدات , ١ , الناشر , المكتب الاسلامى , بيروت لبنان ١٧٢٥

اسم الكتاب , السنن الكبرى , المؤلف , أبى عبدالرحمن أحمد بن شعيب النسائى سنه الوفاه , ٣٠٣ هـ - , التحقيق , دكتور عبدالغفار سليمان البندارى وسيد كسروى حسن , المطبعه , دار الكتب العلميه بيروت , لبنان الطبعه , الاولى ١٤١١ هـ , ١٩٩١ م

المجلدات , ٦ , الناشر , دار الكتب العلميه بيروت , لبنان , ١٧٣٤

ص: ١٥٨

اسم الكتاب , مسند أبو يعلى الموصلى , المؤلف , أحمد بن على بن المثنى التميمى , سنة الوفاه , ٣٠٧هـ- , التحقيق , حسين سليم أسد , المطبعه , دار المأمون للتراث , المجلدات , ١٣ , الناشر , دار المأمون للتراث ١٧٤١

اسم الكتاب , صحيح ابن خزيمة , المؤلف , أبى بكر محمد بن اسحاق بن خزيمة السلمى النيسابورى , سنة الوفاه , ٣١١هـ- , المجلدات , ٤ , التحقيق , دكتور محمد مصطفى الاعظمى المطبعه , المكتب الاسلامى , الطبعه , الثانيه ١٤١٢هـ- , المجلدات , ٤ الناشر , المكتب الاسلامى , ١٧٥٨

اسم الكتاب , صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان , المؤلف , علاء الدين على بن بلبان الفارسى (محمد بن حبان بن أحمد) , سنة الوفاه , ٧٣٩هـ- (٣٥٤هـ-) , التحقيق , شعيب الارنؤوط , المطبعه , مؤسسسه الرساله , الطبعه , الثانيه ١٤١٤هـ- , ١٩٩٣ م , المجلدات , ١٦ الناشر , مؤسسسه الرساله , ١٧٨٠

اسم الكتاب , المعجم الصغير للطبرانى , المؤلف , سليمان بن أحمد بن أيوب اللخمي الطبرانى , سنة الوفاه , ٣٦٠هـ- , المطبعه , دار الكتب العلميه , بيروت , المجلدات , ٢ الناشر , دار الكتب العلميه , بيروت , ١٨٠٣

اسم الكتاب , المعجم الاوسط , المؤلف , سليمان بن أحمد بن أيوب اللخمي الطبرانى , سنة الوفاه , ٣٦٠هـ- , التحقيق , إبراهيم الحسينى , المطبعه , دار الحرمين , المجلدات , ٩ الناشر , دار الحرمين , ١٨٠٥

اسم الكتاب , المعجم الكبير , المؤلف , سليمان بن أحمد بن أيوب اللخمي الطبرانى , سنة الوفاه , ٣٦٠هـ- , التحقيق , حمدى عبد المجيد

السلفى , ط دار احياء التراث العربى , الطبعة , الثانيه , المجلدات , ٢٥ , الناشر , مكتبه ابن تيميه , القايره , ١٨١٦

اسم الكتاب , مسند الشاميين , المؤلف , سليمان بن أحمد بن أيوب اللخمي الطبراني سنه الوفاه , ٣٦٠هـ- , التحقيق , حمدى عبد المجيد السلفى , المطبعه , مؤسسہ الرسالہ , بيروت , , الطبعة , الثانيه ١٤١٧ هـ , ١٩٩٦ م , المجلدات , ٤ , الناشر , مؤسسہ الرسالہ , بيروت ١٨٣٤

اسم الكتاب , سنن الدارقطنى , المؤلف , على بن عمر الدارقطنى سنه الوفاه , ٣٨٥هـ- , التحقيق , مجدى بن منصور بن سيدالشورى , المطبعه , دار الكتب العلميه بيروت , لبنان , الطبعة , الاولى , ١٤١٧ هـ , ١٩٩٦ م , المجلدات , ٤ , الناشر , دار الكتب العلميه بيروت , لبنان ١٨٤٨

اسم الكتاب , سنن الدارقطنى , المؤلف , على بن عمر الدارقطنى

سنه الوفاه , ٣٨٥هـ- , التحقيق , مجدى بن منصور بن سيدالشورى

المطبعه , دار الكتب , العلميه بيروت , لبنان , الطبعة , الاولى , ١٤١٧ هـ , ١٩٩٦ م , المجلدات , ٤ , الناشر , دار الكتب العلميه بيروت , لبنان ١٨٤٩

اسم الكتاب , كتاب دلائل النبوه , المؤلف , إسماعيل بن محمد بن الفضل التيمى الأصبهانى , سنه الوفاه , ٥٣٥هـ- , التحقيق , محمد محمد الحداد الطبعة , الاولى , ١٤٠٩ , المجلدات , ١ , الناشر , دار طيبه , الرياض ١٨٧٩ ,

اسم الكتاب , شرح نهج البلاغه , المؤلف , ابن ابى الحديد , سنه الوفاه , ٦٥٦هـ- , التحقيق , محمد ابوالفضل ابراهيم , المطبعه , منشورات مكتبه

ص: ١٦٠

آيه الله العظمى المرعشى النجفى , المجلدات , ٢٠ , الناشر , دار احياء الكتب العربيه ١٨٩٦

اسم كتاب , نصب الرايه لاحاديث الهدايه , المؤلف , جمال الدين الزيعلى , سنه الوفاه , ٧٦٢ هـ , التحقيق , أيمن صالح شعبانى , الطبعه , الاولى ١٤١٥ هـ , ١٩٩٥ م

المطبعه , دار الحديث , قاهره , المجلدات , ٦ الناشر , دار الحديث , ١٩٢٣

اسم الكتاب , سلسله الذهب فيما رواه الشافعى عن مالك عن نافع عن ابن عمر

المؤلف , أحمد بن على بن محمد بن حجر العسقلانى سنه الوفاه , ٨٥٢ هـ- , المجلدات , ١ , التحقيق , د . عبد المعطى أمين قلعه جى , ١٩٣٤

اسم الكتاب , الجامع الصغير , المؤلف , جلال الدين عبد الرحمن بن أبى بكر السيوطى , سنه الوفاه , ٩١١ , الطبعه , الاولى ١٤٠١ هـ- , المطبعه , دار الفكر .

المجلدات , ٢ , الناشر , دار الفكر . بيروت , ١٩٣٦

اسم الكتاب , كنز العمال , المؤلف , المتقى الهندى , سنه الوفاه , ٩٧٥ هـ- , التحقيق , الشيخ بكرى حيانى ,

الشيخ صفوه السقا , المطبعه , مؤسسه الرساله , بيروت , لبنان , المجلدات , ١٦ , الناشر , مؤسسه الرساله , بيروت , لبنان , ١٩٤٠

ص: ١٦١

اسم كتاب , فيض القدير شرح الجامع الصغير , المؤلف , محمد عبدالروؤف المناوى , سنة الوفاه , ١٣٣١ , تحقيق , احمد عبد السلام , الطبعه , الاولى , ١٤١٥ هـ , المطبعه , دار الكتب العلميه , المجلدات , ٦ , الناشر , دار الكتب العلميه . بيروت ١٩٦٠

اسم كتاب , كشف الخفاء ومزيل الالباس , المؤلف , اسماعيل بن محمد العجلونى الجراحى سنه الوفاه , ١١٦٢ الطبعه , الثانيه ١٤٠٨ هـ , المجلدات , ٢ الناشر , دارالكتب العلميه , ١٩٦٦

اسم الكتاب , فتح الملك العلى بصره حديث باب مدينه العلم على عليه السلام .

المؤلف , أحمد بن الصديق المغربى , سنة الوفاه , ١٣٨٠ هـ- , التحقيق , محمد هادى الامينى , المجلدات , ١ , الناشر , مكتبه اميرالمؤمنين , اصفهان , ١٩٧٢

اسم الكتاب , اضواء على السنه المحمديه , المؤلف , الشيخ محمود ابو ريه , سنه الوفاه , معاصر , المطبعه , دار الكتاب الاسلامى , المجلدات , ١ , ١٩٨٦

اسم الكتاب , التفسير , المؤلف , المنسوب إلى (الامام ابى محمد الحسن بن على العسكرى عليه السلام) , سنه الوفاه , ٢٦٠ , تحقيق , مدرسه الامام المهدي عليه السلام , الطبعه , الاولى ١٤٠٩ , المطبعه , مهر , قم المقدسه , المجلدات , ١ , الناشر , مدرسه الامام المهدي عليه السلام قم المقدسه ٢٠٠٥

ص: ١٦٢

اسم الكتاب , التفسير العياشى , المؤلف , النضر محمد بن مسعود بن عياش السلمى السمرقندى , سنه الوفاه , ٣٢٠ , تحقيق ,
الحاج السيد هاشم الرسولى المحلاتى

المطبعه , المكتبه العلميه الاسلاميه , المجلدات , ٢ الناشر , المكتبه العلميه الاسلاميه . تهران , ٢٠٠٦

اسم الكتاب , تفسير القمى , المؤلف , لابي الحسن على بن ابراهيم القمى سنه الوفاه قالوا سنه ٣٠٧ هج والصحيح سنه ٣٢٩ هج
, المصحح , السيد طيب الجزائرى , الطبعه , الثالثه ١٤٠٤ , المطبعه , مؤسسسه دار الكتاب المجلدات , ٢ , الناشر , مؤسسسه دار
الكتاب . قم , ٢٠٠٨.

اسم الكتاب , تفسير فرات الكوفى , المؤلف , ابى القاسم فرات بن ابراهيم بن فرات الكوفى , سنه الوفاه , ٣٥٢ هج , تحقيق ,
محمد كاظم , الطبعه الاولى ١٤١٠ , المطبعه , التابعه لوزاره الثقافه والارشاد الاسلامى , المجلدات , ١ , الناشر , التابعه لوزاره
الثقافه والارشاد الاسلامى ٢٠١٠

اسم الكتاب , التبيان فى تفسير القرآن , المؤلف , شيخ الطائفه أبى جعفر محمد بن الحسن الطوسى , سنه الوفاه , ٤٦٠ , تحقيق ,
أحمد حبيب قصير العاملى , الطبعه , الاولى ١٤٠٩ , المطبعه , مطبعه مكتب الاعلام الاسلامى , المجلدات , ١٠ , الناشر , مكتب
الاعلام الاسلامى ٢٠١٣

اسم الكتاب , مجمع البيان فى تفسير القرآن _ المؤلف , امين الاسلام أبى على الفضل بن الحسن الطبرسى سنه الوفاه , ٥٦٠ هج
, تحقيق , لجنه من

ص: ١٦٣

العلماء والمحققين الاخصائيين الطبعه , الاولى ١٤١٥ , المجلدات , ١٠ الناشر , مؤسسه الاعلمى للمطبوعات . بيروت , ٢٠٢٥

اسم الكتاب , تفسير جامع الجوامع , المؤلف , الشيخ ابى على الفضل بن الحسن الطبرى , سنه الوفاه , ق ٦ , تحقيق , مؤسسه النشر الاسلامى التابعه لجماعه المدرسين . بقم ٢٠٣٣

اسم الكتاب , تفسير الصافى , المؤلف , فيلسوف الفقهاء المولى محسن الفيض الكاشانى سنه الوفاه , ١٠٩١ , تحقيق , الشيخ حسين الأعلمى الطبعه , الثانيه ١٤١٦ , المطبعه , مؤسسه الهادى , قم المقدسه المجلدات , ٥ , الناشر , مكتبه الصدر , تهران ٢٠٤٠

اسم الكتاب , الاصفى فى تفسير القرآن , المؤلف , المولى محمد محسن الفيض الكاشانى , سنه الوفاه , ١٠٩١ هـ , تحقيق , مركز الابحاث والدراسات الاسلاميه

الطبعه , الاولى , ١٤١٨ , المطبعه , مكتب الاعلام الاسلامى

المجلدات , ٢ , الناشر , مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامى ٢٠٤٥

اسم الكتاب , تفسير نور الثقلين , المؤلف , الشيخ عبد على بن جمعه العروسى الحويزى , سنه الوفاه , ١١١٢ , تحقيق , السيد هاشم الرسولى المحلاتى , الطبعه , الرابعه ١٤١٢ , المطبعه , مؤسسه اسماعيليان , المجلدات , ٥ , الناشر , مؤسسه اسماعيليان . قم , ٢٠٤٧

ص: ١٦٤

اسم الكتاب , تفسير كنز الدقائق , المؤلف , الميرزا محمد المشهدى القمى , سنة الوفاء , نحو ١١٢٥ , تحقيق , الحاج آقا مجتبی العراقى , الطبعه , الاولى ١٤٠٧ , المطبعه , مؤسسه النشر الاسلامى , المجلدات , ٢ , الناشر , مؤسسه النشر الاسلامى التابعه لجماعه المدرسين , ٢٠٥٢

اسم الكتاب , الميزان فى تفسير القرآن , المؤلف , العلامة السيد محمد حسين الطباطاى سنة الوفاء , ١٤٠٢ , المجلدات , ٢٠ , الناشر , مؤسسه النشر الاسلامى التابعه لجماعه المدرسين بقم المشرفه ٢٠٦٢

اسم الكتاب , بحار الانوار فى تفسير المأثور للقرآن

المؤلف , كاظم المراد خانى , سنة الوفاء , معاصر الطبع , الاولى ١٤١١ , المطبعه , شركت افست { مساهمه العامه } , مطبعه ١٧ شهريور , فى طهران , المجلدات , ٢ , الناشر , مؤسسه الطور للنشر , ٢٠٨٣

اسم الكتاب , تفسير القرآن , المؤلف , للامام عبد الرزاق بن همام الصنعانى سنة الوفاء , ٢١١ , تحقيق , الدكتور مصطفى مسلم محمد , الطبعه , الاولى ١٤١٠ هـ , المطبعه , مكتبه الرشد , المجلدات , ٣ , الناشر , مكتبه الرشد . الرياض , ٢٠٩٤

اسم الكتاب , أحكام القرآن , * اسم المؤلف , إبي بكر أحمد بن على الرازى الجصاص * سنة الوفاء , ٣٧٠ , * الطبعه , الاولى ١٤١٥ , * المجلدات , ٣ , * الناشر , دار الكتب العلميه . بيروت

٢١٣٥

اسم الكتاب , شواهد التنزيل لقواعد التفضيل فى آيات النازله فى اهل البيت عليهم السلام . المؤلف , عبيد الله بن احمد المعروف بالحاكم الحسكانى ,

ص: ١٦٥

سنه الوفاه , ق ٥ , تحقيق , شيخ محمد باقر محمودى , الطبعه , الاولى ١٤١١ , المجلدات , ٢ , الناشر , مجمع أحياء الثقافه الاسلاميه التابعه لوزاره الثقافه والارشاد الاسلامى ٢١٤٠

اسم الكتاب , زاد المسير فى علم التفسير , المؤلف , أبى الفرج جمال الدين عبدالرحمن بن على بن محمد الجوزى القرشى سنه الوفاه , ٥٩٧ هـ , تحقيق , محمد بن عبدالرحمن عبدالله الطبعه , الاولى ١٤٠٧ , المطبعه , دار الفكر , المجلدات , ٨ , الناشر , دار الفكر . بيروت , ٢١٤٣

اسم الكتاب , الجامع لاحكام القرآن , المؤلف , لابي عبد الله محمد بن احمد الانصارى القرطبى , سنه الوفاه , ٦٧١ هجرىه , الطبعه , ١٤٠٥ , المطبعه , دار احياء التراث العربى , المجلدات , ٢٠ , الناشر , مؤسسه التاريخ العربى . بيروت , ٢١٥٢

اسم الكتاب , تفسير القرآن العظيم , المؤلف , أبى الفداء إسماعيل ابن كثير القرشى الدمشقى , سنه الوفاه , ٧٧٤ هجرىه , الطبعه , ١٤١٢ , المطبعه , دار المعرفه , المجلدات , ٤ , الناشر , دار المعرفه . بيروت , ٢١٧٥

اسم الكتاب , تفسير الجلالين (بهامشه المصحف الشريف بالرسم العثمانى)

المؤلف , جلال الدين المحلى , جلال الدين السيوطى سنه الوفاه , ٩١١ هـ , المطبعه , دار المعرفه , المجلدات , ١ , الناشر , دار المعرفه . بيروت ٢١٨١

ص: ١٦٦

اسم الكتاب , الدر المنثور (وبهامشه القرآن الكريم مع تفسير ابن عباس)

المؤلف , جلال الدين السيوطى , سنه الوفاه , ٩١١ هـ الطبعه , الاولى ١٣٦٥ , المطبعه , الفتح . جده , المجلدات , ٦ , الناشر , دار المعرفه , ٢١٨٢

اسم الكتاب , الدر المنثور (وبهامشه القرآن الكريم مع تفسير ابن عباس) المؤلف , جلال الدين السيوطى سنه الوفاه , ٩١١ هـ , الطبعه , الاولى ١٣٦٥ المطبعه , الفتح . جده , المجلدات , ٦ الناشر , دار المعرفه , ٢١٨٣

اسم الكتاب , لباب النقول فى أسباب النزول , المؤلف , أبى الفضل جلال الدين السيوطى , سنه الوفاه , ٩١١ , ضبطه وصححه , احمد عبد الشافى المطبعه , دار الكتب العلميه , المجلدات , ١ , الناشر , دار الكتب العلميه . بيروت , ٢١٨٨

اسم الكتاب , تفسير الثعالبي المسمى بالجواهر الحسان فى تفسير القرآن المؤلف , عبدالرحمن بن محمد بن مخلوف أبى زيد الثعالبي المالكي سنه الوفاه , ٨٧٥ , تحقيق , الدكتور عبد الفتاح أبو سنه , الشيخ على محمد معوض , والشيخ , عادل احمد عبد الموجود الطبعه , الاولى ١٤١٨ ,

المطبعه , دار إحياء التراث العربى , المجلدات , ٥ , الناشر , دار إحياء التراث العربى . بيروت , مؤسسه التاريخ العربى ٢١٩٠

اسم الكتاب , فتح القدير (الجامع بين فنى الروايه والدرايه من علم التفسير)

المؤلف , محمد بن على بن محمد الشوكانى سنه الوفاه , ١٢٥٠ هـ - , المطبعه , عالم الكتب , المجلدات , ٥ , الناشر , عالم الكتب , ٢١٩٦

ص: ١٦٧

اسم الكتاب , تاريخ القرآن الكريم , المؤلف , محمد طاهر الكردي الخطاط الناشر , مصطفى محمد يغمور . مكة , الطبعه ,
الاولى ١٣٦٥ , المطبعه , الفتح . جده ٢٢٠٢

اسم الكتاب , الفهرست (الناشر : . ج) , المؤلف , ابي جعفر محمد بن الحسن الطوسي

سنه الوفاء , ٤٦٠ , تحقيق , مؤسسه نشر الفقاهه , الشيخ جواد القيومي

الطبعه , الاولى ١٤١٧ , المطبعه , مؤسسه النشر الاسلامي , الناشر , مؤسسه نشر الفقاهه , ٢٣٢٥

اسم الكتاب , معجم رجال الحديث وتفصيل طبقات الرواه (الناشر : . ج) , المؤلف , السيد ابوالقاسم الموسوي الخوئي سنه
الوفاء , ١٤١٣ , تحقيق , لجنه التحقيق , الطبعه , الخامسه ١٤١٣ المجلدات , ٢٤ , ٢٣٦٠

اسم الكتاب , الطبقات الكبرى , المؤلف , لابن سعد , سنه الوفاء , ٢٣٠ المجلدات , ٨ , الناشر , دار صادر بيروت , ٢٤٠٥

اسم الكتاب , تاريخ ابن معين , الدارمي , المؤلف , يحيى بن معين , بروايه عثمان بن سعيد الدارمي , سنه الوفاء , ٢٨٠ هـ ,
تحقيق , الدكتور أحمد محمد نور سيف , الناشر , دار المأمون للتراث . دمشق , ٢٤١٣

اسم الكتاب , طبقات خليفه بن خياط , لمؤلف , خليفه بن الخياط , سنه الوفاء , ٢٤٠ , تحقيق , سهيل زكار , الطبع , ١٤١٤ ,
المطبعه , دار الفكر , المجلدات , ١ , الناشر , دار الفكر . بيروت , ٢٤١٦

ص: ١٦٨

اسم الكتاب , تاريخ خليفه بن خياط , المؤلف , خليفه بن خياط العسقرى سنه الوفاه , ٢٤٠ , تحقيق , الاستاذ الدكتور سهيل زكار , الطبع , ١٤١٤ , المطبعه , دار الفكر , المجلدات , ١ , الناشر , دار الفكر . بيروت ٢٤١٧ ,

اسم الكتاب , كتاب التاريخ الكبير , المؤلف , أبى عبد الله اسماعيل بن ابراهيم الجعفى البخارى , سنه الوفاه , ٢٥٦ , المجلدات , ٩ , الناشر , المكتبه الاسلاميه . ديار بكر ٢٤٢١

اسم الكتاب , التاريخ الصغير , المؤلف , أبى عبد الله محمد بن اسماعيل البخارى سنه الوفاه , ٢٥٦ , تحقيق , محمود ابراهيم زايد , الطبع , الاولى ١٤ , ٠٦٩ , المطبعه , دار المعرفه , المجلدات , ٢ الناشر , دار المعرفه . بيروت , ٢٤٣٠ ,

اسم الكتاب , كتاب الضعفاء الصغير , المؤلف , محمد بن اسماعيل البخارى , سنه الوفاه , ٢٥٦ تحقيق , محمود ابراهيم زايد , الطبع , الاولى ١٤٠٦ , المطبعه , دار المعرفه المجلدات , ١ , الناشر , دار المعرفه . بيروت , ٢٤٣٢

اسم الكتاب , معرفه الثقات , المؤلف , الحافظ أحمد بن عبد الله العجلى سنه الوفاه , ٢٦١ , الطبعه , الاولى ١٤٠٥ , المجلدات , ٢ , الناشر , مكتبه الدار بالمدينه المنوره , ٢٤٣٥

اسم الكتاب , الاخبار الطوال , المؤلف , أبو حنيفه الدينورى , سنه الوفاه , ٢٨٢ , تحقيق , عبد المنعم عامر , الطبع , الاولى ١٩٦٠ م , المجلدات , ١ , الناشر , دار احياء الكتب العربيه , ٢٤٣٧

اسم الكتاب , كتاب الضعفاء والمتروكين , المؤلف , أحمد بن علي بن شعيب النسائي , سنة الوفاه , ٣٠٣ , تحقيق , محمود ابراهيم زايد , الطبع , الاولى ١٤٠٦ , المطبعه , دار المعرفه , المجلدات , ١ , الناشر , دار المعرفه . بيروت , ٢٤٣٨

اسم الكتاب , الجرح والتعديل , المؤلف , شيخ الاسلام الرازي , سنة الوفاه , ٣٢٧ , الطبع , الاولى ١٣٧١ , المجلدات , ٩ , الناشر , دار إحياء التراث العربى . بيروت , المطبعه , مطبعه دائره المعارف العثمانيه , الهند , ٢٤٤٦

اسم الكتاب , تاريخ بغداد أو مدينة السلام , المؤلف , أبى بكر أحمد بن على الخطيب البغدادي , سنة الوفاه , ٤٦٣ , تحقيق , مصطفى عبد القادر عطا , الطبع , الاولى ١٤١٧ , المطبعه , دار الكتب العلميه , المجلدات , ١٤ , الناشر , محمد على بيضون (دار الكتب العلميه . بيروت) , ٢٤٩٣

اسم الكتاب , الاكمال , المؤلف , ابن ماكولا- , سنة الوفاه , ٤٧٥ , المجلدات , ٧ , الناشر , دار الكتاب الاسلامى . القاهره , ٢٥٠٨

اسم الكتاب , تاريخ مدينة دمشق , المؤلف , معروف بابن عساكر , سنة الوفاه , ٥٧١ هـ , تحقيق , على شيرى , الطبع , ١٤١٥ هـ , المطبعه , دار الفكر . المجلدات , ٧٠ , الناشر , دار الفكر , ٢٥١٦

اسم الكتاب , الموضوعات , المؤلف , على بن الجوزى , سنة الوفاه , ٥٩٧ , تحقيق , عبدالرحمن محمد عثمان , المجلدات , ٣ , الطبعه , الاولى

ص: ١٧٠

١٣٨٦ ، الناشر ، محمد عبد المحسن صاحب المكتبه السلفيه بالمدينه المنوره ، ٢٥٨٨

اسم الكتاب ، اسد الغابه ، ابن الاثير ، سنه الوفاه ، ٦٣٠ هـ ، المجلدات ، ٥ ، الناشر ، انتشارات اسماعيليان . تهران ، ٢٥٨٩

اسم الكتاب ، ذيل تاريخ بغداد ، * اسم المؤلف ، ابن النجار البغدادي ، * سنه الوفاه ، ٦٤٣ هـ ، * المجلدات ، ٥ ، * دراسه
وتحقيق ، مصطفى عبد القادر عطا ، * الطبعه ، الاولى ١٤١٧ هـ ، * المطبعه والنشر ، دار الكتب العلميه ، بيروت ، ٢٥٩٧

اسم الكتاب ، تهذيب الكمال ، المؤلف ، ابو الحجاج يوسف المزى ، سنه الوفاه ، ٧٤٢ هـ ، تحقيق ، الدكتور بشار عواد معروف ،
الطبعه ، الثالثه ١٤٠٥ ، المجلدات ، ٣٥ ، الناشر ، مؤسسه الرساله ، ٢٦٠١

اسم الكتاب ، تهذيب الكمال ، المؤلف ، ابو الحجاج يوسف المزى ، ، سنه الوفاه ، ٧٤٢ هـ ، تحقيق ، الدكتور بشار عواد معروف ،
الطبعه ، الاولى ١٤١٣ ، المجلدات ، ٣٥ ، الناشر ، مؤسسه الرساله ، ٢٦٢٤

اسم الكتاب ، تذكره الحفاظ ، المؤلف ، ابو عبد الله شمس الدين الذهبى ، سنه الوفاه ، ٧٤٨ ، المجلدات ، ٤ ، الناشر ، مكتبه
الحرم المكي (اعانه وزاره معارف الحكومه العاليه الهنديه) ٢٦٣٧ .

اسم الكتاب ، ميزان الاعتدال ، المؤلف ، الذهبى ، سنه الوفاه ، ٧٤٨ ، تحقيق ، على محمد البجاوى ، المجلدات ، ٤ ، الناشر ، ،
دار المعرفه . بيروت ، الطبعه ، الاولى ١٣٨٢ هـ ، ٢٦٤٠ .

ص: ١٧١

اسم الكتاب , سير اعلام النبلاء , المؤلف , الذهبي , سنة الوفاه , ٧٤٨ , تحقيق , شعيب الارنؤوط , حسين الاسد , الطبعه ,
التاسعه ١٤١٣ , , المجلدات , ٢٣ , الناشر , مؤسسه الرساله . بيروت ٢٦٤٣

اسم الكتاب , سير اعلام النبلاء , المؤلف , الذهبي , سنة الوفاه , ٧٤٨ , تحقيق , شعيب الارنؤوط , حسين الاسد , الطبعه ,
التاسعه ١٤١٣ , المجلدات , ٢٣ , الناشر , مؤسسه الرساله . بيروت

٢٦٤٨

اسم الكتاب , الاكمال فى ذكر من له روايه فى مسند الامام احمد , المؤلف , أبى المحاسن شمس الدين محمد بن على بن
الحسن بن حمزه الحسينى , سنة الوفاه , ٧٦٥ , تحقيق , الدكتور عبدالمعاطى امين قلعجى , الطبعه , الاولى , الناشر , جامعه
الدراسات الاسلاميه . كراتشى ٢٦٧١

اسم الكتاب , تهذيب التهذيب , المؤلف , ابن حجر العسقلانى , سنة الوفاه , ٨٥٢ , الطبعه , الاولى ١٤٠٤ , المجلدات , ١٢ ,
الناشر , دار الفكر , ٢٦٧٦

اسم الكتاب , لسان الميزان , المؤلف , شهاب الدين أبى الفضل أحمد بن على بن حجر العسقلانى , سنة الوفاه , ٨٥٢ , الطبعه ,
الثانيه ١٣٩٠ , المجلدات , ٧ , الناشر , مؤسسه الاعلمى للمطبوعات . بيروت , ٢٦٨٨

اسم الكتاب , الاصابه فى تميز الصحابه , ابن حجر ج ٨ , اسم المؤلف , ابن حجر العسقلانى , سنة الوفاه , ٨٥٢ , تحقيق , الشيخ
عادل أحمد عبد الموجود , الطبعه , الاولى ١٤١٥ , المجلدات , ٨

الناشر , دار الكتب العلميه . بيروت , ٢٦٩٦ ,

ص: ١٧٢

اسم الكتاب , تقريب التهذيب , المؤلف , ابن حجر العسقلاني , سنة الوفاه , ٨٥٢ , تحقيق , مصطفى عبد القادر عطا , الطبعه ,
الثانيه ١٤١٥ , المجلدات , ٢ , الناشر , دار الكتب العلميه . بيروت ٢٧٠٤

اسم الكتاب , كتاب الفهرست للنديم , المؤلف , محمد بن اسحق النديم المعروف اسحق بابي يعقوب الوراق , سنة الوفاه , ٤٣٨ ,
تحقيق , رضا تجدد , المجلدات , ١ , ٢٧٠٩

اسم الكتاب , كشف الظنون عن اسامى الكتب والفنون , المؤلف , حاجي خليفه , سنة الوفاه , ١٠٦٧ , المجلدات , ٢ , الناشر ,
دار إحياء التراث العربى , ٢٧١٠

اسم الكتاب , ذيل كشف الظنون , المؤلف , آقا بزرك الطهرانى , سنة الوفاه , ١٣٨٩ , رتبها , السيد حسن الموسوى الخراسان
٢٧٢٠

اسم الكتاب , الذريعه الى تصانيف الشيعة , المؤلف , العلامة الشيخ آقا بزرك الطهرانى , سنة الوفاه , ١٣٨٩ , الطبعه , الثالثه
١٤٠٣ , المجلدات , ٢٦ , الناشر , دار الاضواء . بيروت ٢٧٢١

اسم الكتاب , الاعلام قاموس تراجم , المؤلف , خير الدين الزركلى , سنة الوفاه , ١٤١٠ , المطبعه , دار العلم للملايين ,
المجلدات , ٨ , الناشر , دار العلم للملايين . بيروت , الطبعه , الخامسه ٢٧٥٠

اسم الكتاب , الانساب , المؤلف , أبى سعد عبدالكريم بن محمد بن منصور التميمى السمعانى , سنة الوفاه , ٥٦٢ , تقديم
وتعليق , عبد الله عمر

ص: ١٧٣

البارودي , الطبع , الاولى ١٤٠٨ , المطبعه , دار الجنان , المجلدات , ٥ , الناشر , دار الجنان . بيروت ٢٧٨٠

اسم الكتاب , معجم البلدان , المؤلف , ياقوت الحموى , سنه الوفاه , ٦٢٦ , المجلدات , ٥ , الناشر , دار إحياء التراث العربى .
بيروت , ٢٧٨٤

اسم الكتاب , الجوهره فى نسب الامام على وآله , المؤلف , محمد بن أبى بكر الانصارى التاهسانى , سنه الوفاه , معاصر ,
تحقيق , دكتور محمد التونجى , الطبعه , الاولى ١٤٠٢ , المطبعه , مؤسسه الاعلم للمطبوعات . بيروت , المجلدات , ١ , الناشر ,
مكتبه النورى , ٢٧٩٠

اسم الكتاب , المنمق فى أخبار قريش , اسم المؤلف , محمد بن حبيب البغدادى , سنه الوفاه , ٢٤٥ المجلدات , ١ , ٢٧٩٧ , اسم
الكتاب , تاريخ المدينه المنوره , اسم المؤلف , عمر بن شبه النميرى , سنه الوفاه , ٢٦٢ هـ- , التحقيق , فهيم محمد شلتوت ,
المطبعه , قدس , قم , المجلدات , ٤ , الناشر , دارالفكر , ٢٧٩٨

اسم الكتاب , تاريخ المدينه المنوره , اسم المؤلف , عمر بن شبه النميرى , سنه الوفاه , ٢٦٢ هـ- , التحقيق , فهيم محمد شلتوت ,
المطبعه , قدس , قم , المجلدات , ٤ , الناشر , دارالفكر , ٢٧٩٩

اسم الكتاب , فتوح البلدان , المؤلف , أحمد بن يحيى بن جابر المعروف بالبلاذرى , سنه الوفاه , ٢٧٩ هـج , الطبعه , ١٣٧٩ هـ-
ق , المطبعه , مطبعه لجنه البيان العربى , المجلدات , ٣ , الناشر , مكتبه النهضه المصريه . القايره , ٢٨٠٣

ص: ١٧٤

اسم الكتاب , تاريخ يعقوبى المؤلف , أحمد بن أبى يعقوب بن جعفر بن وهب ابن واضح سنه الوفاه , ٢٨٤ هـ المطبعه , دار صادر . بيروت المجلدات , ٢ الناشر , مؤسسه ونشر فرهنگ اهل بيت عليه السلام . قم ٢٨٠٦

اسم الكتاب , كتاب الفتن , اسم المؤلف , أبى عبد الله نعيم بن حماد المروزى , سنه الوفاه , ٢٢٩ تحقيق , د . سهيل زكار , الطبعه , ١٤١٤ , المطبعه , دار الفكر , الناشر , دار الفكر . بيروت

, ٢٨٠٧

اسم الكتاب , أخبار الدوله العباسيه , المؤلف , لمؤلف من القرن الثالث , تحقيق , الدكتور عبد العزيز الدورى ,

عبد الجبار المطلبى , المطبعه , مطابع دار صادر , بيروت , الناشر , دار الطليعه , بيروت ٢٨٠٨

اسم الكتاب , فضائل المدينه , اسم المؤلف , ابن ابراهيم الجندى , سنه الوفاه , ٣٠٨ , المجلدات , ١ , ٢٨٠٩

اسم الكتاب , تاريخ الامم والملوك , المؤلف , ابن جرير الطبرى , سنه الوفاه , ٣١٠ , تحقيق , نخبه من العلماء الاجلاء , المجلدات , ٨ , الناشر , مؤسسه الاعلمى . بيروت , ٢٨١٠

اسم الكتاب , التنبيه والاشراف , * اسم المؤلف , المسعودى , * سنه الوفاه , ٣٤٥ هج , المجلدات , ١ , ٢٨٢٠ ,

اسم الكتاب , أخبار الزمان , المؤلف , أبى الحسن على عبدالحسين بن على المسعودى , سنه الوفاه , ٣٤٦ , تحقيق , لجنه من الاساتذه مكتبه النجف الاشرف , الطبعه , الثانيه ١٣٨٦ , الناشر , دار الاندلس , ٢٨٢١

ص: ١٧٥

اسم الكتاب , بلاغات النساء , اسم المؤلف , أبي الفضل بن أبي طاهر معروف بابن طيفور , سنة الوفاة , ٣٨٠ , مجلدات , ١ , الناشر , مكتبه بصيرتي . قم المقدسه , ٢٨٢٢ .

اسم الكتاب , كتاب المتوارين اسم المؤلف , عبد الغنى بن سعيد الأزدي , سنة الوفاة , ٤٠٩ , المجلدات , ١ , ٢٨٢٣

اسم الكتاب , ذكر أخبار اصبهان المؤلف , أبي نعيم أحمد بن عبد الله الاصبهاني , سنة الوفاة , ٤٣٠ , الطبعة , ١٩٣٤ م , المطبعه , بريل , المجلدات , ٢ , ٢٨٢٥

المؤلف , الحافظ ابى الفداء اسماعيل بن كثير الدمشقى , سنة الوفاة , ٧٧٤ , تحقيق , على شيرى الطبعه , الاولى ١٤٠٨ , المطبعه , دار احياء التراث العربى , المجلدات , ١٤ , الناشر , دار احياء التراث العربى . بيروت ٢٨٢٧

اسم الكتاب , تاريخ ابن خلدون , المؤلف , العلامة ابن خلدون سنة الوفاة , ٨٠٨ , الطبعة , الرابعه , المطبعه , دار احياء التراث العربى , المجلدات , ٨ , الناشر , مؤسسه الاعلمى للمطبوعات , بيروت , ٢٨٤٢

اسم الكتاب , مقتل الحسين عليه السلام المؤلف , لوط بن يحيى بن سعيد بن مخنف بن مسلم الازدى الغامدى , سنة الوفاة , ١٥٧ هـ - التحقيق , الحاج ميرزا حسن الغفارى , المطبعه , العلميه , قم , ١٣٩٨ هـ , المجلدات , ١ , الناشر , مكتبه العامه للسيد شهاب الدين المرعشى النجفى ٢٨٥٤

اسم الكتاب , وقعه صفيين , المؤلف , نصر بن مزاحم المنقري , سنة الوفاه , ٢٠٧ هـج , التحقيق , عبدالسلام محمد هارون ,
الطبعه , الثانيه ١٣٨٢ , المجلدات , ١ , المؤسسه العربيه الحديثه , ٢٨٥٥

اسم الكتاب , سيره ابن هشام المؤلف , محمد بن إسحاق بن يسار المطلبى , سنه الوفاه , ١٥١ هـج , تحقيق , محمد محيي الدين
عبد الحميد , الطبعه , ١٣٨٣ المجلدات , ٤ , الناشر , مكتبه محمد على صبيح وأولاده ٢٨٥٦

اسم الكتاب , الامامه والسياسه (المعروف بتاريخ الخلفاء) , المؤلف , أبى محمد عبد الله بن مسلم ابن قتيبه الدينورى , سنه
الوفاه , ٢٧٦ , تحقيق , الاستاذ على شيرى , الطبعه , الاولى ١٤١٣ , المطبعه , امير . قم . المجلدات , ٤ , الناشر , انتشارات
شريف رضى . قم , ٢٨٦٠

اسم الكتاب , الاستغاثه , المؤلف , أبى القاسم على بن احمد الكوفى , سنه الوفاه , ٣٥٢ , المجلدات , ٢ , ٢٨٦٤ ,

اسم الكتاب , الجمل , اسم المؤلف , الشيخ المفيد , سنه الوفاه , ٤١٣ هـ- , المجلدات , ١ , الناشر , مكتبه الداورى , قم , ٢٨٦٧

اسم الكتاب , تنزيه الانبياء , المؤلف , الشريف المرتضى , سنه الوفاه , ٤٣٦ هـج , الطبعه , الثانيه ١٤٠٩ , الناشر , دار الاضواء .
بيروت , ٢٨٦٨ , اسم الكتاب , المقنع فى الغيبه

اسم المؤلف , السيد الشريف المرتضى ابى القاسم على بن لاحسين الموسوى , سنه الوفاه , ٤٣٦ هـج , تحقيق , السيد محمد
على الحكيم (مؤسسه آل البيت عليه السلام لاحياء التراث) , الطبعه , الاولى ١٤١٦ , المطبعه ,

ستاره . قم , الناشر , مؤسسه آل البيت عليه السلام لآحياء التراث . قم المقدسه , ٢٨٦٩

اسم الكتاب , بشاره المصطفى , اسم المؤلف , محمد بن أحمد ابن شهريار الخازن شيخ عماد الدين الطبري يقال أبي جعفر محمد بن أبي القاسم الطبري , سنه الوفاه , ٥٢٥ هـج , تحقيق , جواد القيومي الاصفهاني , الطبعه , الاولي ١٤٢٠ , المطبعه , مؤسسه النشر الاسلامي , المجلدات , ١ , الناشر , مؤسسه النشر الاسلامي . قم المقدسه , ٢٨٧١

اسم الكتاب , الشفا (بتعريف حقوق المصطفى) , المؤلف , القاضي أبي الفضل عياض اليحصبي , سنه الوفاه , ٥٤٤ , الطبع , ١٤٠٩ , المطبعه , دار الفكر , المجلدات , ٢ , الناشر , دار الفكر . بيروت , ٢٨٧٢

الكتاب , إعلام الوري بأعلام الهدى , المؤلف , الفضل بن الحسن الطبرسي , سنه الوفاه , ٥٤٨ هـ- , المجلدات , ٢ , تحقيق , مؤسسه آل البيت عليهم السلام لآحياء التراث , قم المشرفه , الطبعه , الأولى , ربيع الأولى , ١٤١٧ هـ , المطبعه , ستاره , قم , الناشر , مؤسسه آل البيت عليهم السلام لآحياء التراث , قم المشرفه , ٢٨٧٤

اسم الكتاب , المناقب , اسم المؤلف , الموفق بن أحمد بن محمد المكي الخوارزمي , سنه الوفاه , ٥٦٨ , تحقيق , فضيله الشيخ مالك المحمودي , الطبعه , الثانيه , ١٤١١ هـ , المطبعه , مؤسسه النشر الإسلامى , المجلدات , ١ , الناشر , مؤسسه النشر الإسلامى التابعه لجماعه المدرسين بقم المشرفه , ٢٨٧٦

ص: ١٧٨

اسم الكتاب , ترجمه الامام الحسن عليه السلام , المؤلف , ابن عساكر , سنه الوفاه , ٥٧١ هـ- , تحقيق , الشيخ محمد باقر المحمودى المطبعه , مؤسسه المحمودى للطباعه والنشر , الطبعه , الاولى , بيروت , لبنان ١٤٠٠ هـ , ١٩٨٠ م , المجلدات , ١ , الناشر , مؤسسه المحمودى للطباعه والنشر , ٢٨٧٧

اسم الكتاب , عصمه الانبياء عليهم السلام , المؤلف , فخر الرازى , سنه الوفاه , ٦٠٦ .

اسم الكتاب , كشف الغمه فى معرفه الائمة , المؤلف , على بن عيسى بن أبى الفتح الاربلى , سنه الوفاه , ٦٩٣ هـ- , المطبعه , دار الاضواء , بيروت ,

الطبعه , الثانيه , ١٤٠٥ هـ - ١٩٨٥ م , المجلدات , ٣ , الناشر , دار الاضواء بيروت , لبنان , ٢٨٨٣

اسم الكتاب , عيون الاثر , المؤلف , ابن سيد الناس , سنه الوفاه , ٧٣٤ , الطبع , ١٤٠٦ , المطبعه , مؤسسه عز الدين , المجلدات , ٢ , الناشر , مؤسسه عز الدين , ٢٨٩٠

اسم الكتاب , السيره النبويه , المؤلف , ابن كثير , سنه الوفاه , ٧٧٤ , تحقيق , مصطفى عبد الواحد , الطبعه , الاولى , ١٣٩٦ , المجلدات , ٤ , الناشر , دار المعرفه . بيروت ,

اسم الكتاب , النزاع والتخاصم بين بنى أميه وبنى هاشم , اسم المؤلف , تقى الدين أحمد بن على المقريزى , سنه الوفاه , ٨٤٥ , تحقيق , السيد على عاشور ,

اسم الكتاب , جواهر المطالب فى مناقب الامام الجليل على بن أبى طالب عليه السلام . اسم المؤلف , محمد بن احمد الدمشقى الباعونى الشافعى , سنه الوفاه , ٨٧١ هـ . تحقيق , العلامه الشيخ محمد باقر المحمودى , الطبعه , الاولى ١٤١٥ هـ ق , المطبعه , دانش المجلدات , ٢ , الناشر , مجمع إحياء الثقافه الاسلاميه . قم المقدسه ٢٩٠١

اسم الكتاب , سبل الهدى فى سيره خير العباد , اسم المؤلف , محمد بن يوسف الصالحى الشامى , سنه الوفاه , ٩٤٢ , تحقيق , الشيخ عادل احمد الموجود , الطبعه , الاولى ١٤١٤ , المجلدات , ١٢ , الناشر , دار الكتب العلميه . بيروت , ٢٩٠٤

اسم الكتاب , سبل الهدى فى سيره خير العباد , اسم المؤلف , محمد بن يوسف الصالحى الشامى , سنه الوفاه , ٩٤٢

, تحقيق , الشيخ عادل احمد الموجود , الطبعه , الاولى ١٤١٤ , المجلدات , ١٢ , الناشر , دار الكتب العلميه . بيروت , ٢٩٠٥

اسم الكتاب , تأويل الآيات فى فضائل العتره الطاهره , اسم المؤلف , السيد شرف الدين على الحسينى الاسترabadى النجفى , سنه الوفاه , نحو ٩٦٥ هـ , تحقيق , مدرسه الامام المهدي عليه السلام , * المطبعه , أمير , قم . , الطبعه , الاولى ١٤٠٧ المطبعه , أمير , المجلدات , ٢ , الناشر , مدرسه الامام المهدي عليه السلام . قم المقدسه , ٢٩١٧

اسم الكتاب , ينابيع الموده لذوى القربى , اسم المؤلف , الشيخ سليمان بن ابراهيم القندوزى الحنفى , سنه الوفاه , ١٢٩٤ , تحقيق , سيد على جمال

اشرف الحسينى , الطبعه , الاولى ١٤١٦ , المطبعه , اسوه المجلدات , ٣ , الناشر , دار الاسوه , ٢٩٢٠

اسم الكتاب , كتاب العين , المؤلف , لابی عبد الرحمن الخليل بن احمد الفراهيدى

سنه الوفاه , ١٧٥ , تحقيق , الدكتور مهدى المخزومى , ابراهيم السامرائى , الطبعه , الثانيه ١٤٠٩ , المطبعه , صدر , المجلدات , ٨ , الناشر , مؤسسه دار الهجره ٢٩٨٥

اسم الكتاب , معجم ما استعجم من اسماء البلاد والمواضع , المؤلف , أبى عبيد عبد الله بن عبد العزيز البكرى الاندلسى , سنه الوفاه , ٤٨٧ , تحقيق ,

مصطفى السقى , الطبعه , الثالثه ١٤٠٣ , المجلدات , ٤ , الناشر , عالم الكتب . بيروت , ٣٠٠٩

اسم الكتاب , النهايه فى غريب الحديث , المؤلف , ابن الاثير , سنه الوفاه , ٦٠٦ , التحقيق , طاهر احمد الزاوى , محمود محمد الطناحى , المطبعه , مؤسسه اسماعيليان , قم , الطبعه , الرابعه , ١٣٦٤ ش , المجلدات , ٥ , الناشر , مؤسسه اسماعيليان , قم , ٣٠١٣

اسم الكتاب , لسان العرب , المؤلف , العلامه ابن منظور , سنه الوفاه , ٧١١ , الطبعه , الاولى ١٤٠٥ , المطبعه , دار إحياء التراث العربى , المجلدات , ١٥ , الناشر , نشر أدب الحوزه , ٣٠١٩

اسم الكتاب , القاموس المحيط , اسم المؤلف , الشيخ نصر الهورينى , سنه الوفاه , ٨١٧ , المجلدات , ٤ , ٣٠٣٥

ص: ١٨١

اسم الكتاب , مجمع البحرين , المؤلف , الشيخ فخر الدين الطريحي , سنه الوفاه , ١٠٨٥ , تحقيق , السيد احمد الحسيني , الطبعه
الثانيه ١٤٠٨ , المجلدات , ٤ , الناشر , مكتب نشر الثقافه الاسلاميه , ٣٠٣٨

اسم الكتاب , تاج العروس من جواهر القاموس , المؤلف , محمد مرتضى الزبيدي , سنه الوفاه , ١٢٠٥ , المجلدات , ١٠ , الناشر
, المكتبه الحياه . بيروت , ٣٠٤٢

اسم الكتاب , مغنى اللبيب , المؤلف , جمال الدين ابن هشام الانصارى , سنه الوفاه , ٧٦١ , تحقيق , محمد محيى الدين عبد
الحميد , الطبعه ,

١٤٠٥ , المطبعه , المدنى . القاهره , المجلدات , ٢ , الناشر , مكتبه آيه الله العظمى المرعشى . قم القدس , ٣٠٦٠

اسم الكتاب , شرح ابن عقيل , المؤلف , بهاء الدين عبدالله بن عقيل العقيلي الهمداني المصري , سنه الوفاه , ٧٦٩ , المجلدات ,
٢ , ٣٠٦٢ ,

اسم الكتاب , مختصر المعانى , المؤلف , سعد الدين التفتازانى , سنه الوفاه , ٧٩٢ , الطبعه

الاولى ١٤١١ , المطبعه , قدس , الناشر , دار الفكر , قم.

ص: ١٨٢

- ١ - أنساب الأشراف، احمد بن يحيى بن جابر البلاذري، تحقيق المحمودى مؤسسه الأعلمى بيروت.
- ٢ - الأخبار الموفقيات، الزبير بن بكار، المتوفى سنة ٢٥٦ هجرية طبع سنة ١٤١٦ هجرية وزارة الثقافه - بغداد.
- ٣ - الايضاح، الفضل بن شاذان النيسابورى، المتوفى سنة ٢٦٠ هجرية. مؤسسه الأعلمى - بيروت.
- ٤ - الإمامه والسياسه، ابن قتيبه عبد الله بن مسلم الدينورى المتوفى سنة ٢٧٦ هجرية، شركه الحلبي - مصر.
- ٥ - الاخبار الطوال، أحمد بن داود الدينورى المتوفى سنة ٢٨٢ هجرية - وزارة الثقافه والأرشاد - مصر.
- ٦ - اثبات الوصيه، على بن الحسين بن على المسعودى، المطبعه الحيدريه - النجف الأشرف.
- ٧ - اضواء على السنه المحمديه، محمود ابو ريه مؤسسه انصارىان ١٤١٦ هـ، -، ١٩٩٥م.
- ٨ - الطبقات الكبرى، ابن سعد، المتوفى سنة ٢٣٠ هجرية دار صادر - بيروت.

٩ - الإصابه، احمد بن على بن حجر العسقلانى، المتوفى سنة ٨٥٢ هجرية دار إحياء التراث العربى - بيروت.

١٠ - أسد الغابه، على بن محمد ابن الاثير الجزرى الكردى ، المتوفى سنة ٦٣٠ هجرية ، دار احياء التراث العربى - بيروت.

١١ - الامالى، ابو جعفر محمد بن الحسن الطوسى، المتوفى سنة ٤٦٠ هجرية. مؤسسه النشر الإسلامى، قم.

١٢ - الامالى، المفيد، منشورات النشر الإسلامى، قم.

١٣ - الإمام الحسين (عليه السلام)، عبد الله العلايلى، الشريف الرضى، قم.

١٤ - الاموال - ابو عبيد القاسم بن سلام المتوفى سنة ٢٢٤ هجرية. دار الكتب العلميه

١٥ - الاخبار الموفقيات - الزبير بن بكار - منشورات الشريف الرضى - قم

١٦ - اطراف مسند

الإمام أحمد، ابن حجر العسقلانى، دار ابن كثير، بيروت.

١٧ - الاختصاص، المفيد محمد بن محمد بن النعمان العكبرى البغدادى المتوفى سنة ٤١٣ هجرية، منشورات جماعه المدرسين، قم.

١٨ - ارشاد القلوب - ابو محمد الحسن بن محمد الديلمى - منشورات الشريف الرضى - قم

١٩ - الاحتجاج، لأبى منصور احمد بن على الطبرسى، دار الاسوه، قم.

٢٠ - الارشاد.

محمد بن محمد النعمان العكبرى البغدادى المتوفى سنة ٤١٣ هجرية. مؤسسه آل البيت. قم

ص: ١٨٤

٢١ - البدايه والنهائيه، ابن كثير، اسماعيل بن كثير الدمشقى المتوفى سنة ٧٧٤ هجرية مؤسسه التاريخ العربى بيروت.

٢٢ - البدء والتاريخ، احمد بن سهل البلخى، المتوفى سنة ٣٢٢ هجرية. دار الكتب العلميه، بيروت.

٢٣ - بحار الأنوار، محمد باقر المجلسى، المتوفى سنة ١١١١ هجرية. مؤسسه الوفاء، بيروت.

٢٤ - البيان والتبيين، الجاحظ، دار صعب، بيروت.

٢٥ - بلاغات النساء لأحمد بن أبى طاهر طيفور المتوفى سنة ٢٨٠ هجرية. المطبعه الحيدريه - قم.

٢٦ - تاريخ الامم والملوك لأبى جعفر محمد بن جرير الطبرى، المتوفى سنة ٣١٠ هجرية مؤسسه الأعلمى - بيروت.

٢٧ - تاريخ أبى الفداء اسماعيل بن على، دار الكتب العلميه - بيروت.

٢٨ - تفسير القرآن العظيم، ابن كثير أبى الفداء اسماعيل الدمشقى المتوفى سنة ٧٧٤ هجرية، دار احياء التراث العربى - بيروت .

٢٩ - تاريخ المدينه المنوره، عمر بن شبه النميرى المتوفى سنة ٢٦٢ هجرية طبعه السعوديه.

٣٠ - تاريخ أبى زرعه الدمشقى، عبد الرحمن بن عمرو النصرى، المتوفى سنة ٢٨١ هجرية دار الكتب العلميه - بيروت.

- ٣١ - تاريخ الخلفاء، جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي، المتوفى سنة ٩١١ هجرية. الدار المتحدّه - مصر.
- ٣٢ - تاريخ اليعقوبى، أحمد بن أبي يعقوب بن جعفر، المتوفى سنة ٢٩٢ هجرية - دار صادر - بيروت ١٣٧٥هـ.
- ٣٣ - تاريخ خليفه بن خياط، خليفه بن خياط العصفري، المتوفى سنة ٢٠٤ هجرية دار الكتب العلميه - بيروت.
- ٣٤ - التنبيه والاشراف، على بن الحسين المسعودي، المتوفى سنة ٣٤٥ هجرية دار صادر - القاهره.
- ٣٥ - تاريخ مختصر الدول، ابن العبري غريغوريوس الملطى المتوفى سنة ٦٨٥ هجرية طبع مؤسسه نشر الثقافه الاسلاميه - قم.
- ٣٦ - تنبيه الخواطر ونزهه النواظر، ورام بن أبي نواس المالكي، دار التعارف - بيروت.
- ٣٧ - تثبيت الامامه، يحيى بن الحسين بن القاسم المتوفى سنة ٢٩٨ هجرية، دار السجاد، بيروت.
- ٣٨ - تفسير الميزان، محمد حسين الطباطبائي، مؤسسه اسماعيليان، الطبعة الثانيه قم.
- ٣٩ - تفسير التبيان، ابو جعفر محمد بن الحسن الطوسي، مكتب الاعلام الاسلامي - قم.
- ٤٠ - تفسير مجمع البيان، لأبي على الفضل بن الحسن الطبرسي، المتوفى سنة ٥٤٨ هجرية المكتبه العلميه - طهران.

- ٤١ - تقريب المعارف، لأبى الصلاح تقى بن نجم الحلبي، المتوفى سنة ٤٤٧ هجرية. طبع قم.
- ٤٢ - تاريخ بغداد، ابو بكر احمد بن على الخطيب البغدادي، المتوفى سنة ٤٦٣ هجرية دار الكتب العلمية، بيروت.
- ٤٣ - تفسير الآلوسى، محمود البغدادي المتوفى سنة ١٢٧٠ هجرية. دار احياء التراث العربى، بيروت.
- ٤٤ - تنوير الحوالك فى شرح موطأ مالك، جلال الدين السيوطى، دار الفكر - بيروت.
- ٤٥ - تاريخ الإسلام، محمد بن أحمد الذهبي، المتوفى سنة ٧٤٨ هجرية دار الكتاب العربى.
- ٤٦ - تفسير الفخر الرازى - دار احياء التراث العربى - بيروت.
- ٤٧ - تاريخ ابن الوردي، زين الدين بن عمر المتوفى سنة ٧٤٩ هجرية دار الكتب العلمية - بيروت.
- ٤٨ - تفسير الكشاف، الزمخشري، مكتب الإعلام الإسلامى ١٤١٤ هـ.
- ٤٩ - تاريخ الخميس لحسين بن محمد بن الحسن الدياريمرى - دار صادر بيروت.
- ٥٠ - الجرح والتعديل، عبد الرحمن بن أبى حاتم الرازى، المتوفى سنة ٣٢٧ هجرية. دار احياء التراث العربى - بيروت.

حرف الجيم

ص: ١٨٧

٥١ - الجمل، المفيد محمد بن العكبري، مكتبه الداوري، طهران.

٥٢ - جمهره أنساب العرب، علي بن احمد بن حزم، المتوفى سنة ٤٥٦ هجرية. دار الكتب العلمية، بيروت.

٥٣ - جمل من أنساب الاشراف، احمد بن يحيى البلاذري، المتوفى سنة ٢٧٩ هجرية دار الفكر، بيروت - لبنان.

حرف الحاء

٥٤ - حياه الصحابه، محمد يوسف الكاندهلوي، دار الكتب العلمية، بيروت.

٥٥ - حياه محمد، محمد حسين هيكل، طبع مصر.

٥٦ - حديث الافك - جعفر مرتضى - دار المعارف - بيروت

٥٧ - حياه الحيوان الكبرى، محمد بن موسى الدميري، المتوفى سنة ٨٠٨ هجرية. منشورات الشريف الرضي - قم.

حرف الخاء

٥٨ - الخصال، محمد بن علي ابن بابويه القمي الصدوق، المتوفى سنة ٣٨١ هجرية. منشورات النشر الإسلامي، قم.

حرف الدال

٥٩ - دلائل النبوه، احمد بن حسين البيهقي، المتوفى سنة ٤٥٨ هجرية دار الكتب العلمية بيروت.

ص: ١٨٨

٦٠ - دلائل الصدق، محمد حسن المظفر، دار المعلم، القاهرة.

٦١ - الدرجات الرفيعه. على خان الشيرازى. مؤسسه الوفاء - بيروت

حرف الراء

٦٢ - رجال الطوسى، ابو جعفر محمد بن الحسن المتوفى سنة ٤٦٠ هجرية. المكتبه الحيدريه، النجف.

٦٣ - الرد على المتعصب العنيد، ابن الجوزى، تحقيق المحمودى.

٦٤ - رجال الكشى، تحقيق مهدى الرجائى. مؤسسه آل البيت - قم.

٦٥ - رجال السيد بحر العلوم، محمد مهدى بحر العلوم. منشورات الصادق، طهران.

٦٦ - الروض الأنف، عبد الرحمن السهيلي، المتوفى سنة ٥٨١ هجرية. دار احياء التراث العربى - بيروت.

حرف السين

٦٧ - السيره الحلبيه، على بن برهان الدين الحلبي الشافعى، المتوفى سنة ١٠٤٤ هجرية دار احياء التراث العربى - بيروت.

٦٨ - سيره ابن اسحاق، محمد بن اسحاق بن يسار، المتوفى سنة ١٥١ هجرية - دار الفكر، بيروت.

٦٩ - السيره النبويه، أحمد زيني دحلان، المتوفى سنة ١٣٠٤ هجرية دار احياء التراث العربى بيروت.

٧٠ - سيره ابن هشام لأبى محمد عبد الملك بن هشام، شركه الحلبي - مصر ١٣٥٥هـ -، ١٩٣٦ م.

٧١ - سيره المصطفى، معروف الحسنى، دار القلم، بيروت.

٧٢ - السيره النبويه، عيون الأثر، محمد ابن سيد الناس، المتوفى سنة ٧٣٤ هجرية. مؤسسه عزالدين، بيروت.

٧٣ - السيره النبويه، أبو حاتم محمد بن احمد التميمي، المتوفى سنة ٣٥٩ هجرية_ دار الكتب العلميه، بيروت.

٧٤ - السقيفه وفدك، الجوهرى، مكتبه ناصر خسرو، طهران.

٧٥ - سفينه البحار - عباس القمى - دار الاسوه - قم

٧٦ - كتاب سليم بن قيس الهلالي، تحقيق الأنصارى - نشر الهادى - قم.

حرف الشين

٧٧ - شرح نهج البلاغه، ابن أبى الحديد المعتزلى، دار الحلبي وشركاه، مصر، وطبعه دار الفكر، بيروت.

حرف الصاد

٧٨ - صحيح مسلم، مسلم بن الحجاج النيسابورى المتوفى سنة ٢٦١ هجرية تحقيق محمد فؤاد عبدالباقي. دار احياء التراث العربى - بيروت.

٧٩ - صحيح النسائي، مكتب التربيه العربى لدول الخليج ١٤٠٨ هـ .

٨٠ - صحيح الترمذى، مكتب التربيه العربى لدول الخليج ١٤٠٨ هـ .

٨١ - صحيح أبى داود، مكتب التربيه العربى لدول الخليج ١٤٠٩ هـ .

٨٢ - صحيح ابن ماجه، مكتب التربيه العربى لدول الخليج ١٤٠٨ هـ .

٨٣ - صحيح البخارى، محمد بن اسماعيل بن ابراهيم المتوفى سنة ٢٥٦ هجرية دار القلم - بيروت.

حرف العين

ص: ١٩٠

٨٥ - العقد الفريد، ابن عبد ربه، دار احياء التراث العربى بيروت.

٨٦ - عمر بن الخطاب الفاروق القائد، محمود شيت خطاب، دار مكتبه الحياه - بيروت.

٨٧ - عبقرية عمر، عباس محمود العقاد، دار الهلال.

٨٨ - عيون الاخبار - عبد الله بن مسلم ابن قتيبه الدينورى المتوفى سنة ٢٧٦ هجرية. دار الكتب المصريه - القايره ١٩٢٥م.

حرف الغين

٨٩ - الغارات، ابراهيم بن محمد بن سعيد ابن هلال الثقفى، دار الكتاب الإسلامى، ايران.

حرف الفاء

٩٠ - الفتوح، ابن اعثم، احمد بن اعثم الكوفى المتوفى سنة ٣١٤ هجرية دار الكتب العلميه.

٩١ - الفاروق عمر، محمد حسنين هيكل، دار المعارف - مصر، الناشر : . الخامسه.

٩٢ - فتح البارى، احمد بن على بن حجر العسقلانى، المتوفى سنة ٨٥٢ هجرية. دار الكتب العلميه، بيروت.

٩٣ - فتوح الشام، أحمد بن أعثم الكوفى - الوفاه ٣١٤ هج , دار الكتب العلميه، بيروت.

حرف القاف

٩٤ - قصص العرب، جاد الحق والبعجوى ومحمد أبو الفضل، دار احياء الكتب العربيه.

ص: ١٩١

حرف الكاف

- ٩٥ - الكامل فى التاريخ، ابن الاثير الجزرى الكردى على بن أبى الكرم الشيبانى ، الوفاه ٦٣٠ هـ دار بيروت ١٣٨٥ هـ - ١٩٦٥ م .
- ٩٦ - فتوح البلدان، احمد بن يحيى البلاذرى، تحقيق رضوان محمد رضوان دار الكتب العلميه - بيروت.
- ٩٧ - الكافى، أبى جعفر محمد بن يعقوب بن اسحاق الكلينى، المتوفى سنة ٣٢٩ هجره دار الكتب العلميه، طهران.

حرف اللام

- ٩٨ - لسان الميزان، احمد بن على بن حجر العسقلانى، المتوفى سنة ٨٥٢ هجره دار الفكر - بيروت.
- ٩٩ - لسان العرب، ابن منظور محمد بن مكرم، مطبعه ادب الحوزه ١٤٠٥ هـ - .

حرف الميم

- ١٠٠ - المعارف، لأبى محمد عبد الله بن مسلم ابن قتيبه، دار الثقافه - مصر.
- ١٠١ - مروج الذهب، على بن الحسين المسعودى، دار الأندلس بيروت.
- ١٠٢ - مقاتل الطالبين، أبو الفرج الأصفهاني، المتوفى سنة ٣٥٦ هجره الطبعه الثانيه المكتبه الحيدريه - النجف.
- ١٠٣ - تاريخ دمشق أبو القاسم على بن الحسن بن هبه الله الدمشقى ، الشهير ب (ابن عساكر) المتوفى ٥٧١ هـ .
- و مختصر تاريخ دمشق، ابن عساكر، لمحمد بن مكرم (ابن منظور) دار الفكر - دمشق.

- ١٠٤ - ميزان الاعتدال، محمد بن احمد بن عثمان الذهبي الكردي ، المتوفى سنة ٧٤٨ هجرية ، دار المعرفة - بيروت.
- ١٠٥ - المغازي، أبو عبد الله محمد بن عمرو الواقدي المتوفى ٢٠٧ هج ، طبع دار المعرفة الاسلاميه ، ١٤٠٥ هجرية.
- ١٠٦ - مناقب أمير المؤمنين عمر، محمد بن الجوزي، دار الكتب العلميه - بيروت.
- ١٠٧ - المنتظم، أبو الفرج بن الجوزي، المتوفى سنة ٥٩٧ هجرية. دار الكتب العلميه - بيروت.
- ١٠٨ - المثالب، هشام ابن الكلبي، دار الهدى للتراث - بيروت.
- ١٠٩ - من لا يحضره الفقيه، لأبي جعفر محمد بن علي ابن بابويه القمي الصدوق، نشر الإمام المهدي (عليه السلام) - قم.
- ١١٠ - مرآة العقول، محمد باقر المجلسي، دار الكتب العلميه - طهران.
- ١١١ - معاني الاخبار، ابو جعفر محمد بن علي الصدوق، المتوفى سنة ٣٨١ هجرية مؤسسه النشر الاسلامي، قم.
- ١١٢ - المستدرک علی الصحیحین ، محمد بن عبد الله النيسابوري المتوفى سنة ٤٠٥ هجرية، دار الكتب العلميه - بيروت.
- ١١٣ - قتل الحسين (عليه السلام)، الموفق بن احمد المكي الخوارزمي الحنفي ، المتوفى سنة ٥٦٨ هجرية. دار انوار الهدى، قم.
- ١١٤ - المناقب، الموفق بن احمد الخوارزمي، المتوفى سنة ٥٦٨ هجرية. مؤسسه النشر الاسلامي - قم.
- ١١٥ - معجم البلدان، أبي عبد الله ياقوت بن عبد الله الحموي، المتوفى سنة ٦٢٦ هجرية. دار الكتب العلميه، بيروت.

- ١١٦ - المحلى، على بن احمد بن سعيد بن حزم الأندلسى - طبع دار الفكر. دمشق , بيروت .
- ١١٧ - معجم الادباء، ياقوت بن عبد الله الحموى، المتوفى سنة ٦٢٦ هجرية. دار التراث العربى، بيروت.
- ١١٨ - المعجم الكبير، ابو القاسم سليمان بن احمد الطبرانى، المتوفى سنة ٣٦٠ هجرية دار احياء التراث العربى، بيروت.
- ١١٩ - معجم رجال الحديث، ابو القاسم الموسوى الخوئى، مركز نشر آثار الشيعة، قم.
- ١٢٠ - الملل والنحل، الشهرستانى، المكتبة الانجلو مصريه - القاهره.
- ١٢١ - مرآه الجنان لعبد الله بن اسعد بن على اليافعى - المتوفى سنة ٧٦٨ هجرية- دار الكتب العلميه , بيروت .
- ١٢٢ - مشكل الآثار لأحمد بن محمد بن سلامه الطحاوى. المتوفى سنة ٣٢١ هجرية. دائره المعارف. الهند -طبعه ١٣٣٣ هجرية.

آيا نماز نماد تشيع يا تسنن است ؟. ۱

محقق عاليقدر استاد دكتور. ۱

نجاح الطائي ۱

مترجم: دكتور پرويز لولاور. ۱

مقدمه مؤلف: ۳

آيا صلوات تشيع را اثبات مي کند؟. ۵

و جواب سلام بر اهل بين عليهم السلام در نماز. خطأ! الإشاره المرجعيه غير معرّفه. نظر علماء شيعة: ۶

نراقى ۱۲۴۵ هجرى.. ۸

تشهد نماز و علماء اهل سنت: ۸

تناقض آموزش های ابوبكر و عمر در مورد صلوات... ۱۱

ص: ۱۹۵

مالک بن انس ۱۷۹ هجری ق.. ۱۲

شافعی ۲۰۴ هجری ق.. ۱۴

احمد بن حنبل ۲۴۱ هجری: ۲۰

صحیح بخاری ۲۵۶ هجری: ۲۲

سایر کتب صحاح شش گانه: ۲۴

ابو داود ۲۷۵ هجری.. ۲۴

ابن ماجه ۲۷۵ هجری.. ۲۴

ترمذی ۲۷۹ هجری.. ۲۵

نسائی ۳۰۳ هجری.. ۲۶

الحاکم ۴۰۵ هجری.. ۲۶

ابن ابی شیبه ۲۳۵ هجری.. ۲۷

رازی ۲۳۷ هجری: ۲۸

نحاس ۳۳۸ هجری: ۲۹

محمد بن مواز. ۳۱

دار قطنی ۳۸۵ هجری.. ۳۲

ص: ۱۹۶

مستندات و دلائل .. ۴۰

نظر ابن مردويه ۴۱۰ هجری .. ۴۱

ثعلبی ۴۲۷ هجری ق .. ۴۵

مقاتل بن حیان می گوید: ۴۹

دلائل و عبر نتیجه و خلاصه. ۵۰

بیهقی ۴۵۸ هجری .. ۵۰

زمخشری ۵۳۸ هجری .. ۵۲

قرطبی ۶۷۱ هجری .. ۵۴

الصواعق الحرقه. ۵۷

ابن حجر هیتمی می گوید: ۶۲

ابن حجر هیتمی: ۶۶

ابن کثیر ۷۷۴ هجری .. ۷۰

مذهب وهابی: ۷۴

ابن تیمیه: ۷۴

ابن عبدالوهاب: ۷۶

ص: ۱۹۷

ابن قیم جوزیه: ۷۸

ابن باز: ۷۹

فتح الباری - تعلیق ابن باز: ۸۱

مجموع فتاویٰ ابن باز: ۸۳

البانی .. ۹۰

ابن اعثیمین: ۹۲

اگر مسلمانی در نماز بر اهل بیت صلوات نفرستد؟: ۹۳

ابن جیرین .. ۹۷

مذهب خوارج .. ۹۸

ابن عربی صوفی: ۹۹

حکمت وجوب ذکر محمد و اهل بیت علیهم السلام در صلوات ۱۰۱

قول علامه حلی در منتهی المطلب درباره تشهد نماز: ۱۰۷

روایت صحیح بدون اضافه: ۱۱۱

ص: ۱۹۸

تحریف ابن تیمیه اشخاص اهل بیت... ۱۱۵

تعیین افراد اهل بیت علیهم السلام توسط ابن تیمیه همزمان تکذیب خود ۱۱۷

نظر ابن تیمیه درباره آیه مباهله: ۱۱۹

تبعیت از آیاتی که موجب ذکر اهل بیت علیهم السلام در نماز است. ۱۲۰

نتیجه: ۱۳۶

ابن حنبل: ولایت امام علی شرط دخول بهشت است: ۱۴۰

ابن حنبل: حزب علی حزب الله.. ۱۴۳

نتیجه. ۱۴۶

آقوال مراجع در باره کتب محقق شیخ.. ۱۴۸

نجاح الطائی.. ۱۴۸

ص: ۱۹۹

فهرس المصادر.....١٥١

مصادر أخرى١٨٣

فهرس مطالب كتاب.....١٩٥

ص:٢٠٠

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

